

Kirsi Nieminen

Työväenpuolueen ja työläisnaisten puolesta

Women´s Labour League vuodesta 1906 vuoden 1918 loppuun

Yleisen historian pro gradu –tutkielma

Historian ja etnologian laitos

Jyväskylän yliopisto

Maaliskuu 2010

1	JOHDANTO	2
1.1	TUTKIMUSKYSYMYKSET JA AIKARAJAUS	2
1.2	LÄHTEET	3
1.2.1	<i>Alkuperäislähteet</i>	3
1.2.2	<i>Tutkimuskirjallisuus</i>	3
1.3	METODIT	7
2	WLL:N TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA SIINÄ TAPAHTUNEET MUUTOKSET	11
2.1	YLEINEN YHTEISKUNNALLINEN TILANNE.....	11
2.2	NAISEN ASEMA.....	17
2.2.1	<i>Naisten oikeudellinen asema toimijana perheessä ja yhteiskunnassa</i>	17
2.2.2	<i>Käsitykset naisten roolista suhteessa miehiin</i>	20
2.2.3	<i>Naisten rooli kodin hengittäjänä</i>	22
2.2.4	<i>Epäonnistujat ja `uusi nainen`</i>	25
3	WLL:N MUOTOUTUMINEN JA NAISLIIKKEEN SEKÄ TYÖVÄENPUOLUEEN VAIKUTUS SIIHEN	28
3.1	NAISLIIKKEEN KEHITYS.....	28
3.2	WLL:N SYNTYMINEN JA TOIMINTA	36
3.3	SUHTEET TYÖVÄENPUOLUEESEEN.....	42
4	WLL JA NAISTEN ASEMA TYÖELÄMÄSSÄ SEKÄ KOTIENSA HOITAJINA	53
4.1	TYÖTÄ TEKEVIEN NAISTEN ASEMA.....	53
4.2	TYÖTÄ TEKEVÄT NAISSET VASTAAN KOTIÄIDIT	65
5	WLL:N TOIMINNAN TAUSTAVOIMAT	73
5.1	KESKILUOKAN ASEENTEILLA PARANTAMAAN TYÖTÄ TEKEVIEN NAISTEN TILANNETTA?.....	73
5.2	MIESTYÖLÄISTEN JA TYÖVÄENPUOLUEEN NÄKÖKULMIEN VAIKUTUS.....	76
5.3	WLL:N SUHTEET SUFFRAGETTEIHIN JA NAISTEN ÄÄNIOIKEUSKYSYMYKSEEN	83
6	PÄÄTÄNTÖ	95
	LÄHTEET	102
	I ALKUPERÄISLÄHTEET	102
	II TUTKIMUSKIRJALLISUUS	107
	III MUUT LÄHTEET	110
	<i>Liite 1</i>	111
	<i>Liite 2</i>	112

1 Johdanto

1.1 Tutkimuskysymykset ja aikarajaus

Käsittelen pro gradu- työssäni *Women's Labour League*-järjestön (*WLL*)¹ näkemyksiä ja suhdetta työtä tekeviin naisiin sekä työväenpuolueeseen. Keskeisiä tutkimuskysymyksiäni ovat: millaisena *WLL* näki työtä tekevien naisten tilanteen ja mahdollisuudet elää ja toimia silloisessa yhteiskunnassa sekä työelämässä ja tuliko niitä pyrkiä parantamaan? Miten järjestö arvioi työtä tekeviä naisia suhteessa kotiaiteihin: arvostivatko he toisia enemmän ja olivatko molemmat hyväksyttäviä uravalintoja naiselle? Näihin liittyen on tarpeellista selvittää järjestön yhteydet suffragetteihin ja naisten äänioikeuskysymykseen. Koska *WLL* oli osa sosialistista liikettä, myös sosialismi on siinä mielessä tärkeässä osassa tutkielmassani, että tutkin sen vaikutusta järjestön näkemyksiin ja toimintaan. Lisäksi selvitän, keskittyikö *WLL* toimimaan vain työtä tekevien naisten etujen pohjalta vai ottiko se toiminnassaan huomioon myös miestyöläisten ja työväenpuolueen kannan asioihin? Mielestäni on kiinnostavaa myös etsiä tietoa siitä, millaiset työt tai ammatit *WLL*:n näkemyksen mukaan sopivat naisille ja jos joitakin ammatteja arvostettiin toisia enemmän, mitä ne olivat ja mistä se johtui.

Tutkimuskysymykseen ja sen muotoiluun liittyy vahvasti myös aikarajaus. Alun perin aion käsitellä koko maailmansotien välistä ajanjaksoa, mutta tutustuttuani alkuperäislähteisiin totesin läpikäytävän aineiston määrän nousevan liian suureksi tämän kokoista tutkielmaa varten. Niinpä rajaankin työni käsittelemään vuosien 1906 ja 1918 välistä aikaa, koska sinä aikana *Women's Labour League* oli oma erillinen järjestönsä ja toimijansa. Tällöin sillä oli asioista ainakin jossain määrin omat näkemyksensä, joita tutkin, toisin kuin sen jälkeen, kun järjestö liittyi lopullisesti osaksi Iso-Britannian työväenpuoluetta vuoden 1918 jälkipuoliskolla².

¹ Puhun työssäni myös monista muista järjestöistä ja jos mainitsen ne useammin kuin kerran työssäni, käytän niistä mahdollisuuksien mukaan lyhennettä, jonka ilmoitan ensimmäisellä kerralla nimen perässä ja niistä on myös erillinen luettelo ensimmäisessä liitteessä. Mikäli lähteissä ei kuitenkaan ole mainittu jonkin järjestön lyhennettä, käytän niistä aina koko nimeä.

² En löytänyt alkuperäislähteistä tarkkaa yhdistymispäivämäärää, mutta koska *WLL*:n hallituksen kokousten päiväkirjat loppuvat kesäkuun 14. päivään vuonna 1918, sen on täytynyt tapahtua vuoden jälkipuoliskolla. Ks. esim. WLLSJC, kortti 24, WLL/168, työväenpuolueen arkistojen sisällysluettelo, 2.

1.2 Lähteet

1.2.1 Alkuperäislähteet

Pro gradu-tutkielmani alkuperäislähteenä käytän *WLL*:n johtokunnan vuosiraportteja sekä sen ja muutaman järjestön keskeisen komitean kokousten pöytäkirjoja, jotka molemmat ovat vuosilta 1906-1918. Alkuperäisiä versioita säilytetään Archives of the British Labour Party-arkistossa, mutta niistä otetut mikrokorttikopiot ovat saatavilla myös Jyväskylän maakunta-arkistossa. Näissä asiakirjoissa on käyty läpi kuluneen vuoden tai kuukauden ajalta muun muassa seuraavia asioita: järjestön yleiset tavoitteet, johtokunnan jäsenet, järjestön julkaisemat esitteet, mainokset ynnä muut, muiden järjestöjen tai tahojen kokoukset, jonne *WLL* on lähettänyt edustajiaan, järjestön toimeenpanemat aloitteet ja kampanjat sekä varsinaisen kokouksen eteneminen puheenvuoroinen, raportteineen ja äänestyksineen.³ Pöytäkirjoissa on myös käsitelty erityisesti kokousten sisältö ja eri vaiheet hyvin tarkasti. Lisäksi käytän täydentävänä lähteenä *WLL*:n johtohenkilöiden saamaa ja lähettämää kirjeenvaihtoa. Ne voivat mielestäni tuoda lisävalaistusta esimerkiksi mahdollisiin näkemuseroihin *WLL*:n jäsenten kesken ja niiden myötä siihen, kuinka hyvin järjestön virallinen kanta asioihin todellisuudessa edusti sen jäsenten mielipidettä.

1.2.2 Tutkimuskirjallisuus

Etsiessäni tutkimuksia ja muuta tietoa nimenomaan *Women's Labour League*-järjestöstä huomasin, että sopivia lähteitä oli saatavilla kovin vähän. Mikäli järjestön nimi teoksista ja artikkeleista löytyy, se on mainittu usein vain sivulauseessa muiden naisjärjestöjen joukossa. Tähän on uskoakseni vaikuttanut ainakin se, että järjestön alkuaikojen puheenjohtajan, Margaret MacDonaldin⁴ papereista suurin osa poltettiin hänen kuolemansa jälkeen ja muuten järjestön jäljellejääneitä asiakirjoja on säilytetty hajallaan eri organisaatioiden ja virastojen arkistoissa. Se on vaikeuttanut lähtökohtaisesti järjestön tutkimista ja varmasti osit-

³ Ks. esim. CPWLL, kortti 2, *WLL*:n kolmas vuosiraportti 18. –20.1.1908 passim.

⁴ Margareth MacDonald oli sosialisti ja feministi. Hän kuului niihin harvoihin keskiluokan naisiin, jotka keskittivät voimansa teollisuuden työläisnaisten aseman parantamiseen. Niinpä hän liittyi vuonna 1894 *Women's Industrial Council*-järjestöön (*WIC*), joka tutki naisten työskentelyolosuhteita ja pyrki edistämään niitä parantavia menettelytapoja sekä oli mukana monien työläisnaisia koskeneiden tutkimusten julkaisemisessa. 1900-luvun alussa Margareth MacDonald keskittyi vetämään yleistä huomiota työttömien naisten tarpeisiin sekä ajoi työntekoon ja työmarkkinoihin liittyvän koulutuksen antamista tytöille ja naisille. Hän toimi *WLL*:n puheenjohtajana sen alkuaikana sekä oli aktiivisesti mukana *NUWW*:n toiminnassa. Naisten äänioikeus ei ollut MacDonaldin keskeisten tavoitteiden joukossa, vaikka hän kannattikin sen toteutumista aikuisten äänioikeuden kautta. Sen sijaan naisten tärkein rooli oli hänen mielestään äitiys ja kodista huoleh-

tain selittää sitä, että *Women's Labour League* on jäänyt vähälle huomiolle sekä tavallisten historioitsijoiden että työväenpuolueen omien historiantutkijoiden keskuudessa.⁵

Poikkeuksena tästä säännöstä on Christina Colleten kirjoittama järjestön historiikki *For Labour and for Women* (1989), joka on tutkimuskysymysteni kannalta luultavasti tärkein teos. Siinä käsitellään *the Women's Labour League* vaiheita, toimintaa sekä sen yhteyksiä työväenpuolueeseen ja niissä tapahtuneita muutoksia vuosina 1906-1918. Näiden lisäksi Collette kertoo myös eräiden järjestön johdossa olleiden vahvojen henkilöiden elämästä, mielipiteistä ja vaikutuksesta järjestöön. Kyseinen teos on oman työni kannalta erittäin hyödyllinen, sillä siinä käsitellään paitsi itse järjestöä, myös sen taustalla olleita sekä siihen matkan varrella vaikuttaneita ilmiöitä ja tahoja. Näistä tiedoista on varmasti hyötyä etsiesäni ja tulkitessani alkuperäislähteistä ilmeneviä, tutkimuskysymyksiini liittyviä ajatuksia. Teosta lukiessa tulee kuitenkin muistaa, että historiikkina se todennäköisesti pyrkii esittämään kohteensa mahdollisimman hyvässä valossa, jolloin sen antama kuva voi olla liioitellun positiivinen. Lisäksi se monien historiikkien tavoin on järjestön itsensä tilaama työ tutkijalta, ja järjestöllä on voinut tekijää etsiessään ja ohjeistaessaan olla tiettyjä tarkoituksiperiä, jotka historiikin on ollut tarkoitus täyttää. Niinpä Colleten teoksen tietoja tuleekin muistaa käsitellä kriittisesti, vertailla omista alkuperäislähteistä saatuihin tietoihin ja sitä kautta luoda asiasta oma tulkinta.

Koska *WLL*:ta käsittelevää tutkimuskirjallisuutta on tarjolla varsin vähän, keskityn siihen tiiviisti liittyviä työväenpuoluetta, Iso-Britannian naisjärjestöjä sekä naisten asemaa sekä naisten työssäkäyntiä käsittelevään kirjallisuuteen. Lisäksi käytän tukena myös laajemmin Iso-Britannian yhteiskuntaa käsittelevää kirjallisuutta, sillä tutkimuksessani keskeisessä osassa olevat naisten asema sekä *WLL*:n tavoitteet ja toiminta liittyvät tavalla tai toisella moniin muihin aikakauden yhteiskunnallisiin ja sosiaalisiin ilmiöihin, jotka auttavat luomaan kuvan olosuhteista, joissa *WLL* tutkimanani aikana toimi. Iso-Britannian työväenpuolueesta on aiemmin tehty historiikkien lisäksi paljon tutkimuksia sen päämääristä ja politiikasta, suhteesta ammattiliittoihin ja muuhun vasemmistoon sekä talouden ja hyvinvointivaltion kehitykseen. Näihin lukeutuu esimerkiksi Kenneth Brownin toimittama teos *The First Labour Party 1906-1914* (1985), jossa useat tutkijat käsittelevät omissa artikkeleissaan työväenpuolueen alkuaikaa esimerkiksi suhteessa ammattiliittoihin, puolueen kou-

timinen, minkä vuoksi hän myös vastusti naimisissa olevien naisten palkattua työntekoa. ODNB, vol. 35 Macan – Macpherson, MacDonald, Margareth, Ethel, Gladstone.
5 Collette 1989, 1 - 2, 8.

lutusnäkemysiin, kotimaanpolitiikan tapahtumiin ja naisten äänioikeuskysymykseen. Tutkimuksia löytyi myös sen suhteista muiden maiden työväenpuolueisiin sekä työväenpuolueen suhtautumisesta sukupuoli- ja luokkakysymyksiin.

Naisjärjestöjen tutkimuksessa on keskitytty käsittelemään esimerkiksi niiden toimia äänioikeuskysymyksessä ja muissa tärkeiksi koetuissa kysymyksissä sekä naisjärjestöjen näkemyksiä ja toimia liittyen ensimmäisen maailmansodan vaikutuksiin naisten työllisyyteen. Näiden lisäksi on tutkittu myös muun muassa naisten järjestäytymistä omiksi ammattiliittoiksi ja liittymistä miesten ammattiliittoihin. Erityisen suosittua tutkijoiden keskuudessa on ollut naisten äänioikeutta suoran toiminnan avulla ajaneiden suffragettien⁶ tutkiminen. Yksi esimerkki näistä tutkimuksista on Edward Raymond Turnerin kirjoittama artikkeli *The Women's Suffrage Movement in England* (1913), jossa hän käsittelee naisten julkisten vaikutusmahdollisuuksien ja naisten vapautumisaatteen kehittymistä sekä itse suffragettien toimintaa ja ajatusmaailmaa. Käytän hänen artikkeliaan sekä aikalaislähteenä että tutkimuskirjallisuutena. Myöhemmin tehtyyn muuhun tutkimuskirjallisuuteeni verrattuna se on osittain rajoittunut, koska artikkeli käsittelee julkaisuajankohdastaan johtuen vain edellä mainitsemiani asioita vain ensimmäistä maailmansotaa edeltäneiden kokemusten pohjalta. Tämä voi johtaa etenkin suffragettien kohdalla artikkelin antaman käsityksen muotoutumiseen negatiivisemmaksi kuin siinä tutkimuskirjallisuudessa, jossa on huomioitu sodan aikana ja etenkin sen jälkeen saavutetut parannukset esimerkiksi toimintatavoissa ja äänioikeuskysymyksessä. Lisäksi Turnerin artikkeli ei todennäköisesti täytä kaikkia myöhempiä aikoina tieteelliselle tutkimukselle kielenkäyttöön, tutkimusmetodeihin, lähdeaineistoon ynnä muuhun liittyen asetettuja ehtoja. Toisaalta se keskittyy sen myötä myöhempiä tutkimuksia tarkemmin vuotta 1913 edeltäneen aikakauden tapahtumiin ja tilanteeseen ja saattaa nostaa esille niistä sellaisiakin asioita, jotka myöhemmin on jostain syystä jätetty huomioimatta, minkä vuoksi artikkeli on suhteellisen uskottava myös tutkimuskirjallisuuden roolissa jos suhtautuu kriittisesti siinä mahdollisesti esitettyihin äärimmäisiin ilmauksiin.

Naisten elämään liittyen erityisen suosittuja tutkimusaiheita ovat olleet naisten työnteke ja asema Iso-Britanniassa 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkuvuosina. Niihin liittyen on ilmestynyt tutkimuksia esimerkiksi naisten suhteesta työhön ja perheeseen, naistyöläisistä ensimmäisen maailmansodan aikana, naisten työnteon mahdollisuuksista ja naisten vapau-

tumisesta 1890-luvulla. Yksi naisten, kodin ja perheen välistä suhdetta käsittelevä teos on Pat Jallandin kirjoittama *Women, Marriage and Politics 1860-1914* (1986). Siinä hän käsittelee esimerkiksi naisen asemaa avioliitossa sekä sen solmimisessa, lasten teon merkitystä naiselle sekä poikkeavien naisten eli poliitikkojen vaimojen sekä vanhojen piikojen asemaa kotona ja julkisessa tilassa. Naisten asemaa on tutkinut myös muun muassa Jeffrey Weeks teoksessaan *Sex, Politics and Society. The Regulation of Sexuality since 1800* (1989), missä hän pohtii naisten asemaa seksuaalisuuden sääntelyn ja siinä tapahtuneiden muutosten kautta. Alussa hän kertoo, miten näkemys seksuaalisuudesta on muuttunut eri aikoina ja eri yhteiskuntaluokissa. Tämän jälkeen Weeks arvioi esimerkiksi sitä, miten yhteiskunnalliset ja poliittiset ilmiöt, kuten väestökehitys, feminismi, sosialismi, sekä moraaliin ja perhe-elämään liittyvät näkemykset, ovat vaikuttaneet seksuaalisuuden ja naisen aseman säätelyyn. Naisten oikeuksista ja asemasta tietoa etsittäessä hyödyllinen teos on myös Juliet Mitchellin ja Ann Oakleyn toimittama *The Rights and Wrongs of Women* (1986). Kyseisessä kokoelmateoksessa eri alojen asiantuntijat, kuten historiantutkijat, sosiologit ja kirjallisuuskriitikot, pohtivat tunnustetaanko naisten oikeudet käytännössä laajemmin nykypäivänä kuin menneisyydessä ja suhtaudutaanko heidän aiemmin vikoina pidettyihin ominaisuuksiinsa nykyään positiivisemmin. He käsittelevät näitä teemoja omiin aloihinsa liittyvien näkökulmien kautta, joita ovat esimerkiksi naisten työnteko ja koulutus eri aikoina, kodin ja yhteisön asema brittiläisessä yhteiskunnassa sekä naisten ja miesten tasa-arvoisuus. Kirjoittajista Mitchell on kuuluisa feministi ja Oakley puolestaan sosiologi, joten teoksen huomioihin on suhtauduttava osittain kriittisesti, mutta koska käytän vain muiden kirjoittamia artikkeleita, uskoisin niiden sisältämien mielipiteiden olevan luultavasti melko vähän feminismisävytteisiä. Teoksen artikkelit antavat mielenkiintoista ja yksityiskohtaisempaa tietoa naisten tilanteesta ja toimintamahdollisuuksista kuin yleisemmin Iso-Britannian yhteiskuntaa käsittelevät teokset, mitä voin tarvittaessa hyödyntää vertailukohteena alkuperäisaineistosta löytämilleni tiedoille.

Brittiläistä yhteiskuntaa vuosisadan vaihteessa käsittelevistä teoksista tutkimukseni kannalta hyödyllisiksi ovat osoittautuneet Josè Harrisin kirjoittama *Private Lives, Public Spirit: Britain 1870-1914* (1993) ja John Stevensonin *British Society 1914-1945* (1986). Molemmat kuvaavat teoksissaan monipuolisesti Iso-Britannian sosiaalista ja taloudellista kehitystä 1800-luvun loppupuolelta toisen maailmansodan loppumiseen asti. Siihen liittyen he

6 Suffrageteiksi kutsutaan etenkin Iso-Britanniassa ennen vuotta 1914 naisten äänioikeuden puolesta taistelleita naisia.

tutkivat aikakaudelle tyypillisiä ilmiöitä ja muutoksia, kuten kaupunkien kasvua ja asutusta, luokkapolitiikkaa, väestörakenteessa, vapaa-ajassa ja kulttuurissa tapahtuneita muutoksia sekä feministien ja työväestön nousua näkyviksi toimijoiksi yhteiskunnassa, sekä niiden vaikutusta brittiläisen yhteiskunnan kehitykseen ja tavallisten ihmisten elämässä tapahtuneisiin muutoksiin. Teosten avulla sain luotua hyvän käsityksen muun muassa naisten laillisesta asemasta ja heidän rooliinsa yleisesti liitetystä käsityksistä ja sitä kautta vahvan lähtökohdan pohtia ja ymmärtää *WLL*:n tavoitteita ja toimia.

1.3 Metodit

Työni kuuluu aatehistorialliseen tutkimukseen. Aatehistoriassa tutkitaan sekä julkaistuja ajatuksia ja käsityksiä että ihmisten toiminnassa ilmi tulevia käsityksiä. Siinä keskitytään erityisesti inhimillisen toiminnan taustalla olevien ajatusten kautta näkyviin tapoihin käsittää, kokea, nähdä ja ymmärtää asioita. Markku Hyrkkänen onkin sanonut, että aatehistorian tehtävänä on käsittää asioiden käsittämistä ja ymmärtää niille luotuja merkityksiä. Erityisen tärkeää näissä tehtävissä on hänen mielestään kontekstoida tutkittavat asiat ja tulkita sekä tekstejä että niiden konteksteja. Niiden merkitys tulee ilmi muun muassa siinä, että kontekstoitaessa, eli yhdistettäessä asioita ympäristöönsä, tulee tukeutua sekä aikalaisteksteihin että oman ja lähitieteiden keskuudessa julkaistuihin erilaisiin konteksteihin käsitteleviin kirjoituksiin ja niiden tulkintaan, ja sitä kautta löytää tutkimuskysymykseen sopiva konteksti.⁷ Juuri tätä teenkin työssäni tutkimalla *WLL*:n vuosiraporteissa, pöytäkirjoissa ynnä muissa ilmi tulevien ajatusten ja toiminnan pohjalta sitä, miten järjestö suhtautui esimerkiksi naisten työntekoon ja kotiaäteihin ja oliko työväenluokan naisten aseman ajaminen etusijalla sen tavoitteissa. Asetan tutkimuskysymykseni sopivaan kontekstiin pohtimalla sitä, miten *WLL*:n suhteet työväenpuolueeseen ja naisten asemassa vuosisadan vaihteessa tapahtuneet muutokset mahdollisesti vaikuttivat sen näkemyksiin. Aatehistoria voi varsinaisten aatteiden lisäksi kohdistaa tutkimuksensa myös niiden kantajiin ja esittäjiin eli ajatteleviin ihmisiin. Ihmiset voivat ajatella samoista olosuhteista eri tavoin ja siksi usein myös toimivat eri tavalla. Muutokset ajatuksissa tai toiminnassa aiheuttavat tavat nähdä ja kokea olosuhteita. Ja juuri ne ovat aatehistorian tutkimisen kohteina. Silti tutkimuksessa täytyy ottaa huomioon myös se mitä koetaan ja nähdään eli olosuhteet sellaisenaan.⁸ Myös tältä

⁷ Hyrkkänen 2002, 12 - 13, 200, 202.

⁸ Ibid. 1984, 6 - 8.

osin työni sopii mielestäni aatehistorian alaan, sillä lähteistä nousevat esiin etenkin *WLL*:n johtavissa asemissa olleiden jäsenten ajatukset sekä se, miten he kokivat työväenluokan naisten tilanteen sekä muut ajankohtaiset ilmiöt.

Eräs aatehistorian tärkeitä näkemyksiä on se, että aatehistoriallisessa sekä yleensä historiallisessa tutkimuksessa on suhtauduttava vakavasti historiallisten toimijoiden käsityksiin asioista. Tämä johtuu siitä, että niiden perusteella hän on muodostanut toiminnalleen tavoitteita ja perusteita ja niiden avulla puolestaan historioitsija yrittää ymmärtää kyseistä toimintaa. Näin ollen ajattelulla ja toiminnalla voidaan sanoa olevan selkeä ja monitahoinen yhteys. Koska olosuhteet, ajattelu ja toiminta ovat yhteydessä toisiinsa, niitä voi ymmärtää paremmin jos niitä tutkii yhteydessä toisiinsa.⁹ Myös nämä ajatukset puoltavat tutkimukseni liittämistä aatehistorian alle, koska tutkin työssäni *WLL*:n ja sen jäsenten julkaiseman aineiston perusteella niiden ajatuksia tietyistä ajankohtaisista asioista ja pohdin samalla laajemmin sitä, millaisia yhteyksiä niiden ajatusten, järjestön ja sen jäsenten toiminnan sekä ympäröivän yhteiskunnan olosuhteiden ja muiden toimijoiden välillä oli.

Työni metodologiseen pohjaan liittyy siinä usein esiin nousevien käsitteiden merkityksen tarkempi määrittäminen. Tällainen työni kannalta oleellinen käsite on ideologia. 1900-luku oli ennen kaikkea ideologioiden aikakausi ja ne muodostivat myös poliittisen ajattelun keskeiset suuntaviivat. Niinpä niitä tulee tutkia yhteydessä poliittisiin tapahtumiin, joita ne olivat muokkaamassa ja mitkä puolestaan muokkasivat ideologioita.¹⁰ Ideologia on varsin kiistelty käsite, joka voidaan määritellä monin eri tavoin¹¹. Oman käsitykseni pohjana käytän Anssi Halmesvirran esittämää määritelmää, jonka mukaan ideologia muodostuu symbolisesti latautuneista uskomusmalleista ja perusteluista, jotka pyrkivät muotoilemaan, järjestämään ja oikeuttamaan tiettyjä toimintatapoja sekä vastustamaan toisia esittämällä, tulkitsemalla ja arvioimalla maailmaa.¹² Lisäksi ideologialla on työssäni selkeä yhteys tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään eli työväenluokkaan, jolloin se on työväenluokan tuottama ja ylläpitämä tietty ajatusten ja uskomusten kokonaisuus, kuten muun muassa yhteiskuntatieteilijä Raymond Williams on sanonut.¹³

Aatehistorian lisäksi työssäni on myös käsitehistoriaan kuuluvia piirteitä. Käsitehistoria tutkii poliittisesti ja sosiaalisesti tärkeiden käsitteiden käyttöä eli sitä, miten niiden käyttä-

9 Ibid., 10 - 11, 212.

10 Ball and Bellamy 2003, 2.

11 Stevenson 1995, 7.

12 Halmesvirta 2006, 9.

jät ovat käsitteitä käyttäessään tietyllä tavalla määritelleet niitä sekä sitä, kuinka niiden käyttäjät ovat nähneet eri asioita. Käsittehistoria käsittelee siis paljon myös kokemista ja pyrkii ymmärtämään sen, miten ihmiset ovat kokeneet olemisensa ja toimintansa. Se, mitä käsitteet ovat tarkoittaneet tutkittavan aikakauden ihmisille, tulee esiin vasta, kun tutkitaan niiden yhteyttä muihin käytössä olleisiin käsitteisiin ja asiayhteyksiin. Vasta sitä kautta voidaan saada parempi kuva ihmisten kokemuksista sekä ymmärtää heidän toimintaansa.¹⁴

Reinhart Koselleckin mukaan käsittehistoriassa ajatellaan, että käsitteillä on aina kaksi puolta. Stevensonin mielestä ne viittaavat ensinnäkin siihen kontekstiin, jossa niitä todellisuudessa käytetään. Toisaalta kyseinen todellisuus ymmärretään kielen antamilla kategorioilla. Tällöin käsittehistoriallisen tutkimuksen tekee vaikeaksi se, että aineistoa täytyy koko ajan tulkita kahdella tavalla. Sitä voidaan tulkita lähteenä, joka kertoo siitä, miten asiat olivat, mutta samalla täytyy ajatella sitä myös lähteenä, joka kuvaa sitä, kuinka asioista ja niihin liittyvistä käsityksistä on totuttu puhumaan.¹⁵ Tämä asia koskee myös omaa tutkimustani. Lähteinä käyttämäni vuosiraportit ja pöytäkirjat sekä osittain myös järjestön oma lehti ovat suurelta osin järjestön hallituksen jäsenten sekä muissa korkeammassa asemassa olleiden ihmisten tekemiä. Tällöin on mahdollista, että he ovat joko tarkoituksellisesti tai huomaamattaan korostaneet niissä omia näkemyksiään asioista ja saattaneet jättää vähemmälle muiden jäsenten poikkeavat näkemykset jos niitä on ollut. Toisaalta minulla ei ole saatavilla selkeästi rivijäsenten tuottamaa arkistomateriaalia, jonka avulla voisin vertailla heidän ja johtohenkilöiden välillä mahdollisesti olleita näkemyseroja, jolloin minun on tehtävä johtopäätökseni asioista vuosiraporttien ynnä muiden antaman käsityksen perusteella, vaikka ne eivät antaisikaan totuudenmukaista kuvaa tilanteesta.

Lähestyn työssäni *WLL*:n näkemyksiä laajemmasta näkökulmasta käsin vertaamalla niitä yhteiskunnassa yleisesti vallalla olleisiin naisten sukupuoleen, asemaan, heidän yhteiskunnallisiin kykyihinsä liittyneisiin käsityksiin sekä lainsäädännön muokkaamaan asemaan eri yhteiskuntaluokissa. Näitä yleisiä käsityksiä 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa edusti muun muassa kehitysopillinen ajattelu. Siihen liittyi ajatus naisten rinnastamisesta muihin alempiin yhteiskuntaluokkiin kuuluneisiin ryhmiin, kuten lapsiin, rikollisiin, maalaisväestöön, työläisiin ja kerjäläisiin, joidenkin yhteisinä pidettyjen piirteiden perusteella, jolloin heidät

13 Stevenson 1995, 9.

14 Ibid., 117 - 118.

15 Ibid., 121, 123.

sijoitettiin älyllisesti ja moraalisesti alemmalle kehitystasolle.¹⁶ Uskon, että erityisesti sekä yleisesti vallinneet käsitykset naisista, heidän sukupuolestaan ja sen vaikutuksesta heidän taitoihinsa ja kykyihinsä että *WLL*:n läheiset yhteydet työväenpuolueeseen ja sitä kautta sen ideologiaan vaikuttivat järjestön omiin näkemyksiin esimerkiksi työväenluokan naisten tilanteesta. Työväenpuolueessa kannatettiin naisten aseman parantamista, mutta uskottiin sen parantuvan itsestään ideologiansa eli sosialismin noustua valtaan, kun naiset vapautuivat muun muassa teollisen riiston, slummien vuokraisäntien ja seksuaalisen hyväksikäytön häviämisen myötä¹⁷. Ja kun siellä lisäksi kannatettiin evoluutioteorian ajatusta naisten älyllisesti ja moraalisesti alemmasta kehittyneisyydestä¹⁸, työväenpuolueessa luultavasti ainakin epäiltiin naisten kykyjä vastuullisempaan ja kaukonäköisempään yhteiskunnalliseen tai poliittiseen toimintaan, jossa tuli osata ajatella asioita myös kotia laajemmassa mittakaavassa. Koska perusnäkemys yleensä ihmisten ja erityisesti naisten taidoista ja kyvyistä vaikuttavat ideologioiden taustalla siihen, millaisiksi niiden omat näkemykset muotoutuvat, ne molemmat on otettava huomioon järjestön näkemyksiä ja toimintaa tarkasteltaessa.

16 Pekurinen 1999, 24 - 25.

17 Pugh 1985, 236.

18 Brand 1964, 5.

2 WLL:n toimintaympäristö ja siinä tapahtuneet muutokset

2.1 Yleinen yhteiskunnallinen tilanne

Edvardiaanisellemme aikakaudelle oli luonteenomaista alkusysäyksen antaminen yhteiskunnalliselle muutokselle. Sen tyypillisiä piirteitä olivat muun muassa perherakenteen muuttuminen, työväenliikkeen nouseminen, feminismin asettamat haasteet, luokkajako, pinnan alla käynnissä ollut sukupuolten välinen sodankäynti, moraalisen sekä uskonnollisen epävarmuuden kasvaminen ja köyhyyden vahva näkyvyys. Itse asiassa kukaan, joka tutkii tarkemmin myöhäisviktorian ja edvardiaanisen Iso-Britannian historiaa, ei voi olla huomaamatta tällöin kohdanneiden liikkeiden, arvojen ja instituutioiden vaihtelevia ja ristiriitaisia piirteitä. Yhtenä esimerkkinä tästä on poliittinen kulttuuri, johon imperialistiset näkemykset toivat muun muassa vahvan hierarkian, sotilasvallan ja maskuliinisen hyveiden piirteitä samaan aikaan kun kotimaiset poliittiset käsitykset liikkuvat vastakkaiseen suuntaan kohti egalitarismia¹⁹, edistyksellisyyttä ja demokratiaa.²⁰ Ristiriitaisuutta lisäsivät omalta osaltaan myös talouden hidastunut kehitys ja siihen liittynyt hintojen nousu sekä teollisesta muutoksesta ja maatalouden rappeutumisesta johtuneet yhteiskunnalle asetetut vaatimukset.²¹ Muutostilassa olleen yhteiskunnan ilmapiiriin myötä syntyi tilaa uudenaikaisille yhdistyksille ja liikkeille, joihin voidaan lukea mukaan myös *Women's Labour League*. Tietoisuus teollisuuden työntekijöiden olosuhteista ja köyhyyden syistä alkoi levitä laajemmalle ja työväenpuolueen läsnäolo parlamentissa olivat merkkeinä ammattiliittojen ja sosialististen yhteisöjen nopeasta leviämisestä. Samaan aikaan naiset alkoivat vaatia muun muassa yhtäläisiä kansalaisoikeuksia ynnä muita asemaansa liittyneitä parannuksia ja mahdollisuutta saada naisedustajia parlamenttiin. Kansanedustajuus edellytti kuitenkin äänioikeutta, joten osittain tätäkin kautta naisten äänioikeus nousi yhdeksi aikakauden eniten keskustelua herättäneistä kysymyksistä.²² Niinpä patriarkaalisen hallinnon ja siihen liittyvän järjestelmän valta alkoi hiljalleen rapautua niin yhteiskunnassa kuin sen perusyksiköissä, perheessäkkin, ja vaatimukset yhteiskunnallisista, poliittisista ja sosiaalisista uudis-

19 Termillä tarkoitetaan näkemystä, jonka mukaan tietyssä ryhmässä tasa-arvon tulee olla vallalla tietyllä tavalla.

20 Harris 1993, 2, 6 - 7.

21 O'Day, 1979, 4 - 5; Harris 1993, 5.

22 Collette 1989, 6.

tuksista alkoivat saada yhä enemmän kannattajia vieden brittiläistä yhteiskuntaa vääjäämättä kohti suurta muutosta.

Yksi vuosisadan vaihteen merkittävimmistä teemoista oli luokan kehittyminen entistä selvemmin voimakkaaksi kategoriaksi yhteiskunnallisessa järjestelmässä. Iso-Britannia oli ollut toiminnallisen luokkajaon jakamana ainakin teollistumisen alusta lähtien. 1800-luvun viimeisen neljänneksen aikana luokkien vaikutusvalta kehittyi kaikenkattavaksi ja muista sosiaalisista ja kulttuurisista ominaisuuksista tuli luokille alisteisia. Samaan aikaan esiteollisen yhteiskunnan hierarkkinen porrastus jakautui pääasiassa kahdeksi toisensa poissulkeväksi luokaksi: maata omistavaksi `hallitsevaksi luokaksi` sekä sitä omistamattomaksi `työtä tekeväksi` luokaksi²³. Vuosien 1870 ja 1914 välillä työn, koulujen, asuntojen, hyvinvoinnin, kulttuurin ja vapaa-ajan toiminnan järjestäminen vaikuttivat yhdessä brittiläisen yhteiskunnan lokeroitumiseen luokkarajojen mukaan. Näitä jakoja vahvistivat vanhojen, luokkarajat ylittävien sosiaalisten suhteiden heikkeneminen sekä entistä järkiperäisemmäksi muuttuneen institutionaalisen kasvun lisääntyminen kansallisessa mittakaavassa.²⁴

Näistä kahdesta hallitseva luokka jakautui vielä kahtia, yläluokkaan sekä jatkuvasti kasvaan keskiluokkaan. Keskiluokan nousuun olivat osasyynä Brittiläisen imperiumin mukanaan tuomat lukemattomat mahdollisuudet työllisyyteen, ammatilliseen yrittämiseen, asemaan ja arvovaltaan²⁵, joita keskiluokan ihmiset pystyivät käyttämään hyväkseen. Sen erottivat muista yhteiskuntaluokista pääasiassa tyyli, tavat, mieltymykset, asenteet sekä tulot. Siihen kuuluivat muun muassa kauppa-apulaiset, toimistotyöntekijät, kauppiat, pienten liikkeiden omistajat ja itsenäiset käsityöläiset, joita yhdisti säännöllinen, siisti ja eikäs tehtävä työ. Monet heistä ansaitsivat käytännössä vähemmän kuin ammattitaitoiset työmiehet, mutta heidän sosiaalinen asemansa oli silti kiistattomasti korkeampi.²⁶

Uutta yhtenäistä työväenluokkaa yhdistivät yhteiset kokemukset, instituutiot ja kulttuuri. Työ oli usein hyvin voimakkaan ihmissuhdeuskollisuuden ja toveruuden keskipiste, mutta hyvin harvoissa ympäristöissä tämä uskollisuus muuttui spontaanisti laajemmaksi yhtenäisyyden tunteeksi yli ammatti-, tulo- ja asemarajojen vaan työntekijät suojelivat usein omaa

23 `Hallitsevaan luokkaan` kuului aristokraatteja, kapitalisteja ja ammatti-ihmisiä ja `työtä tekevä` luokka sisälsi käytännössä kaikki alemmat luokat. Harris 1993, 32.

24 Ibid., 7, 32.

25 Ibid., 5.

26 Stevenson 1986, 35 - 36.

asemaansa muita työntekijöitä kohtaan.²⁷ Työväestön yhdistyminen omaksi luokakseen oli merkittävä tapahtuma koko yhteiskunnan kannalta, koska siitä tuli huomioonotettava yhteiskunnallinen toimija jo kokonsa vuoksi: kuten Stevenson sanoo, keski- ja yläluokkaan kuuluneet ihmiset sekä heidän huollettavansa muodostivat noin neljäsosan koko edvardiaanisen ajan Iso-Britannian väestöstä. Loppu kolme neljäsosaa muodostui työväenluokasta sekä heidän huollettavistaan.²⁸

Luokkarajojen ja luokkatietoisuuden vahvistumisesta huolimatta läpi aikakauden oli olemassa ihmisiä, instituutioita ja ryhmiä, jotka sekoittivat ja ylittivät luokkaodotuksia. Kaikilla yhteiskunnan alueilla oli sekä pieniä luokkien sisäisiä että laajempia pääoman ja työntekijöiden välisiä ristiriitoja. Ensimmäistä maailmansotaa edeltäneen ajan suurimmat luokka- ja puoluetaistelut käytiin maata omistavien aristokraattien ja uudistusmielisen keskiluokan välillä. Reaalitulojen nouseminen, valkokaulustyöpaikkojen antamat uudet tilaisuudet ja kulutustuotteiden massatuotanto johtivat hitaaseen mutta näkyvään erilaisten sosiaaliryhmien ulkoisen olemuksen ja tapojen lähentymiseen.²⁹

1800-luvun loppupuolella teollisuus tarvitsi terveempiä ja taitavampia työntekijöitä ja poliittisesti oli tarvetta vakaammalle ja mukautuvammalle työväenluokalle³⁰ muun muassa korkean työttömyyden, sosialismin ja ammattiyhdistysliikkeen nousun myötä. Niinpä keskiluokka päätti yrittää muokata työväenluokan kulttuuria, erityisesti kannustamalla sitä tavoittelemaan keskiluokan omaa näkemystä kunniallisuudesta. Tavallisia köyhiä eli ”vaarallisia luokkia” puolestaan valvottiin enemmän ja heidän käytökseensä puututtiin töissä käyviä herkemmin.³¹ Nämä luokkien kulttuurien ja elämän samankaltaistamisyritykset olivat mielestäni yllättäviä suhteessa siihen, että luokka-asemaa pidettiin yleisesti muuttumattomana.³² Jos kannatetaan ajatusta siitä, että jokainen pysyy siinä yhteiskuntaluokassa, johon alunperin syntyy, niin mielestäni silloin olisi loogista myös pyrkiä pitämään luokat ja niiden tavat selvästi erillään. Tähän liittyy myös se, että luokkien yhdenmukaistamispyrkimykset ihanteiden ja tavoitteiden tasolla tuovat mukanaan mahdollisuuden käytännön elämän samankaltaistumisesta sekä luokkarajojen ylittämistä.

27 Harris 1993, 145.

28 Stevenson 1986, 37.

29 Harris 1993, 8, 10.

30 Delmar 1986, 282.

31 Bland 1995, 97.

32 Jones 1983, 228.

1800-luvun loppupuolella työväenluokan kulttuuri nousi selvästi vahvempaan asemaan ja yritti vastustaa keskiluokan yrityksiä ohjata sitä. Selvä esimerkki tästä oli työkeskeisen kulttuurin etulyöntiaseman luovuttaminen kotikeskeiselle kulttuurille.³³ Ihmiset alkoivat kuitenkin 1900-luvun alussa yleisesti muuttua, osittain perhekoon pienentymisen myötä, kotikeskeisemmiksi ja `yksityisemmiksi`, jolloin pienemmän perhemallin omaksumisesta tuli sekä merkki että seuraus työväenluokan lisääntyvästä sulautumisesta keskiluokan luomaan elämäntapaan. Vaikka työväenluokka vastustikin keskiluokan ajatusmaailmaa ja sen omaksumista niin silti se Jonesin mukaan suhtautui yläluokkaan suopeasti ja siitä vallinnut mielikuva oli vihamielisen sijaan huvittunut.³⁴ Tämäkin on mielestäni hieman yllättävää, sillä helposti luulisi, että he olisivat ajatelleet molemmista ylemmistä luokista suunnilleen samalla tavoin, koska ne olivat työväenluokkaa varakkaampia ja paremmassa asemassa olevia. Mutta ehkä tähän näkemyseroon vaikutti yläluokan etäinen asema suhteessa työväenluokkaan ja se, ettei se yrittänyt yhtä vahvasti sekaantua työväenluokan asioihin vaan antoi sen enemmän elää rauhassa omaa elämäänsä.

Läpi vuosisadan vaihteen monet kaupunki- ja teollisen elämän näkökulmat painostivat yksilöitä aiempaa yhtenäisempään muottiin. Samat paineet saivat aikaan myös vastakkaista kehitystä eli tyylien, toimintojen, tapojen ja uskomusten määrän nopeaa lisääntymistä, mikä samalla painotti yksityiselämän ja henkilökohtaisten ajatusten merkitystä. Yksilöllisyyden merkityksen lisääntyminen näkyi myös muun muassa suhtautumisessa uskontoon, vapaa-aikaan, avioliittoon ja perhe-elämään.³⁵ Etenkin perhe-elämään liittyvissä käsityksissä tapahtui 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa muutoksia, mikä näkyi keskimääräisen avioitumisiän, lapsettomien avioliittojen ja naimattomana pysytelleiden määrän tasaisena nousuna. Ehkä merkittävin muutos oli se, että alettiin ihannoida pientä ydinperhettä, johon liittyi myös syntyvyyden kääntyminen laskuun.³⁶ Vaikka tämä kehitys koski erityisesti varakkaampia ja korkeammin koulutettuja kaupunkilaisia, syntyvyyden säännöstelyn ja pienen perheen ihanteen voidaan sanoa kehittyneen alunperin keskiluokalle ominaisista luokkarajat ylittäviksi ilmiöiksi.³⁷

Koska kaksi merkittävää laskukautta syntyvydessä sattui samaan aikaan 1870-luvun loppun laman ja 1900-luvun reaali-palkkojen laskusuhdanteen kanssa, perheiden supistuminen

33 Weeks 1989, 74.

34 Stevenson 1986, 166; Jones 1983, 229.

35 Harris 1993, 13.

36 Ibid., 1993, 45; Weeks 1989, 201 – 202.

37 Ibid., 46 - 47; Ibid., 202.

on usein kuvattu vanhempien yritykseksi säilyttää elintaso tulojen laskiessa. Lisäksi perheen pienentymisen on sanottu liittyvän myös ehkäisyyn keinotekkoisten menetelmien saatavuuden parantumiseen sekä niihin liittyvän tietoisuuden leviämiseen. Perheen perusteissa tapahtui samaan aikaan muutoksia, kun avioliitosta muodostui keskeisempi osa perhe-elämän pohjaa mitä se oli ollut vuosisadan alussa, mutta syytä muutokseen ei tarkkaan tiedetä.³⁸ Yhtenä syynä voisi mielestäni olla lapsimäärän väheneminen, jolloin vanhempien huomio keskittyi enemmän paitsi harvempiin lapsiinsa myös toisiinsa, ja heidän keskinäisellä suhteellaan oli enemmän vaikutusta niin lapsiin kuin jokapäiväisen elämän ilmapiiriinkin. Näitä tärkeämpää oli silti se, että ajatusta perheen koon rajoittamisesta alettiin vähitellen pitää yleisesti säädyllisenä ja mahdollisena. 1900-luvun alussa ydinperheen kannatusta lisäsivät myös esimerkiksi lisääntyneet mahdollisuudet tuottavaan työhön kodin ulkopuolella sekä ajatusmalli, jonka mukaan lapsista tuli huolehtia kunnolla eli lasten kasvatamiseen tuli kiinnittää enemmän huomiota ja käyttää enemmän aikaa.³⁹

Edvardiaanisen ajan brittiläisen yhteiskunnalle tunnusomaisia olivat näkyvät, hyvin itseään ilmaisseet painostusryhmät, jotka pitivät velvollisuutenaan ajaa tärkeiksi katsomiaan asioita välillä äärimmäisinkin keinoin. Tämä on osoitus Iso-Britannian yhteiskunnalle vuosina 1870 - 1914 tyypillisestä normien, odotusten ja mielipiteiden selvästä vaihtelusta ihmisryhmien sekä entistä suuremmasta hajanaisuudesta ja ristiriitaisesta kehityksestä monissa asioissa. Luultavasti osittain näistä tekijöistä johtuen samalle ajanjaksolle sijoittuivat ammattiliittojen merkittävä laajentuminen, sosialismin kasvu, organisoituneen työväenliikkeen nousu 1880- ja 1890-luvuilla⁴⁰, työväenpuolueen perustaminen sekä vaatimukset sosiaalisista uudistuksista. Myös työnantajat olivat vuosisadan puolivälissä alkaneet järjestäytyä omiksi liitoikseen. 1870-luvulle tultaessa yhteiset neuvottelut nousivat esiin muutamilla aloilla, mutta laajassa mittakaavassa palkoista ja työolosuhteista sopiminen tapahtui vielä paikallisesti. Suurena syynä tähän on uskoakseni se, että kulttuurillisesti työnantajat ja työntekijät olivat kuitenkin lähellä toisiaan: he puhuivat samoilla alueellisilla aksenteilla, jakoivat saman hallintoalueen identiteetin ja kävivät samoissa kirkoissa. Laajamittaisempi kehitys kohti liittojen kautta tehtyjä sopimuksia alkoi vuonna 1897 the Workmen`s Compensation Act-laista, joka hankaloitti paikallista sopimista asettamalla työnantajan täysin

38 Harris 1993, 47, 62.

39 Stevenson 1986, 155, 157 - 159.

40 Ibid., 2 - 3, 8.

vastuuseen työssä sattuneista tapaturmista ja vaatimalla heitä tapaoikeuteen perustuneiden velvollisuuksien lisäksi maksamaan korvauksia loukkaantuneille työmiehille.⁴¹

Ensimmäisen maailmansodan työvoimapulan ja tuotannon jatkuvuuden varmistamishalun ansiosta järjestäytyneiden työläisten neuvotteluasema vahvistui selvästi ja sekä hallitus että työnantajat olivat valmiita suostumaan tärkeiden teollisuudenalojen palkkavaatimuksiin. Eniten tästä hyötyvien ryhmien joukossa olivat naiset, jotka olivat kuuluneet huonoiten palkattuihin työntekijöihin ennen vuotta 1914. Niinpä ensimmäisen maailmasodan aikana lähes puoli miljoona naista jätti työnsä muun muassa kotipalvelijoina mennäkseen töihin tehtaisiin, kuljetusalalle ja toimistoihin.⁴² Sodan aikana ammattiliittojen jäsenmäärä lisääntyi huomattavasti tuoden jatkoa jo ennen sotaa alkaneelle kasvulle. Sitä olivat edistäneet osittain yleislakkojenkin avulla aikaansaadut onnistuneet palkkojenkorotukset sekä työntekijöiden parantuneet työolosuhteet. Näin ammattiyhdistyksistä oli tullut vaikutusvaltainen ryhmä brittiläisessä yhteiskunnassa.⁴³

Ensimmäisen maailmansodan aikana Iso-Britanniassa tapahtui monia muitakin sen sosiaali-, talous- ja poliittiselle historialle tärkeitä ilmiöitä⁴⁴, joihin kuuluivat muun muassa naisten oikeuksien edistämistä ajaneet kampanjat. Niiden taustalla vaikutti edistyksellisyysajattelu, joka oli tärkeä piirre edvardiaanisisessa yhteiskunnassa. Eräs kampanjoinnin tärkeistä saavutuksista oli ensimmäisen naiskansanedustajan valitseminen parlamenttiin vuonna 1918. Todennäköisesti naisten oikeuksien laajentamispyrkimysten tärkein saavutus oli vuonna 1918 yli 30-vuotiaille naisille myönnetty äänioikeus.⁴⁵ Kyseisellä lailla oli myös laajempaa merkitystä. Jo sodan puolivälissä oltiin yleisesti sitä mieltä, että avoimien äänestys-oikeuksien pitäisi olla osa sodanjälkeistä brittiläisen yhteiskunnan uudelleenrakentamista. Niinpä vuoden 1918 laki koski myös miehiä antaen äänioikeuden suuremmalle määrälle ihmisiä kuin kaikki aikaisemmat uudistukset yhteensä.⁴⁶ Hynesin mukaan naisten asemaan edvardiaanisisena aikana liittyneiden uudistusten ongelmana oli kuitenkin se, että niitä ei saatu pidettyä erillisinä kysymyksinä vaan ne sotkeutuivat jatkuvasti toisiinsa sekä muihin yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Esimerkiksi ehkäisy uhkasi perhettä ja syntyvyyttä, avioero kirkkoa ja yhteiskunnan vakautta ja äänioikeus loi uhan poliittiselle tasa-painolle, jol-

41 Harris 1993, 140, 144; Jones 1983, 181.

42 Stevenson 1986, 79 - 80, 85.

43 Ibid., 195 - 196, 198.

44 Ibid., 252.

45 Ks. esim. Hall 1998, 135; Stevenson 1986, 168 - 169.

46 Stevenson 1986, 93.

loin jopa maltillinen siirtyminen kohti vapautumista vaikutti helposti ryntäykseltä kohti sekasortoa.⁴⁷

1800-luvun loppu ja 1900-luvun alku toivat merkittäviä voittoja naisille sekä suhteessa poliittisiin oikeuksiin että parempaan lailliseen, taloudelliseen ja sosiaaliseen asemaan. Vuoteen 1914 mennessä kasvanut kansallinen liike naisten äänioikeuden puolesta oli asettanut naisten oikeudet tulevaisuuden asialistalle yhtenä edvardiaanisen ajan tärkeänä poliittisena kysymyksenä. Naisten koulutuksessa tapahtui edistystä ja muun muassa sitä kautta heille avautui laajempia mahdollisuuksia hyödylliseen uraan. Samaan aikaan paikallistasolla monet työväenluokan naiset alkoivat osallistua kannatusryhmien, osuuskuntien sekä erilaisiin naisten yhdistysten toimintaan. Siksi on selvää, että vaikka ensimmäistä maailmansotaa on yleensä pidetty käännekohtana sekä äänioikeuden että naisten laajempien mahdollisuuksien kannalta, sota oli yhtä paljon syy kuin sopiva tilaisuus laajemmalle naisten vapautumiselle.⁴⁸

Tällainen moninainen yhteiskunnallisen muutoksen aikakausi antaa mielestäni hyvän ja mielenkiintoisen taustan *WLL*:n kaltaisen järjestön tutkimiseen. Nimestä päätellen naisten omana ja heidän etuihinsa keskittyneenä järjestönä se sekä edusti osaltaan meneillään olutta muutosta suhteessa naisten tilanteeseen että myös toimintansa ja vaiheidensa kautta heijasti muutokseen liittyneitä yleisiä käsityksiä, tekijöitä ja mahdollisia ongelmiakin. Myös *WLL*:n poliittiset yhteydet sekä brittiläisen yhteiskunnan luokkien keskinäiset suhteet vaikuttivat uskoakseni omalta osaltaan järjestön tavoitteisiin ja toimintaan, mikä tekee niiden tutkimisesta entistä kiinnostavampaa sekä saattaa tuoda mukanaan myös yllättäviä tuloksia.

2.2 Naisen asema

2.2.1 Naisten oikeudellinen asema toimijana perheessä ja yhteiskunnassa

Naisten rooliin ja oikeuksiin liittyvät kysymykset tulivat julkisen keskustelun kohteiksi 1860-luvulla, kun naisille alettiin ensimmäistä kertaa vaatia äänioikeutta ja keskiasteen sekä korkeampaa koulutusta. Seuraavat kolme vuosikymmentä on usein nähty rauhallisena

47 Hynes 1968, 211.

48 Ibid., 167, 169.

ja leimallisena ajanjaksona naisten historiassa ennen 1900-lukua ja suffragettien nousua. 1870-luvulta eteenpäin sarja lainsäädännön uudistuksia ja oikeuden päätöksiä antoi naisille ja äideille joitakin autonomisia oikeuksia, kun siihen asti aviomiehellä oli ollut täysi valta määrätä sekä naisesta henkilönä ja hänen omaisuudestaan että yksinomainen oikeus heidän lastensa yksinhuoltajuuteen. Tässä tilanteessa heijastui selvästi patriarkaalisuuden vaikutus, sillä se oli edelleen vahvassa asemassa brittiläisessä perhe-elämässä, vaikka muuten yhteiskuntaan oli levinnyt yksilön oikeuksien ja henkilökohtaisen vapauden korostus.⁴⁹

Vuodesta 1870 lähtien perhe-elämän laillinen viitekehys alkoi muuttua monin tavoin. Naisen asemaan itsenäisenä toimijana vaikuttivat vuosien 1870 ja 1882 Married Woman's Property Bill-lait, jotka antoivat kaikille naimisissa oleville naisille vallan omistaa, hankkia, hallita ja määrätä omasta omaisuudestaan ja ansioistaan sekä paransivat naisten mahdollisuuksia saada perintö.⁵⁰ Kyseisillä laeilla oli todellisuudessa vain vähän vaikutusta keski- ja yläluokan perheiden naisten tilanteeseen, koska näissä luokissa käytettiin usein avioehtoa. Myös naisen asemaan äitinä ja vaimona alkoi tulla muutoksia. Vuodesta 1866 lähtien äiti sai nimittää holhoojia ja vuosien 1873 ja 1886 lait antoivat hänelle rajoitetun mahdollisuuden hakea lastensa huoltajuutta. Avioerolainsäädännössä nainen oli pitkään heikossa asemassa.⁵¹ Siihenkin alkoi kuitenkin tulla parannusta, kun avio- ja asumuseroprosesseja uudistettiin vuosien 1878, 1884, 1886 ja 1895 laeilla esimerkiksi siten, että miehen väkivaltaisuudesta tuli peruste asumuseron ja elatusavun hakemiselle, mikä paransi vaimon mahdollisuuksia hakea avioeroa.⁵²

Nämä lainsäädäntöön tehdyt muutokset muokkasivat usealla tavalla miesten ja vaimojen, vanhempien ja lasten sekä perheen ja valtion välisiä oikeudellisia suhteita. Oikeudellinen väliintulo oli ensimmäiseen maailmansotaan mennessä vähentänyt paljon vanhempien oikeuksia, joita vanha tapaoikeus oli korostanut. Vain miehen ja vaimon väliset seksuaaliset suhteet jäivät suurelta osin muutoksen ulkopuolelle. Perheen ulkopuolinen seksuaalisuus joutui kuitenkin samaan aikaan entistä kovemman sääntelyn kohteeksi. Esimerkiksi vuoden 1885 ilotalojen lopettamiseen tähdännyt ja naisten asunnonsaantia vaikeuttanut laki⁵³ hankaloitti sekä prostituoitujen että muiden perheettömien naisten elämää, joten lakeihin 1800-

49 Harris 1993, 24, 73 - 74.

50 Weeks 1989, 82; Harris 1993, 74.

51 Harris 1993, 74 - 75; Jalland 1986, 58 - 59.

52 Harris 1993, 75; Weeks 1989, 83.

53 Harris 1993, 26, 75.

ja 1900-lukujen vaihteessa tehdyillä muutoksilla ei ollut kuitenkaan aina pelkästään positiivisia vaikutuksia naisten asemaan.

Muutokset ulottuivat myös naisten asemaan yhteiskunnallisina toimijoina. Lucy Bland sanoo, että naisten kykyä toimia merkittävässä asemassa paikallishallinnossa edisti muun muassa vuoden 1869 laki, joka antoi naimattomille ja leskenä olleille naispuolisille veronmaksajille oikeuden äänestää kunnallisvaaleissa Englannissa ja Walesissa. Vuonna 1882 sama laki tuli voimaan myös Skotlannissa. Se edellytti kuitenkin sitä, että he naimattomuuden tai leskeyden lisäksi maksoivat veroja ja jälkimmäinen ehto koski myös koululautakunnan jäsenyyttä ja köyhäinhoidon valvojana toimimista.⁵⁴ Mielestäni Bland saattaa jonkin verran liioitella naisten aseman merkitystä paikallishallinnossa, koska kyseiset lait antoivat heille mahdollisuuden äänestää ja hakea paikallishallinnon virkoihin, mutta ne eivät antaneet takuita siitä, kuinka moni nainen todellisuudessa niissä työskenteli tai pääsivätkö heidän äänestämänsä ehdokkaat virkoihin. Lisäksi Janet Robb Hendersson kertoo, että vain kourallinen jo ennestään naisasiaa ajaneita naisia oli mukana näissä paikallishallinnon viroissa. Hänen mukaansa tämä naisten vähäinen kiinnostus osallistua paikallisten asioiden hoitoon liittyi heidän keskimäärin huonoon koulutukseensa, joka monilla keski- ja työväenluokan naisilla rajoittui perus- tai keskiasteen koulutukseen, joka ei juuri opettanut paikallishallinnossa tarvittavia taitoja, kuten ajankohtaisista asioista keskustelua tai itsenäistä ajattelua. Niinpä voikin sanoa, että nämä lait antoivat naisille vaikutusmahdollisuuden ja sitä hyväksi käyttivät aktiivisesti toimineet naiset, jotka pyrkivät usein edistämään naisten edun lisäksi muun muassa moraaliala ja huonompiosaisten oloja.⁵⁵

Naisten vaikutusvalta yhteiskunnan hallintoon laajeni paikalliselta kansalliselle tasolle vuonna 1918 annetun⁵⁶ the Representation of the People Act-lain myötä. Se antoi äänioikeuden niille yli 30-vuotiaille naisille, jotka hoitivat joko omaa talouttaan tai yhteistä taloutta puolisonsa kanssa, joilla oli vähintään 5 puntaa vuodessa tuottavaa omaisuutta tai brittiläinen yliopistotutkinto.⁵⁷ Suuri vaikutus asian lopulliseen ratkeamiseen oli ensimmäisellä maailmansodalla. Sen sotapönnisteluissa kaikkien yhteiskuntaluokkien naisilla oli niin suuri merkitys, että monet naisten äänioikeuden vastustajat joutuivat myöntämään, ettei

⁵⁴ Bland 1995, 113; Leinonen & Lyytinen 1993, 31 - 32.

⁵⁵ Ibid., 114; Robb, Hendersson 1942, 123, 133.

⁵⁶ Harris 1993, 26.

⁵⁷ Leinonen & Lyytinen 1993, 33; Purvis & Holton 2000, 3-4.

naisilta sen jälkeen voitu enää kieltää poliittisia oikeuksia, ja niiden joukossa äänioikeutta.⁵⁸

2.2.2 Käsitteet naisten roolista suhteessa miehiin

1800-luvun viimeinen neljännes oli jatkuvan ja merkittävän, vaikkakin osin näkymättömän, muutoksen aikaa käsityksissä naisten rooleista sekä miesten ja naisten välisistä suhteista.⁵⁹ Tätä edistäneisiin tekijöihin kuuluivat muun muassa 1800-luvun puolivälistä lähtien kasvanut naisten enemmistö väestön sisällä, minkä vuoksi avioliitto ei enää ollut itsensä selvyyttä kaikille, jolloin työnteosta alkoi hiljalleen tulla varteenotettava vaihtoehto etenkin keskiluokan naisille. Toinen muutosta edistänyt tekijä oli nuorten naisten koulutusmahdollisuuksien lisääntyminen ja samalla naisopettajien suuri määrä tarjosi tietynlaisen kotiin liittymättömän roolimallin kunnianhimoisille tytöille. Myös moraalisaantöjä alettiin tarkastella tarkemmin ja sukupuolten välisten suhteiden eri puolista alettiin keskustella avoimemmin.⁶⁰ Harriksen mukaan muutos, jolla tuli olemaan ehkä laajimmat seuraukset, oli 1870-luvulla alkanut hedelmällisyysvallankumous, joka varovasti alkoi murtaa vanhaa oletusta siitä, että nainen keskittyi täysin raskauteen, synnytykseen ja lasten hoitamiseen läpi hedelmällisen ikänsä. Naisten roolin muodonmuutos ei ollut jatkuva prosessi, vaan siihen liittyi koko ajan epäselvyyksiä, yllättäviä tapahtumia ja jännitteitä. Naisiin liitettyt näkemykset ja käytöstavat vaihtelivat paljon sosiaaliryhmien sisällä ja välillä. Yksilön oikeuksien kasvava painotus lievensi näkemystä, jonka mukaan sosiaalinen yhtenäisyys, yksilön moraalisuus, lisääntyminen ja perhe-elämä vaativat naisten pysymistä kotona. Tämän näkemyksen jakoivat sekä miehet että monet naiset, jotka kannattivat ajatusta siitä, että sukupuolet hallitsivat eri alueita elämässä.⁶¹

Muutosta edelsi ajattelutapa, jossa naisellisuuden hallitsevia piirteitä pidettiin riittävänä syynä sekä naisten sulkemiselle poliittisen vallan ja julkisen tilan ulkopuolelle että heidän perheen yksityiseen tilaan sijoittamisensa `luonnollisuudelle`⁶². Yhden esimerkin tästä naisten ominaisuuksien tietynlaisesta aliarvioimisesta muodostivat kehitysopilliset ajatukset, kuten Charles Darwinin evoluutioteoria, sekä niihin vahvasti liittyneet ja toisiinsa sidoksissa olleet rotu- ja luokkaennakkoluulot. Kuten jo aiemmin mainitsin, useat yhteis-

58 Bolt 2004, 14.

59 Harris 1993, 24.

60 Powell 1996, 71, 73, 75 - 76.

61 Harris 1993, 25 - 26.

62 Bland 1995, 60.

kunnan alempiin luokkiin kuuluneet ihmisryhmät sijoitettiin älyllisesti ja moraalisesti alemmalle kehitystasolle, koska heidän ei uskottu kykenevän harkittuun, suunnitelmalliseen toimintaan, mikä edellyttää primitiivisten vaistojen rationaalista kontrollointia.⁶³ 1800-luvun lopulla lääketiede ja luonnontieteet alkoivat nousta haastamaan kirkon asemaa keskeisenä seksuaalisuuden, naisellisuuden ja osittain myös moraalin määrittelijänä. Lääketieteen käsitysten mukaan naisellisuus oli luonnostaan ristiriitainen: säädyllinen nainen määriteltiin moraalin mukaan, jos hän menetti säädyllisyyden, hänet määriteltiin seksuaalisuutensa kautta ja sen katsottiin hallitsevan häntä.⁶⁴

Voidaan perustellusti sanoa, että ennen 1800-luvun loppua monilla naisilla oli vähän vaihtoehtoja siveellisyydelle. Materiaaliset tekijät rajoittivat selvästi naisten itsenäisyyttä, kun heidän mahdollisuutensa työntekoon olivat rajatut. Vapaampi seksuaalisuus puolestaan toi mukanaan riskejä, koska useat syntyvyyden säännöstelyn keinoista olivat arvaamattomia. Tämä heijastui myös siihen, miten naiset jaettiin ideologisesti kahteen ryhmään, siveisiin ja langenneisiin. Jako täydensi perheideologiaa, mutta samalla siveys oli usein myös riippuvainen toisesta puolestaan eli prostituutiosta, joka ylläpiti kaksinaismoraalia ja autoritaarisia moraalisääntöjä⁶⁵, jotka olivat perheideologian tärkeitä tukipylväitä. Yleisen mielipiteen mukaan näihin sääntöihin kuuluivat puhdas mieli, puhdas ruumis ja kaksoismoraalin hyväksyminen. Niinpä seksuaalista käyttäytymistä ja siveellisyyttä pyrittiin kontrolloimaan muun muassa lainsäädännön, vapaaehtoisjärjestöjen, viktoriaanisen perheen pitkäikäisyyden ja intiimiyden perheelle antaman merkityksen kautta.⁶⁶

1800-luvun loppupuolella moraaliset uudistukset tulivat tärkeäksi aiheeksi poliittisessa keskustelussa. Viktoriaaninen moraaliperustui ideologisiin erotteluihin, jotka tehtiin perheen ja yhteiskunnan, kodin piirin asettamien rajoitusten ja siveettömien houkutusten sekä kodin yksityisyyden ja vapaa-ajan välille. Kaksinaismoraali oli riippuvainen tästä julkisen ja yksityisen välisestä erottelusta, jossa yksityinen nähtiin kodin hyveiden tyyssija ja julkinen prostituution eli katujen paheiden areenana. Niinpä 1860-luvulta alkaneen kaksinaismoraalin vastaisen taistelun tärkeimpiä tavoitteita oli luoda yksi, siihen asti vain naisilta vaadittuun siveyteen perustuva moraalinormi, johon kuului muun muassa siveyden ja säädyllisyyden ihannointi. Tähän liittyi esimerkiksi valvonnan tiukentuminen vuosisadan

63 Tämän perustelun taustalla oli keskiluokkaiseen ideologiaan sisältynyt ajatus siitä, että selkeään tulevaisuuden käsitykseen perustuva kaukokatseinen suunnitelmallisuus ja itsekuri olivat merkkejä ihmisen kehittyneisyydestä. Pekurinen 1999, 24 - 25.

64 Bland 1995, 88.

65 Weeks 1989, 30, 165.

vaihteessa, minkä seurauksena lähes kaikkia naisia, jotka eivät asuneet miehen kanssa, alettiin kohdella `epäilyttävänä` naisina. Astetta pahemman kohtalon kokivat kuitenkin `vapaan rakastajan` leiman saaneet naiset, jotka saivat kohdata herjausta, koska he olivat eläneet avioliiton ulkopuolella miehen kanssa ja heidän ajateltiin olevan seksuaalisesti kaikkien miesten ulottuvilla. Huonoimman maineen saivat prostituoidut, joiden ajateltiin olevan naisina paitsi tahdonvoimaltaan heikkoja, myös säädyllisyydeltään vajaita, ja heitä pidettiin toivottomassa tilanteessa olevina naisina, joilla ei yleensä ollut paljon arvoa muiden ihmisten silmissä. Vuosisadan loppuun mennessä julkisen ja yksityisen erottelu nousi moraalisen keskustelun keskipisteeseen.⁶⁷

Näistä asenteista voi päätellä, että aviollista seksuaalisuutta pidettiin ainoana hyväksyttävänä seksuaalisuutena. Naisen seksuaalisuutta alettiin arvioida uudelleen 1900-luvun alkupuolella ja äidin roolin korostaminen lisääntyi, mutta se ei merkinnyt mullistavia muutoksia. Koskemattomuus oli edelleen korvaamaton asia naiselle, kun taas esiaviolliset sukupuoli-suhteet pysyivät häpeällisinä ja naimattomat äidit olivat jossain kunniallisuuden rajamailla. Silti on olemassa todisteita valvonnan lieventymisestä, kun muun muassa esiliinan käyttö väheni selvästi keskiluokan keskuudessa ensimmäisen maailmansodan aikana, koska keskiluokan naisia tarvittiin tärkeämmissä tehtävissä.⁶⁸

Naisten sukupuolirooliin ja siihen kuuluvaan käytökseen liittyvissä näkemyksissä tapahtuneet muutokset viittaavat siihen, että 1900-luvun alussa niiden merkittävin ominaisuus muutosten lisäksi oli se, että viktoriaaniseen aikakauteen verrattuna niistä oli tullut enemmän kiisteltyjä ja epävarmoja. Tämä tuli esiin molempien sukupuolten enemmistöjen ajatuksissa ja asenteissa, jotka eivät selvästi sitoutuneet tukemaan tai vastustamaan naisten oikeuksia. Ilmassa oli epävarmuutta ja hämmennystä sekä seksuaalisia ja sukupuolirooleja että tulevaisuuden sosiaalisia trendejä kohtaan: onko syntyvyyden vähentyminen edistykseellinen vai taantumuksellinen voima, onko naisten tulevaisuus perheessä vai työntekijönä, sekä epäselvyyttä perheen aseman ja tehtävän tulevaisuudesta sekä naisen ja miehen, julkisen ja yksityisen alueen sekä perheen ja valtion pitkän ajan voimatasapainosta.⁶⁹

2.2.3 Naisten rooli kodin hengettärenä

66 Weeks 1989, 19, 25, 91; Bland 1995, 88.

67 Weeks 1989, 58, 81.

68 Ibid., 128, 207.

69 Harris 1993, 32.

Avoliitto oli kaikille naisille sopivaksi hyväksytty päämäärä. Naimattomista naisista moni halusi päästä naimisiin, mutta jotkut olivat myös tyytyväisiä avioliiton vaihtoehtoihin eli vanhana piikana elämiseen ja avoliittoon tai jopa tavoittelivat niitä aktiivisesti. Viktoriaanisella ja edvardiaanisella ajalla avioliiton solmimiseen vaikuttivat monet seikat. Kaksi toisiinsa liittynyttä tekijää, sosiaaliset ja taloudelliset edut, jotka perinteisesti olivat määrittelleet kumppanin valinnan, pysyivät keskeisessä asemassa tämän aikakauden yhteiskunnassa. Luokallista yhteensopivuutta edistivät yhteiskunnan säännöt, jotka varmistivat sen, että pariskunnalla oli usein samanlainen sosiaalinen tausta.⁷⁰ Taloudelliset edut eivät olleet enää yhtä ylivoimainen ehto avioliitolle kuin aiempina vuosisatoina, mutta niitä pidettiin edelleen tärkeänä asiana puolison valinnassa. Tähän oli perinteiden lisäksi käytännöllinenkin syy, sillä 1800-luvun kahden viimeisen vuosikymmenen aikana yläluokka huolestui maan laskevasta arvosta ja nousevista elinkustannuksista. Sen vuoksi alettiin ajatella, että parin tulisi avioitua vasta kun mies pystyi elättämään vaimonsa sillä tasolla, johon tämä oli lapsuudenkodissaan tottunut. Tämä uusi käytäntö johti sekä ylä- että keskiluokassa usein pitkiin kihlauksiin, keskimääräisen avioitumisiän nousuun ja koko ikänsä naimattomina pysyneiden ihmisten suhteellisen suureen määrään.⁷¹ Nämä taloudelliset ja sosiaaliset panokset huomioon ottaen ei ole ihme, että avioeroon liitettiin vuosisadan vaihteessa edelleen vahva sosiaalisen häpeän leima, vaikka 1850-luvulla alkanut avioerojen nopea lisääntyminen jatkui 1900-luvun alussakin.⁷²

Monet viktoriaaniset ihmiset halusivat ajatella menevänsä naimisiin rakkaudesta. Sen asemaa suhteessa muihin tärkeisiin kriteereihin kuvaa yleinen uskomus, jonka mukaan rakkaus kestää vain jos kumppanit sopivat yhteen muidenkin tekijöiden osalta yhteen. Toinen avioliittoon usein liitetty käsitys oli, että kun taloudelliset ja sosiaaliset edut vastasivat toisiaan, kiintymys lisääntyisi normaalisti ajan myötä, mikä usein käytännössä pitikin paikkansa. Näiden kolmen suuren lisäksi oli olemassa myös muita tekijöitä, kuten poliittiset näkemykset, joilla oli vaikutusta aviokumppanin valintaan. Niiden rooli oli kuitenkin selvästi pienempi ja vaihteli tilanteen mukaan eikä niillä välttämättä ollut lainkaan vaikutusta kumppanin valintaan, mikäli tärkeimmät asiat olivat kunnossa.⁷³

Työväenluokan keskuudessa avioliitolla oli selvästi erilainen rooli. Edellisiä luokkia epävarmempien ja alhaisempien tulojen sekä syntyvyyden säännöstelyn tuntemisen vuoksi

70 Bland 1995, 51 - 52, 150.

71 Harris 1993, 69 - 70; Jalland 1986, 54 - 56.

72 Weeks 1989, 25.

siellä avioliittoon liittyivät vahvasti lapset ja jatkuva raskas työnteko elintason huonontuessa siihen asti, että lapset pystyivät ansaitsemaan rahaa. Työväenluokan naiselle avioliitto oli taloudellinen välttämättömyys, mutta sen toteutuminen oli epätodennäköistä jo 25 ikävuoden jälkeen. Siitä huolimatta, että naiset tavoittelivat avioliittoa päättäväisesti, he eivät suhtautuneet siihen juurikaan miehiä romanttisemmin,⁷⁴ joten varsinkin taloudelliset syyt olivat luultavasti useimmiten ja ylempiä luokkia vahvemmin avioitumispäätöksen taustalla ja tunteet jäivät sivurooliin ja tulivat mahdollisesti kuvaan enemmän ajan myötä.

Teollistuminen muutti perusteellisesti perheen roolia taloudellisena instituutiona muuttamalla sen tuotannon keskukselta vapaa-ajan ja tiiviimmän yhdessäolon ytimeksi. Tämän myötä perhe ja koti siirtyivät entistä keskeisempään asemaan brittiläisessä yhteiskunnassa 1800-luvun loppupuolella ja samalla naisen päätehtäväksi tuli niistä huolehtiminen. Se sekä vahvisti että huononsi naisten asemaa antamalla heille toisaalta moraalista ja taloudellista valtaa, mutta samaan aikaan vahvistamalla suuremman osan irtautumista ympäröivästä yhteiskunnasta.⁷⁵ Käsitystä naisten roolista avioliitossa alettiin uudistaa vastaamaan paremmin uutta tilannetta korostamalla vaimon roolin sijaan enemmän äitiyttä. Ideologinen muutos koski kaikkia yhteiskuntaluokkia, mutta sillä oli erityinen sävy, kun se osoitettiin `kelvottomalle` työväenluokalle, jonka keskuudessa havaittujen korkean pikkulasten kuolleisuuden ja fyysisen heikkenemisen uskottiin johtuvan huonosta äitiyden harjoittelusta.⁷⁶

Äidin roolin korostukseen liittyi myös muutoksia äitiyden velvollisuuksissa. 1900-luvun alussa alettiin ajatella, että perheen tulisi muodostaa pohja uuden imperiumin sukupolven kasvatukselle ja koulutukselle. Näin ollen äidin rooliin liitetyt odotukset lisääntyivät selvästi. Äitiys alettiin nähdä enemmän moraalisenä, älyllisenä ja ammatillisesti monimutkaisempana toimintana, ja samalla lisääntyi usko tarpeeseen opetella se keinotekoisesti kuten muutkin ammatilliset taidot. Paineet äitiyden opettelusta kohdistuivat etenkin köyhempiin luokkiin. Tähän vaikutti osaltaan varmasti se, että käsitys huonon äitiyden syistä oli muuttunut: sitä ei pidetty enää vain yksityisenä ongelmana vaan se miellettiin myös yhteisön, kansan, imperiumin ja rodun epäonnistumiseksi.⁷⁷ Ehkä osittain näiden paineiden seurauksena työväenluokan naisten odotuksissa ja heidän käsityksissään omasta paikastaan yhteiskunnassa tapahtui muutos 1800-luvun loppupuolella. He hyväksyivät käsityksen, jonka

73 Ibid, 73, 75 - 76, 90.

74 Jones 1983, 226 - 227.

75 Harris 1993, 27, 67 - 68.

76 Weeks 1989, 126 - 127.

77 Harris 1993, 80.

mukaan heidän kuului keskittyä kodin piirissä toimimiseen ja elää aviomiehensä määräysvallan alaisena. Naisten sukupuolen ja luokan perusteella säädetyt roolit levisivät työväenluokkaan keski- ja yläluokasta⁷⁸, minkä myötä tunteenomaisesta suhtautumisesta kotiin ja perheeseen⁷⁹ tuli kaikki yhteiskuntaluokat läpäissyt ajatustapa.⁸⁰

2.2.4 Epäonnistujat ja `uusi nainen`

Kuten jo aiemmin mainitsin, osa naisista jäi perinteisen päämäärän eli avioliiton ulkopuolelle, tahtoivat tai eivät, ja joutui sen vuoksi melko erilaiseen asemaan. Vanhoihin piikoihin liitettiin monia negatiivisia mielikuvia myöhäisviktorianisessa Iso-Britanniassa. Naimattomia naisia oli pitkään pidetty sosiaalisen ja tunne-elämän, ellei jopa seksuaalisuuden kannalta epäonnistuneina henkilöinä⁸¹, joiden kohtalona oli hyödytön, pilkattu tai nöyryyttävä yksinäinen elämä. Tämä johtui epäilemättä siitä, että he eivät saavuttaneet vaimon ja äidin asemaa.⁸² Monille vanhoille piioille oli vaikeaa kestää ajatus siitä, että he olivat epäonnistujia, koska eivät menneet naimisiin eivätkä voineet saada lapsia. Oma epäonnistumisen olettamusta pahempaa oli se, että heidän täytyi kantaa yhteiskunnallista häpeän leimaa. Suurella osalla keski- ja yläluokan vanhoista piioista oli kuitenkin tärkeä sosiaalinen rooli perheen sisällä. He huolehtivat ikääntyvistä vanhemmista näiden kuolemaan asti ja toimivat sijaisvaimoina poikamiesveljilleen, vaikka eivät saaneet vaimoille varattua henkilökohtaista tunnustusta. Näin heistä tuli vakituisia vanhapiikatätejä, lastenhoitajia, sairaanhoitajia ja palkattomia taloudenhoitajia.⁸³

Vanhat piit olivat yleensä taloudellisesti riippuvaisia perheensä miehistä, mikä oli usein syy sille, että he jäivät hoitamaan vanhempiansa tai veljiensä taloutta. Heidän taloudellinen ja sosiaalinen asemansa oli poikkeuksellisen haavoittuvainen, koska he joutuivat kohtaamaan kodin, aseman ja elämän tarkoituksen menetyksen isän kuollessa tai veljen mennessä naimisiin. Vanhoilla piioilla oli usein rajoitettu rooli perheessä, ja he saivat vain vähän tunnustusta itselleen yksilöinä, joilla on mielenkiinnonkohteita, tarpeita ja oma identiteetti. Yksi viktorianisen ajattelun näkökanta, joka selittää tätä, oli usko sukupuolten alueiden luonnolliseen erotteluun. Naimaton keski- ja yläluokan nainen sijoitettiin kodin piiriin yhtä

78 Thompson 1986, 137; Jalland 1986, 288.

79 Sillä tarkoitetaan ajatusta siitä, että perheen pää eli ankara isä teki kaikki tärkeät päätökset, jotka alempiarvoiset jäsenet, kuten hellä ja nöyrä äiti, hyväksyivät säyseästi ja tottelevaisesti. Thompson 1986, 138.

80 Harris 1993, 74.

81 Bland 1995, 171.

82 Jalland 1986, 189, 253.

83 Ibid., 255, 286 - 287.

tiukasti kuin hänen naimisissa oleva sisarensakin. Usein se tarkoitti naimattoman tyttären asettamista isän tahdon alaiseksi palvelemaan tätä vanhuudessa, etenkin äidin kuoleman jälkeen. Jos heille jäi ylimääräistä energiaa tai he tunsivat itsensä turhautuneiksi, heille oli sallittua purkaa tuntemuksiaan joko uskonnon tai filantrooppisen toiminnan parissa.⁸⁴

Suurin osa vanhoista piiiosta kuitenkin hyväksyi viktoriaaniset oletukset naimattomista naisista ja käyttäytyi niiden mukaisesti. Heidän elämänsä rajoitettiin sosiaalisesti ja he usein näkivät itsensä stereotyyppin mukaisesti, passiivisina, alistuvina ja onnettomina. Tämän stereotyyppin molemmilla laidoilla oli silti olemassa ääripään muodot vanhasta piista ja niihin kuuluneiden naisten määrä kasvoi muun muassa feminismin nousun myötä 1800- ja 1900-lukujen vaiheessa.⁸⁵ Toisena näistä oli pieni vähemmistö, joka kapinoi yhteiskunnan ja perheen heille asettamaa roolia vastaan. Toisessa ääripäässä puolestaan oli melko suuri vähemmistö, joka onnistui ylittämään vanhan piian stereotyyppin ja haastoi näkemyksen miesten ja naisten erillisistä elinympäristöistä. Tässä he onnistuivat suorittamalla kotiin liittyvät velvollisuutensa tehokkaasti sekä saavuttamalla tyydytyksen myös itsenäisinä `uusina naisina`. Useimmat tähän ryhmään kuuluneet naiset olivat tavallista onnekkaampia älyllisen lahjakkuutensa, sosiaalisten mahdollisuuksiensa ja luonteen lujutensa ansiosta. Monet heistä olivat vapaita perhevelvollisuuksista riittävän pitkään luodakseen oman elämän. Esimerkiksi useimmat naisliikkeen naimattomista johtajista kuuluivat tähän ryhmään, jonka määrä kasvoi selvästi vuosisadan vaihteessa.⁸⁶

Usean vuoden kokemus tehdastyössä ja kotipalvelijana toimimisesta olivat tarjonneet palkkatyön työväenluokan naimattomille naisille, mutta keskiluokan vastaaville naisille oli ollut vähän vaihtoehtoja tarjolla. Muutokset yhteiskunnassa ja taloudessa alkoivat 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa hiljalleen avata naisille ovia korkeampaan koulutukseen ja luoda työmahdollisuuksia opetuksen lisäksi uusilla aloilla, kuten toimistotyössä ja sairaanhoidossa. Näin naimattomille naisille tuli luokasta riippumatta paremmat mahdollisuudet elää ydinperheen ulkopuolella ilman pelkoa pahasta köyhyydestä. He kehittivät itselleen uutta roolia, jossa he pystyivät toimimaan julkisessa maailmassa palkattuina työntekijöinä säilyttäen roolinsa kotona, kunniallisuutensa ja naisellisuutensa. 1900-luvun alkupuolella keskiluokan naiset saattoivat saavuttaa taloudellisesti ja jopa sosiaalisesti itsenäisen aseman toi-

84 Ibid, 257 - 258, 260.

85 Jalland 1986, 260; Powell 1996, 94.

86 Jalland 1986, 260, 280, 287.

den lisääntymisen ansiosta.⁸⁷ Asenteen muutos alkoi näkyä, sillä etenkin 1900-luvun alussa naimattomana pysyvä päätäneiden naisten määrä jatkoi kasvuaan ja avioerojen määrä alkoi lisääntyä⁸⁸, mikä kertoo siitä, että naiset alkoivat suhtautua positiivisemmin vanhana piikana tai naimattomana elämiseen eivätkä enää pitäneet sitä surkeimpana mahdollisena kohtalona.

87 Bland 1995, 162 - 163; Davidoff 1986, 172.

88 Harris 1993, 91; Weeks 1989, 212.

3 *WLL:n* muotoutuminen ja naisliikkeen sekä työväenpuolueen vaikutus siihen

3.1 Naisliikkeen kehitys

Aluksi haluan määritellä, mitä tarkoitan työssäni naisliikkeen käsitteellä. Vaikka se ehkä ensi näkemältä vaikuttaa selkeältä käsitteeltä, tarkemman pohdinnan jälkeen se paljastuu melko epäselväksi termiksi, jonka rajat voivat vaihdella melko paljon käyttäjän näkökulmasta riippuen. Käsittelen naisliikettä nimenomaan sosiaalisena liikkeenä, joka tietoisella yhteistoiminnalla pyrkii ajamaan sosiaalista muutosta ja edustaa vakiintuneen valtarakenteen sekä vallitsevien normien ja arvojen vastustusta. Sosiaalisen liikkeen merkittävimmän voimavaran muodostaa Drude Dahlerupin mukaan sen jäsenten ja aktivistien jatkuva osallistuminen ja omistautuminen sen toiminnalle.⁸⁹ Sosiaalista muutosta ajaessaan se usein aiheuttaa yhteiskunnallisia konflikteja, on pääsääntöisesti yhtä mieltä käytettävistä keinoista tavoitteeseen pääsemiseksi, herättää sekä ylläpitää solidaarisuuden tunnetta ja sen järjestäytyneet toiminta jatkuu pidemmän aikaa. Olen Solveig Bergmanin kanssa samaa mieltä siitä, että naisliikkeeseen voidaan laskea kuuluvaksi naisten omien järjestöjen lisäksi myös naisten toiminta muissa yhteiskunnallisissa järjestöissä ja liikkeissä, kuten molemmille sukupuolille tarkoitetuissa sekajärjestöissä. Nämä järjestöt tai liikkeet voivat pyrkiä toiminnallaan paitsi ratkaisemaan yhteiskunnallisia tai sukupuolittuneita ristiriitoja ja hankkimaan poliittista valtaa, myös muokkaamaan kulttuurisia arvoja sekä kollektiivista identiteettiä.⁹⁰

Naisten omia järjestöjä oli olemassa Iso-Britanniassa jo 1800-luvun alkupuoliskolla. Niihin kuuluivat muun muassa naisten keskinäiset sairaus-, vakuutus- tai eläkekassat, jotka antoivat sairaus- ja hautausavustuksia sekä toimivat samalla Dorothy Thompsonin mukaan todennäköisesti myös yhteiskunnallisina järjestöinä.⁹¹ Vuosisadan puoliväliä lähestyttäessä naisten yhteiskunnallisen ja järjestötoiminnan ala laajeni, kun viktoriaaniselle ja edvardiaanille ajalle tyypillisiä, pääosin keskiluokan naisten pyörittämiä hyväntekeväisyysjärjestöjä alkoi nousta esiin ja niiden sateenvarjo-organisaatioksi kehittyi *National Union of*

⁸⁹ Dahlerup 1986, 2.

⁹⁰ Bergman 1998, 172; Ilmonen 1998, 16.

Women Workers (NUWW).⁹² Samoihin aikoihin myös työväenluokan naiset alkoivat osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan radikaalin ajattelun leviämisen myötä perustamalla omia järjestöjään tai osallistamalla perheidensä kanssa mielenosoituksiin ja muuhun toimintaan. Näissä erilaisissa järjestöissä ja yhdistyksissä toimiminen antoi naisille mahdollisuuden omaksua tärkeitä taitoja, kuten yleisön edessä puhumisen, komiteoiden puheenjohtajana toimimisen ja raporttien kirjoittamisen, joista oli heille paljon hyötyä⁹³ myöhemmin vuosisadan vaihteessa naisten järjestötoiminnan kasvaessa ja monipuolistuessa. Pat Jallandin mukaan yläluokan naisten tilanne oli puolestaan erilainen. Usein ajatellaan, ettei viktoriaanisen ajan yläluokan naisilla ollut tarvetta taistella äänioikeuden puolesta, koska heidän asemansa oli muutenkin etuoikeutettu ja vahva ja heillä oli vaikutusvaltaa jo ilman äänioikeutta. Vahvasti hierarkkisessa yhteiskunnassa, jossa oli pieni poliittinen eliitti, naiset pysyivät saavuttamaan monia asioita henkilökohtaisen vaikutusvallan kautta. Kuitenkin ne, jotka halusivat edelleen kasvattaa valtaansa, liittyivät 1880-luvulta lähtien naisten politiikkiin järjestöihin ja pyrkivät niiden kautta edistämään naisten äänioikeuden toteutumista.⁹⁴

Kuten edellisestä voi päätellä, luokkien sisäiset organisaatiot ja liikkeet, kuten ammattiliitot, sosialistiryhmät, luokkarajat ylittäneet järjestöjen liitot sekä keskiluokan naisten yhdistykset, muodostivat tärkeän purkautumistien brittiläisten naisten toiminta- ja vaikutushaluille. Niistä vaikutusvaltaisimpia olivat keskiluokan naisten yhdistykset. Boltin mielestä onnistuneimpia olivat kuitenkin luokkarajat ylittäneet järjestöliitot, joihin kuuluivat muun muassa äänioikeuskampanjat ja *Women's Co-Operative Guild (WCG)*. Ne antoivat työväenluokan naisille mahdollisuuden osallistua järjestötoimintaan, painostaa ammattiliittoja, jotka olivat haluttomia ottamaan naisia jäsenikseen, sekä saivat erilaisista taustoista tulevat naiset toimimaan yhdessä ja kohtaamaan ennakkoluulonsa toisiaan kohtaan. Luokkarajat ylittävien järjestöliittojen asemaa heikensivät kuitenkin varakkaiden naisten ennakkoletukset omasta johtavasta asemastaan niissä. Tämä johti sekä työväenluokan naisten paheksuntaan niitä kohtaan että heidän miestensä keskiluokan yhdistyksiin kohdistamaan vastustukseen, koska ne veivät osan vaimojen ajasta, velvollisuuksista ja uskollisuudesta. Siitä huolimatta ensimmäiseen maailmansotaan mennessä luokkarajat ylittävät järjestöliitot

91 Thompson 1986, 116 - 117.

92 Stevenson 1986, 169; Bland 1995, 121.

93 Bland 1995, 51; Thompson 1986, 115, 123

94 Jalland 1986, 189, 197, 204.

olivat alkaneet toiminnallaan laajemmin vastustaa brittiläisnaisten tapaa mobilisoida erikseen luokkansa mukaan.⁹⁵

Entistä useampien naisten mukaantulo liiketoimintaan ja teollisuuteen⁹⁶ sekä kirkkojen, hyväntekeväisyisyhdistysten, painostusryhmien, poliittisten ja yhteiskuntatieteellisten yhteisöjen 1800-luvun lopulla kehittämän yhdistyskulttuurin merkittävä kasvu toivat tuhansia aktiivisia ja järjestäytyneitä naisia yhteiskunnalliseen toimintaan. He muodostivat vaikutusvaltaansa kasvattavan vähemmistön, jonka jäsenet halusivat edistää naisten etuja ja oikeuksia. Yksi esimerkki tästä on *Working Women's Guild*-niminen (WGG) järjestö, joka taisteli avatakseen siihen asti yksinomaan miehisinä pidetyt ammatit myös säätyläis- ja alemman keskiluokan naisille. Naisten nousu yhteiskunnalliseksi toimijoiksi ei ollut vain aikakauden edistyksellisyyden sivutuote vaan oma merkittävä ilmiönsä. Tätä käsitystä voi perustella sillä, että naisten oikeuksiin ja julkiseen elämään osallistumiseensa liittyvät asenteet vaikuttivat myös muihin aikakauden sosiaalisiin ja poliittisiin teemoihin.⁹⁷

Naisliike muodostui vuosisadan vaihteessa pääosin tarkoituksellisesti johdetuista ja autonomisiksi muodostetuista yhdistyksistä, jotka taistelivat paitsi naisten näkemysten esille tuomisen ja työssäkäyvien naisten olojen parantamisen puolesta, myös ympäröivässä yhteiskunnassa näkemiään siveettömyyttä, prostituutiota, lasten seksuaalista hyväksikäyttöä ynnä muita ongelmia vastaan. Erityisesti haluttiin tuoda esille naisten huonoa asemaa ja toimintamahdollisuuksia sosiaalisissa ja yhteiskunnallisissa tilanteissa.⁹⁸ Etenkin 1800-luvun kahden viimeisen vuosikymmenen tärkeisiin päämääriin kuuluivat lisätä kyvykkäiden ja itsenäisten naimattomien naisten mahdollisuuksia löytää tyydyttävä kodin ulkopuolinen ura sekä rohkaista naisia itsenäistymään ja ilmaisemaan mielipiteitään.⁹⁹

Liikkeen sisällä oli kuitenkin jonkin verran erimielisyyttä tavoitteista ja toimintatavoista, sillä naisen asemalla yhteiskunnassa ja hänen näkemyksillään omasta asemastaan ei ollut suoraa riippuvuussuhdetta. Edes naisten aseman ja roolin radikaalin muuttamisen kannattajat eivät olleet samaa mieltä siitä, millaisia kyseisten muutosten tulisi olla tai siitä, miten ne tulisi toteuttaa. Mielipide-erot olivat niin sosiaalisia, ideologisia kuin sukupolvieroistakin johtuvia. 1860-luvulta ensimmäiseen maailmansotaan asti naispuoliset sosiaalireformistit olivat jakautuneet kahtia niihin, joiden mielestä valtion pitäisi tarjota naisille erityissuoje-

95 Bolt 2004, 24.

96 Robb, Hendersson 1942, 130.

97 Harris 1993, 24, 30, 124.

98 Collette 1989, 8 – 9, 11.

lua sekä niihin, jotka ajattelivat että naisten pitäisi tavoitella vain oikeutta kilpailla vapaasti avoimilla markkinoilla miesten kanssa¹⁰⁰. Tällaiset naisliikkeen sisäiset vaihtelut painotettavissa asioissa liittyivät yhteen aikakauden sosiaalisen hajaannuksen ja muiden trendien kanssa.¹⁰¹

Yksi vuosisadan vaihteen tunnetuimmista naisliikkeen osista eli feministit kuuluivat ensin mainittuun valtion naisille antamaa suojelua kannattaneeseen ryhmään. 1800-luvun lopulta lähtien yksi heidän tärkeimmistä tavoitteistaan oli julkisen tilan ja moraalien muuttaminen kaikkien, mutta etenkin naisten, etujen mukaisesti. Se perustui feministien näkemykseen, jonka mukaan miesten tulisi omaksua naisten korkeammat moraalikäsitelmät.¹⁰² Sitä kautta miehet alkaisivat suhtautua naisiin eri tavalla, ja vaikka tämä yksinään ei lopettaisi naisten huonoa asemaa suhteessa miehiin, se olisi tärkeä askel matkalla muutokseen. Päämääräänsä he pyrkivät muun muassa puhumalla seksuaaliseen väkivaltaan liittyvistä asioista, hankkimalla tukea miesten hyökkäysten uhreille sekä kampanjoimalla asiaan liittyvien epäoikeudenmukaisuuksien lakien muuttamiseksi.¹⁰³ Moraalisen muuttamisen ja siveellisyyden edistämisen lisäksi feministien keskeisiin tavoitteisiin kuului myös saada naisille oikeus hallita omaa persoonansa sekä vartaloaan ja siten suojella itseään miesten haluilta¹⁰⁴. Kyseiseen oikeuteen sisältyivät esimerkiksi mahdollisuus suojautua sukupuolitaudeilta, miesten seksuaalisilta vaatimuksilta ja liiallisilta raskauksilta sekä vapaus valita, halusiko hän olla äiti vai ei. Siitä huolimatta monet feministit kannattivat 1900-luvun alussa lisääntyneitä äidin roolin korostamista. He perustelivat äitiydellä naisten tärkeää roolia suhteessa miehiin, ei vain yleisesti äiteinä, vaan nimenomaan kansakunnan ja rodun äiteinä.¹⁰⁵ Tähän liittyen he myös vastustivat perinteisen perheen hajottamista sekä seksuaalista vapautta ja konservatiiviset ajatukset taustoittivat heidän toimintaansa monissa muissakin kysymyksissä. Näistä tavoitteista huolimatta mielestäni ehkä keskeisin feministien päämäärä 1900-luvun alussa oli äänioikeuden myöntäminen naisille. Yksi monista syistä tähän oli luultavasti se, että

99 Jalland 1986, 49, 204, 280.

100 Hyvä esimerkki näiden mielipide-erojen vaikutuksista on naisten äänioikeusliikkeen kahtiajakautuminen vuonna 1905 parlamentin äänioikeutta käsitelleen äänestyksen vuoksi. Toisella puolella oli joukko Millicent Fawcettin *National Union of Women's Suffrage Societies*-järjestöön kuuluneita naisjärjestöjä, joiden mielestä äänestys oli vain yksi asia pitkällä sosiaalisten, poliittisten ja taloudellisten uudistusten listalla. Toisen puolen muodostivat Pankhurstien ja Pethick-Lawrencien *Women's Social and Political Union*-järjestön organisoima ryhmä, joka keskittyi nimenomaan saavuttamaan äänioikeuden edistäen asiaansa kasvavassa määrin myös laittomilla mielenosoituksilla ja julkisen kiihkon osoituksilla. Harris 1993, 28 - 29.

101 Ibid.

102 Weeks 1989, 163.

103 Bland 1995, 82, 122.

104 Ibid., 125; Weeks 1989, 163 - 164.

105 Ibid., 70, 185; Ibid., 162 - 163.

äänioikeuden myötä naiset voisivat paremmin ajaa omia etujaan sekä pyrkiä toteuttamaan omia näkemyksiään myös laajemmin yhteiskunnassa.¹⁰⁶

Mielipide-eroista huolimatta etenkin 1900-luvun alku oli vahvemman ja kypsemmän naisliikkeen aikakautta, sillä naiset olivat jo pitkään taistelleet parempien olosuhteiden puolesta ja ehtineet kerätä sekä teoreettista että käytännön tietoutta. Naisliike veti mukanaan naisia kaikista yhteiskuntaluokista, vaikkakin keskiluokan naisten osuutta on usein painotettu, koska heillä oli mahdollisuus käyttää toimintaan paljon aikaa ja energiaa sekä hyödyntää keskimääräistä parempaa koulutustaan liikkeen toiminnassa.¹⁰⁷ Keskiluokan naiset johtivatkin usein naisjärjestöjen toimintaa, ja erityisesti äänioikeuskampanjoita. Heidän vahva asemansa johtuu varmasti myös siitä, että tärkeänä motivaationa naisliikkeen kehittymisen taustalla olivat monien keskiluokan naimattomien naisten kodin piirissä kokemut tarpeettomuuden ja hyödyttömyyden tunteet.¹⁰⁸ Työväenluokan naisiakin oli mukana naisliikkeen toiminnassa, mutta he toimivat lähinnä erillään omissa järjestöissään, kuten sosialistisissa ja työväenjärjestöissä, jotka asettivat etusijalle yhteiskunnan vähäosaisten ryhmien asiat. Osa näistä järjestöistä oli myös sellaisia, joissa he toimivat yhdessä oman luokkansa miesten kanssa. Ajoittain heidän päämääränsä kohtasivat muiden naisjärjestöjen ja -yhdistysten tavoitteiden kanssa ja silloin he tekivät usein yhteistyötä niiden kanssa, kuten kävi muun muassa ensimmäisen maailmasodan aikaisessa sodan lopettamiseen tähdänneessä toiminnassa.¹⁰⁹

Naisliikkeen vaikutusvallan lisääntyminen muutti käsityksiä naisille sopivasta toiminnasta ja vaikutti muun muassa siihen, että naiset alkoivat saada jalansijaa poliittisessa toiminnassa. Heitä alettiin ottaa mukaan palkattomiksi puolueytyöntekijöiksi, mikä kannusti perustamaan 1880-luvulla naisten avustajajärjestöjä, jotka olivat mukana etenkin kampanjoinnissa. Sitä kautta naisille kehittyi avustava rooli politiikassa. Silti vain muutamat naiset saivat ennen vuotta 1900 huomattavamman ja aktiivisemmän roolin vaaleissa. Vuosisadan vaihteesta muodostuikin tärkeä käännekohta naisten vaalityöskentelyssä, sillä sen jälkeen naiset pääsivät tärkeämpään osaan auttaessaan kampanjoiden järjestämisessä ja pitäessään monia julkisia puheita. Tämä ajoittui samoihin aikoihin naisten äänioikeusliikkeen vaikutusvaltaisuuden ja voimakkuuden kasvun kanssa,¹¹⁰ mikä saattoi mielestäni osaltaan innostaa naisia

106 O'Day 1979, 10.; Weeks 1989, 164.

107 Collette 1989, 6, 10.

108 Weeks 1989, 161.

109 Bolt 2004, 25, 36, 43, 47.

110 Jalland 1986, 204 – 206, 207 – 209.

mukaan poliittiseen toimintaan. Samalle ajanjaksolle sijoittuukin naisten poliittisten järjestöjen syntyminen. Ne olivat puolueiden näkökulmasta varsin hyödyllisiä, sillä puolueiden mielestä naisten kyvyt eivät riittäneet politiikan ymmärtämiseen, mutta sen sijaan heidän uskottiin olevan taitavia ymmärtämään miehiä sekä edistämään vaalikampanjointia.¹¹¹

Naisliikkeen poliittisena taustana oli laajalti liberalismi¹¹², mutta uudistusmielisyys sai osan siirtymään sukupuolipolitiikasta luokkapolitiikkaan ja sosialismiin. Siihen kuuluneet työväenluokan naiset olivat sosialismin luontaisia kohteita, mutta ammattimaisemmin mukana olleiden naisten kiinnostus työhön sinänsä vakautti heidänkin suhteensa sosialistiseen liikkeeseen.¹¹³ Tämän siirtymän myötä naiset alkoivat liikkua naisryhmistä sekaryhmiin, jolloin he saivat olla mukana uusien ryhmien ideologian ja organisaation muotoilussa. Osa naisten ryhmistä säilyi kuitenkin ennallaan yhden sukupuolen ryhmittymänä. Erilaiset naisten ja sosialistiryhmien yhdistelmät olivat mahdollisia molempien sisällä esiintyneiden erilaisten näkökantojen sekä yhteisten tavoitteiden, kuten kunnollisten asuntojen, ansiosta. Tällainen sukupuoli- ja luokkapolitiikan vuorovaikutus ennusti osaltaan *Women's Labour League*-järjestön syntymistä, jota käsittelen seuraavassa alaluvussa.¹¹⁴

WLL:n lisäksi toinen esimerkki naisten poliittisista järjestöistä oli konservatiivisen puolueen yhteydessä toiminut *Primrose League (PL)*. Alunperin sen oli tarkoitus muodostaa pieni, valikoitujen konservatiiveihin kuuluneiden miestyöläisten muodostama ryhmä, joka opettaisi ja valmistaisi työtä tekeviä miehiä ja naisia vastaamaan radikaalien, sosialistien ynnä muiden puheisiin 1800-luvun lopun yhteiskunnallisen levottomuuden keskellä. Kuitenkin jo pian järjestön perustamisen jälkeen vuonna 1884 sen sääntöihin tehtiin lisäys, jossa myös naiset hyväksyttiin mukaan kunniajäseninä. Naisten oma keskusjärjestö *Ladies' Grand Council* perustettiin heti seuraavana vuonna. Ensimmäisen toimintavuoden aikana *PL*:een luotiin uusi jäsenryhmä, avustavat jäsenet, johon alempien jäsenmaksujen ansiosta liittyi paljon työväenluokan edustajia. Tämän muutoksen taustalla oli järjestön johdon ha-

111 Collette 1989, 9.

112 Liberalismin sisäisistä suuntauksista parhaiten naisliikkeen ajatuksiin sopi sosiaaliliberalismi. Sen keskeisiin periaatteisiin kuului ajatus siitä, että valtiovallan kuuluu varmistaa kansalaisille tasapuoliset mahdollisuudet toteuttaa itseään huolehtimalla peruspalveluiden toimimisesta ja antamalla heille valinnanvapaus muista asioista huolehtimisessa. Lisäksi sosiaaliliberalismi kannatti sosiaaliturvan järjestämistä verorahoilla sekä ihmisten suojelemista heidän elämäänsä vaikuttavilta haittatekijöiltä erilaisten korjausmekanismien, kuten työsuojelesta määräävien lakien, avulla. Nämä näkemykset sopivat hyvin naisliikkeen periaatteisiin, joihin kuuluivat esimerkiksi naisten toimintamahdollisuuksien nostaminen samalle tasolle miesten kanssa, köyhien elinmahdollisuuksien kohentaminen sosiaaliturvaa parantamalla ja naistyöntekijöiden työolosuhteita valvovien toimielinten sekä lakien parantaminen.

113 Collette 1989, 15 - 17.

114 Ibid., 17 - 18, 21, 25.

vaino siitä, että heidän kannatti enemmän värvätä työläiset puolelleen kuin taistella heitä vastaan, etenkin kun vallankumouksen tai muiden mullistusten uhka oli todellinen. Sen seurauksena *PL*:sta kehittyikin nopeasti suosittu järjestö ja sen jäsenmäärä ylitti miljoonan jo vuoteen 1890 mennessä. Ensimmäisen vuoden aikana tehtiin vielä kolmaskin merkittävä muutos *PL*:ssa, kun sen johtajat päättivät hyväksyä jäseniksi kaikkien poliittisten ajatusten edustajat, mikä muutti sen muodollisesti puolueista riippumattomaksi järjestöksi. Siitä huolimatta se jatkossakin pyrki toimillaan puolustamaan ja edistämään konservatiivisen puolueen näkemyksiä monissa asioissa.¹¹⁵

Tiivis yhteistyö konservatiivisen puolueen kanssa näkyi muun muassa siinä, että *PL*:n paikalliskokoukset pidettiin usein konservatiivien paikallisten kokoontumisten yhteydessä ja puolueen johtaja sai kertoa puolueelle tärkeistä asioista yleisölle. *PL*:n ja konservatiivien yhteistyön tärkein osa muodostui kuitenkin siitä, että se julkaisi ja levitti puolueen tiedotuskirjallisuutta ja lentolehtisiä suuria määriä varsinkin vaalien edellä, mutta tasaisesti myös niiden välisenä aikana, mikä teki järjestöstä varsin tärkeän konservatiiveille.¹¹⁶ *PL* keskittyi muutenkin korostamaan toimissaan konservatiivisen puolueen yleisiä periaatteita eikä niinkään yksittäisiä puolueen ajamia kysymyksiä ja jopa sulki sen vuoksi monia konkreettisempia asioita pois huomionsa piiristä. Tiiviistä yhteistyöstä huolimatta *PL* pysytteli pitkään virallisesti erossa varsinaisesta puoluekoneistosta ja ilmoitti vasta vuonna 1913 julkisesti tukevansa konservatiivista puoluetta.¹¹⁷

PL:n toiminnalle oli ominaista jatkuva äänestäjäkunnasta huolehtiminen konservatiivien etujen mukaisesti. Siihen kuului toistuvaa lentolehtisten jakamista, mahdollisten äänestäjien kodeissa tehtyä kampanjointia ja pienten tapaamisten järjestämistä, joissa mahdollisille äänestäjille annettiin poliittista valistusta esimerkiksi julisteiden ja luentojen avulla. Suurin osa järjestön jakamasta poliittisesta propagandasta oli joko päällystetty yleistajuisella viih-teellä tai lisätty niin salamyhkäisesti illan ohjelmaan, että se oli melkein huomaamatonta. Tämä toiminta olikin tyyliltään ja määrältään tyypillistä vuosisadan vaihteessa politiikan kanssa tekemisissä olleille järjestöille. Eräänlaisen rajan konservatiiviseen puolueeseen *PL* teki kuitenkin naisten äänioikeuskysymyksen kohdalla. Konservatiivinen puolue johtonsa kannan mukaisesti kannatti äänioikeuden antamista naisille. Koska *PL* pelkäsi kysymyksen jakavan jäsenensä kahteen leiriin, kuten liberaalipuolueen naisjäsenten kohdalla oli tapah-

115 Robb, Hendersson 1942, 49 - 50, 109, 134.

116 Ibid., 56 - 57, 65.

117 Ibid., 69, 81, 86; Powell 1996, 77.

tunut, se kielsi vuonna 1889 osastoitaan osallistumasta naisten äänioikeutta käsitteleviin kokouksiin ja hyväksymästä sitä tukevia päätöksiä. Myöhemmin se ilmoitti virallisesti, ettei sillä ole järjestönä mielipidettä naisten äänioikeuskysymyksestä.¹¹⁸

Konservatiivipuolue yritti useita kertoja perustaa naisjäsenilleen erillisen järjestön, mutta ne hävisivät aina suosiossa *Primrose League*-järjestölle. *PL*:n suosio johtuu luultavasti naisten tärkeästä asemasta järjestössä ja sen toiminnassa, josta kertoo esimerkiksi aiemmin mainitsemani naisten keskusjärjestön jäsenmäärän nopea kasvu heti sen perustamisen jälkeen.¹¹⁹ Tämän taustalla oli sen tunnustaminen, että naisilla oli arvokasta tietoa tarjottavaan järjestön käyttöön. Ehkä tämä järjestöltä saatu arvostus vaikutti siihen, että *PL*:n naisiin eivät juurikaan vedonneet pelkästään naisten asioita, kuten heidän palkkojaan tai korkeampaa koulutusta, kohtaan tunnettuun kiinnostukseen pohjautuneet puheet vaan heidän innostuksen kohteensa liittyivät useimmiten myös puolueen tavoitteisiin. Naisilla oli monia mahdollisuuksia toimia ja vaikuttaa *PL*:ssa: aiemmin mainitsemieni viihdetapahtumien järjestämisen ja kampanjoinnin lisäksi he saattoivat toimia puhujina, avustaa paikallisia konservatiivisia yhdistyksiä tai keskittyä kampanjakirjallisuuden tekoon. Puolueen kannalta yhdessä tärkeimmistä rooleista olivat ääniä hankkineet kampanjoijat, joista innokkaimpia olivat juuri naiset. Ajan kuluessa naiset alkoivatkin ensin liittyä asuinpaikkojensa osastoihin miesten rinnalle ja alkoivat pian myös perustaa omia osastojaan, joista monet nousivat *PL*:n vaikutusvaltaisimpien joukkoon.¹²⁰

PL:n ja *WLL*:n olemuksesta ja toiminnasta löytyy sekä yhteneviä että erilaisia piirteitä. Jäsenkunnaltaan ne olivat osittain erilaisia. *WLL* otti alusta alkaen jäsenikseen niin työväen- kuin ylempien luokkien edustajia¹²¹, kun taas *PL*:n johto päätti vasta hetken toimimisen jälkeen hyväksyä myös työväestön edustajat jäsenikseen käytännön hyötyjen vuoksi. Lisäksi *WLL* oli alusta alkaen nimenomaan naisille tarkoitettu järjestö¹²², mutta *PL*:ssa miehet ja naiset tekivät koko ajan luontevasti yhteistyötä keskenään. Molempien järjestöjen toiminta noudatteli pitkälti melko samanlaisia linjoja ja siihen kuului esimerkiksi paljon monipuolista vaalityötä¹²³ sekä mahdollisten äänestäjien, uusien jäsenten tai ylipäänsä potentiaalisen yleisön valistaminen järjestöille ja samalla usein myös niiden tukemille puolueille

118 Robb, Hendersson 1942, 89, 94, 126, 135.

119 Ibid., 110, 127.

120 Ibid., 112 - 113, 116, 118, 127.

¹²¹ WLLSJC, kortti 6 WLL/148, lehti tuntematon 10.2.1910, ”The Women’s Labour League. Mass Meeting at Newport. An Appeal for Equality.”

¹²² Collette 1989, 8.

¹²³ Ks. esim. CPWLL, kortti 1, WLL:n toisen vuosikokouksen raportti 18.5.1907, 4.

tärkeistä asioista¹²⁴. Molemmat toimivat läheisessä yhteistyössä näiden puolueiden kanssa ja pyrkivät monin tavoin edistämään niiden ajatuksia. *PL* oli tässä työssä kuitenkin hieman innokkaampi toimimalla lähinnä konservatiivien tavoitteisiin liittyvien kysymysten parissa, kun taas *WLL*:n jäsenten toiminnassa tärkeimmän päämäärän paikasta työväenpuolueen etujen kanssa kilpaili tasavertaisesti naistyöntekijöiden aseman parantaminen. Myös järjestöjen suhteet puolueisiin olivat käsitykseni mukaan hieman erilaisia: *PL*:lla oli konservatiiviselle puolueelle enemmän merkitystä ja se myös sai siltä enemmän arvostusta kuin *WLL*, jota työväenpuolue kohteli pitkään hieman vähättelevästi ja jonka arvon se ymmärsi vasta pidemmän ajan jälkeen, mihin palaan tarkemmin luvussa 3.3.

3.2 *WLL*:n syntyminen ja toiminta

Women's Labour League syntyi, kun työväenpuolueen harvat naistoimijat halusivat saada tasapainoon naisten vähäisen osallistumisen puolueen toimiin ja naisliikkeen kokemuspohjan heijastamisen toimintaan.¹²⁵ Ajatus *WLL*:n perustamisesta sai varsinaisesti alkunsa *Railway Women's Guild*-järjestön (*RWG*) vuosikokouksessa, kun työväenpuolueen ehdokaiden vuoden 1906 alun vaalimenestyksen jälkeen ajateltiin, että olisi sopiva hetki valtakunnallisen *WLL*:n perustamiselle. Niinpä *RWG*:n johtokunnan kokouksessa helmikuun lopussa päätettiin lähettää kutsut työväenpuolueen parlamentin jäsenten vaimoille, ammattiliittojen ja sosialistien naisjäsenille sekä muille, jotka saattaisivat olla halukkaita työskentelemään työväestön edustuksen puolesta, ja heitä pyydettiin saapumaan kokoukseen Lontooseen maaliskuun alussa. Siellä hyväksyttiin seuraava päätös järjestön roolista: "That it is desirable to form an organisation of women to work for Labour representation in connection with the Labour Party."¹²⁶ Siinä siis kannatettiin sellaisen naisjärjestön perustamista, joka työskentelisi työväestön edustuksen puolesta yhdessä työväenpuolueen kanssa. Useita paikallisia *WLL*:ta oli ollut olemassa jo jonkin aikaa ja maaliskuun kokouksen jälkeen jaostoja syntyi lisää.¹²⁷ Virallinen perustamiskokous pidettiin Leicesterissä kesäkuun 21. päivänä ja sinne kutsuttiin kaikki *WLL*:n jäsenet. Kokouksessa keskusteltiin sekä päätettiin järjestön rakenteesta ja säännöistä, joihin hyväksyttiin esimerkiksi ajatus siitä, että *WLL*

¹²⁴ WLLSJC, kortti 24 *WLL*/168, yleiskomitean erikoiskokous 19.6.1917, 8–9.

¹²⁵ Collette 1989, 30–31.

¹²⁶ CPWLL, kortti 1, *WLL*:n ensimmäisen vuosikokouksen raportti 21.6.1906, 3.

¹²⁷ CPWLL, kortti 1, *WLL*:n ensimmäisen vuosikokouksen raportti 21.6.1906, 2–3.

pyrkii saavuttamaan suoran edustuksen naisille parlamenttiin ja kaikkiin paikallisiin toimielimiin.¹²⁸

Women's Labour League oli siis naisten nimenomaan naisia varten perustama erillinen liike, jonka tavoitteena oli työväenpuolueen etujen ajamisen lisäksi erityisesti tuoda esille naisten näkemyksiä eri asioista ja parantaa heidän elin- ja työskentelyolosuhteitaan. Se siis työskenteli sekä naisten että työväenpuolueen puolesta. Järjestön tavoitteiden taustalla vaikutti todennäköisesti myös David Powellin mainitsema edvardiaanisenä aikana laajemmin esiintynyt halu muutokseen, mikä ilmeni esimerkiksi erilaisten työpaikkojen etsimisenä sekä kampanjointina koulutuksen, työolosuhteiden ja sosiaalihuollon parantamisen puolesta.¹²⁹ Laaja muutoshalukkuus on luultavasti edistänyt myös *WLL*:n uudistuspyrkimyksiä, mikä tulee esiin Mary MacArthurin¹³⁰ vuonna 1910 eräässä kokouksessa pitämässä puheessa. Siinä hän sanoi tyytymättömyyden asioiden sen hetkiseen tilaan kasvavan jatkuvasti ja *WLL*:n toimivan uranuurtajana sivistäessään maaseudun naisia ajankohtaisista asioista ja ajavan osittain sitä kautta yhteiskuntajärjestelmän perusteellista uudistamista, koska sen tarpeellisuus kävi jatkuvasti yhä selvemmäksi.¹³¹

WLL:n oli tarkoitus houkutella jäsenikseen sekä jo ammattiliittoihin ja sosialistiryhmiin kuuluneita että niiden ulkopuolella olleita, työtä tekeviä ja työttömiä naisia. Tämä näkyi *WLL*:n jäsenmääritelmässä, jonka mukaan jäseniksi olivat tervetulleita työväenpuolueeseen liittyviksi sopivien yhdistysten naisjäsenet sekä jäsenten vaimot ja tyttäret sekä naisjärjestöt, jotka toimivat sovussa *WLL*:n tavoitteiden kanssa, vaikka eivät olisikaan sopivia liittymään suoraan työväenpuolueen jäseniksi.¹³² Alkuaikana eli Mary Middletonin¹³³ ja Mar-

128 CPWLL, kortti 1, Mary A. Macphersonin kiertokirje kaikille jaoston perustamisesta kiinnostuneille 16.3.1906; CPWLL, kortti 1, *WLL*:n ensimmäisen vuosikokouksen raportti 21.6.1906, 4.

¹²⁹ Collette 1989, 8, 35; Powell 1996, 78.

¹³⁰ Mary Macarthur oli alunperin *PL*:n jäsen, mutta innostui yllättäen Shop Assistant Union-järjestön perustamista Ayriin käsitelleessä kokouksessa sen ajamista asioista ja hänestä tuli ammattiliittojen kannattaja. Hän oli vahvasti mukana myös muiden järjestöjen, kuten *Women's Trade Union League (WTUL)* ja *National Federation of Women Workers* -järjestön (*NFWW*), toiminnassa ja hänet tunnetaankin parhaiten jälkimmäisen perustamisessa mukana olemisesta vuonna 1906. Mary Macarthur toimi myös *WLL*:n sihteerinä järjestön alkuvuosina. Hänelle tärkeitä kysymyksiä olivat muun muassa naisten alhaisten palkkojen ja heidän järjestäytymisensä parantaminen, kovaa raadantaa vaativilla aloilla työskentelevien työläisten puolustaminen, mutta naisten äänioikeuden toteutuminen ei sen sijaan ollut niiden joukossa. Merkittävimpänä tavoitteenaan hän piti kuitenkin työväenluokan naisten saaman suojan parantamista. ODNB, vol. 35 Macan – Macpherson, Macarthur, Mary Reid.

¹³¹ WLLSJC, kortti 6 *WLL*/148, lehti tuntematon 10.2.1910, ”Women's Labour League. Mass Meeting at Newport. An Appeal for Equality.”

¹³² CPWLL, kortti 1, *WLL*:n säännöt; CPWLL, kortti 2, *WLL*:n kolmannen vuosikokouksen raportti 18. – 20.1.1908, 2; Collette 1989, 31; Collette 1989, 31.

¹³³ En löytänyt muiden *WLL*:n johtohenkilöiden tapaan tietoja Mary Middletonin taustasta tai vaiheista, minä vuoksi en voi kirjoittaa hänestä esittelyä tähän alaviitteeseen.

gareth MacDonaldin ollessa johdossa *WLL* oli heterogeeninen järjestö, jolla oli jäseninä niin valtion virkamiehiä, teollisuustyöläisiä kuin naimisissa olleita ja naimattomia naisia, joista monet toimivat aktiivisesti mukana päätöksenteossa eri puolilla maata.¹³⁴ Jäsenistön monimuotoisuus tulee mielestäni hyvin ilmi myös L. E. Simmin vuonna 1910 eräässä kokouksessa pitämässä puheessa, jossa hän sanoi, että *WLL*:en kuuluu sekä niitä, jotka osavat katsoa sosiaalisia ongelmia korkean koulutuksen tarjoamasta näkökulmasta että käytännönläheisiä naisia, jotka tietävät miltä tuntui viikosta toiseen jakaa heille annettu pieni palkka osiin.¹³⁵ Järjestö pyrki myös ottamaan toiminnassaan huomioon erilaisista lähtökohdista tulleet jäsenensä esimerkiksi järjestämällä vuosikokouksensa sellaisena päivänä, että lomapäivän ja halpojen junahintojen ansiosta mahdollisimman moni valtuutettu pääsisi paikalle. Niinpä sen jäsenmäärä kasvoi nopeasti perustamisen jälkeen: vuonna 1906 ensimmäisen konferenssin aikana siihen kuului 100 jäsentä, mutta vuosina 1913 – 1914 jäsenmäärä oli kasvanut jo 5000:een.¹³⁶ Tämä kehitys olikin mielestäni selvä merkki *WLL*:n kaltaisen järjestön tarpeellisuudesta.

Women's Labour League organisoitui separatistiseen¹³⁷ tapaan, mikä oli tyypillistä monille sen aikaisille naisjärjestöille. Se uskoi naisten erityisiin voimavaroihin sekä erityistietämykseen esimerkiksi kotia ja perhettä koskevien kysymysten hoidossa, mikä näkyi myös jaostojen kokousten aihevalinnoissa¹³⁸. Koska sen perustajajäsenet halusivat työskennellä näiden asioiden parissa eikä naisia otettu työväenpuolueen jäseniksi, heidän mielestään oli parasta muodostaa oma, erillinen järjestö tätä varten. Tämä käy ilmi *WLL*:n puheenjohtajan mielipiteestä, jonka mukaan naiset vaistomaisesti suhtautuivat yhteiskunnallisiin kysymyksiin sen mukaan, miten ne vaikuttivat kotiin. ”And so I believe there will always be need of a W.L.L. to express for the common good the peculiar knowledge and wisdom of women, gained in and through the home”¹³⁹ eli hänen mielestään *WLL*:a tarvittaisiin aina välittämään yhteisen edun nimissä naisille ominaista kodin kautta saatua tietoa ja viisautta.

134 Collette 1989, 41 – 42, 181.

135 WLLSJC, kortti 6 WLL/148, lehti tuntematon 10.2.1910, ”The Women's Labour League. Mass Meeting at Newport. An Appeal for Equality.”

136 WLLSJC, kortti 1 WLL/19, Mary Middletonin kirje jaostoille 21.2.1907; Collette 1989, 9.

137 Separatistinen tarkoittaa jostain suuremmasta kokonaisuudesta eristäytymään tai irrottautumaan pyrkivää.

138 Esimerkiksi Jarrowin jaoston kokouksissa oli keskusteltu ainakin *WLL*:n tavoitteista, naisten äänioikeudesta, puutteenaisten koululaisten ruokkimisesta, naimisissa olevista naisista työntekijöinä ja vanhuuseläkkeestä. WLLSJC, kortti 3 WLL/64, Jarrowin jaoston toimintakertomus 1907, 2.; Collette 1989, 48.

139 CPWLL, kortti 6, *WLL*:n kahdeksannen vuosikokouksen raportti 27.1.1913, 31; Ibid., 49.

WLL:lla oli alueellisia jaostoja, jotka varsinkin aluksi saivat melko vapaasti päättää itse toiminnastaan sekä tehdä ehdotuksia järjestön toiminnan ja tavoitteiden kehittämiseksi. Toiminnan laajoista suuntaviivoista ja periaatteista päätettiin vuosittaisessa kokouksessa, johon kaikki jaostot lähettivät edustajansa. Sen lisäksi WLL:lla oli vuosittain yhteinen kokous työväenpuolueen kanssa,¹⁴⁰ jossa keskusteltiin ajankohtaisista kysymyksistä. Järjestön toimintaan kuuluivat olennaisesti sen työväenpuolueen ehdokkaiden puolesta tekemä vaalityö, sekä järjestön omien ehdokkaiden asettaminen ehdolle esimerkiksi köyhäinhuollon valvojen vaaleihin, joissa monet heistä menestyivät.¹⁴¹ Lisäksi se järjesti erilaisia kokouksia ja keskustelutilaisuuksia, pikkulapsikuolleisuuden vähentämiseen ynnä muuhun tähänneitä kampanjoita, vapaa-ajantoimintaa, kuten illanviettoja¹⁴² ja myyjäisiä, sekä julkaisi säännöllisesti omaa lehteä ja tiedotuslehtisiä¹⁴³. Illanviettojen ja päivällisten tarkoituksena oli rennomman yhdessäolon lisäksi kerätä rahaa järjestön toimintaan sekä levittää tietoa WLL:n näkemyksistä uusille kuulijoille.¹⁴⁴ Jaostot pyrkivät perehdyttämään jäseniään järjestön ideologiaan ja toimintaan esimerkiksi tärkeitä kysymyksiä käsittelevien luentojen, pamflettien ja kirjojen avulla.¹⁴⁵ Myös päättäjien painostus oli osa WLL:n toimintaa, johon se sai tukea työväenpuolueelta, ammattiliitoilta ja muilta vasemmiston ryhmittymiltä.¹⁴⁶ Hyvä esimerkki tällaisesta toiminnasta on mielestäni tapaus, jossa *Local Government Committee* oli kieltäytynyt ottamasta vastaan kouluklinikoista keskustelemaan mennyttä WLL:n ja WCG:n lähetystöä. Niinpä Margareth MacDonald ja Llewellyn Davies olivat lähettäneet asiaa käsitelleen kirjeen lehdistölle¹⁴⁷ eli he pyrkivät selvästi käyttämään yleisen mielipiteen painoarvoa hyväkseen ajaessaan tärkeänä pitämäänsä asiaa.

Vuonna 1911 järjestön johto kuitenkin vaihtui, kun WLL menetti kaksi tärkeää perustajajäsentä Mary Middletonin ja Margaret MacDonaldin kuoltua vajaan puolen vuoden välein. Sen seurauksena jaostojen merkitys järjestön päätöksenteossa sekä niiden toimintavapaus alkoivat vähentyä ja WLL:a alettiin muokata ammattimaisemmaksi sekä kontrolloidum-

140 Collette, Christina 1989, 52, 91, 93.

141 CPWLL, kortti 1, WLL:n toisen vuosikokouksen raportti 18.5.1907, 4.

142 WLLSJC, kortti 2 WLL/34i, Leichesterin jaoston ensimmäinen toimintakertomus toukokuu 1907, 1 – 2; Collette 1989, 182.

143 WLLSJC, kortti 9 WLL/158, Literature Account Book 4 May 1906? – 16 December 1907?; WLLSJC, kortti 32 WLL/171, Keski-Lontoon jaoston hallituksen kokous 9.10.1907, 18.

144 WLLSJC, kortti 2 WLL/34i, Leichesterin jaoston ensimmäinen toimintakertomus toukokuu 1907, 1 - 2.

145 WLLSJC, kortti 2 WLL/41, Birminghamin jaoston toimintakertomus maaliskuu-syyskuu 1907;

WLLSJC, kortti 32 WLL/171 Keski-Lontoon jaoston hallituksen kokous 30.10.1907, 19, Collette 1989, 108.

146 WLLSJC kortti 1, Publishers Note.

147 WLLSJC, kortti 34 WLL/171, Keski-Lontoon jaoston hallituksen kokous 29.11.1910, 105; WLLSJC, kortti 34 WLL/171, Keski-Lontoon jaoston hallituksen kokous 10.1.1911, 106 - 107.

maksi järjestöksi.¹⁴⁸ Samalla sen toiminnan painopiste alkoi Colleten mukaan siirtyä äiteihin ja lapsiin liittyvistä asioista työtä tekevien naisten elämää koskeviin kysymyksiin ja naisten äänioikeuteen, vaikka kotiäitien huolenaiheet säilyivätkin osana sen toimintaa. Ensimmäisen maailmansodan aikana *WLL* työskenteli lisäksi muun muassa merimiesten ja sotilaiden vaimoille maksettavan avustuksen puolesta sekä kehotti valtiota rakentamaan asuntoja sotainvalideille. Sota vaikutti *WLL*:n työhön myös sitä kautta, että sen aikana naiset työllistyivät moniin perinteisesti miesvaltaisiin ammatteihin. Koska näillä aloilla oli jo valmiiksi vahva ammattiliittoperinne, naiset järjestäytyivät vauhdilla liittymällä näihin ammattiliittoihin ja näin sekä *WLL* että työväenpuolue saivat jäsenikseen uusia ammattiliittoja, joissa oli aiempaa enemmän naisjäseniä,¹⁴⁹ mikä omalta osaltaan nosti työtä tekevien naisten asiat keskeisempään rooliin järjestössä.

WLL:n toimintaan kuului läpi aikakauden olennaisesti yhteistyö muiden järjestöjen kanssa. Järjestön tunnettavuuden lisääntyessä yhteistyön ja siihen tähtäävien pyyntöjen määrä kasvoi ja vuoden 1911 vuosikokous tulikin siihen tulokseen, että sen tulee harkita yhteistyön tai siitä pidättäytymisen suositeltavuutta sen mukaan, toimivatko sitä ehdottavat tahot järjestön näkemysten mukaisesti.¹⁵⁰ Niinpä *WLL* teki yhteistyötä pääasiassa työväenpuolueen sekä erilaisten työväestön ja naisten etuja ajaneiden järjestöjen ja yhdistysten kanssa sekä yhteisten päämäärien ajamisessa että jokapäiväisemmässä jaostojen toiminnassa. Esimerkiksi ammattiliittojen kanssa se pyrki edistämään molempien toimintaa järjestämällä yhteisiä kokouksia¹⁵¹, osallistumalla yhdessä tärkeinä pitämiinsä kysymyksiin, kuten sodan vastustamiseen, liittyviin mielenosoituksiin sekä auttamalla toisiaan tarpeen vaatiessa vaikkapa huolehtimaan toisen järjestämän tilaisuuden tarjoiluista.¹⁵² Niillä oli myös jonkin verran yhteistä jäsenistöä, josta on esimerkkinä Mary Macphersonin valinta *RWG*:n sihteeriksi kesken toimikautensa *WLL*:ssa.¹⁵³

Työväenpuolueen ja *WLL*:n kehittymisen taustalla olivat osittain samat tekijät: sosialismin puhkeaminen kukkaansa Iso-Britanniassa 1800-luvun lopulla ja siihen vahvasti liittynyt vaatimus oikeudesta osallistua yhteiskunnan hallitsemisprosessiin. Työväenpuolue oli alus-

148 CPWLL, kortti 5, *WLL*:n seitsemännen vuosikokouksen raportti 1912, 4 – 5; Collette 1989, 135, 149.

149 Collette, Christina 1989, 161, 168, 183, 185.

150 CPWLL, kortti 4, *WLL*:n kuudennen vuosikokouksen raportti 31.1.1911, 7 - 8.

151 WLLSJC, kortti 6 *WLL*/135, Kate Taylor Mary Middletonille 14.9.1908; WLLSJC, kortti 18 *WLL*/166, yleiskomitean kokous 5.7.1912, 43.

152 CPWLL, kortti 8, *WLL*:n kymmenennen vuosikokouksen raportti 25.1.1916, 12; WLLSJC, kortti 27

WLL/169, Keski-Lontoon jaoston kokous 6.10.1908, 46.

153 WLLSJC, kortti 17 *WLL*/165, hallituksen kokous 11.7.1910, 72.

ta lähtien yhteydessä sosialistiseen liikkeeseen, sillä sen jäseniin kuului sosialistisia järjestöjä, joten ei ole vaikea ymmärtää, mistä eräät *WLL*:n ihanteet, kuten toveruus ja jokaisen vaikutusmahdollisuuksiin, saivat vaikutteita. Sosialistisen liikkeen lisäksi järjestön kehittymiseen vaikutti vahvasti myös edellisessä alaluvussa käsittelemäni samoihin aikoihin tapahtunut naisliikkeen esiinnousu ja niinpä naisjärjestön työväenpuolueelle tuoman arvon ja naisten vähäisen läsnäolon puolueen toiminnassa välisestä kuilusta syntyi *Women's Labour League*.¹⁵⁴

Sosialistisen liikkeen vaikutus näkyi järjestön ideologiassa, sosialistisessa feminismissä¹⁵⁵. *WLL* loi omanlaisensa muodon sosialistisesta feminismistä, joka kehittyi järjestön taustalla olleen teoreettisen ajattelun ja sen käytännön toiminnan vuorovaikutuksena. Yhtenä sosialismin heijastumana sen toimintaan oli se, että järjestön tavoitteisiin kuului työväestön naisten organisointi muodostamalla naistyöntekijöille oma edustuselin toimimaan työväenpuolueen rinnalla. Lisäksi sen ohjelmaan kuului muun muassa erilaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin, kuten terveydenhuoltoon ja köyhien lasten kouluruokintaan¹⁵⁶, liittyvien uudistusten ajaminen ja *WLL* järjesti myös sosialismia käytännön näkökulmasta käsitellettä tapaamisia, joiden aiheina oli esimerkiksi ”miksi naiset tarvitsevat sosialismia?”.¹⁵⁷ Myös ensimmäinen maailmansota vaikutti *WLL*:n ideologiaan ja sai sen kehittämään sosiaalista feminismiään pidemmälle. Aiemmin se sosialistisen feminismin ja uudistusmielisyyden edustajana ei ollut halunnut puhua selvästi luokkapolitiikasta, mutta nyt luokkapolitiikan merkitys kasvoi ja *WLL* halusi tavallaan yhdistää sen sukupuolipolitiikkaan sisällyttämällä vapaan naisen sosialististen tavoitteidensa listaan ja tuomalla ilmi ajatusta, että *WLL*:n naiset seisovat rinta rinnan työväenpuolueen miesten kanssa haasteiden edessä. Tämä ideologinen muutos mahdollisti myös separatismista luopumisen ja *WLL* käyttikin tilaisuuden hyväkseen.¹⁵⁸

Sosialistisen ajattelun vaikutus *WLL*:n toimintaan näkyi myös siinä, että sen hallituksen mielestä oli alusta lähtien tarpeellista pitää yhteyttä muiden maiden naistovereihin. Siihen liittyen *WLL* esimerkiksi lähetti edustajansa Kööpenhaminassa järjestetyn kansainvälisen

154 Ks. esim. WLLSJC, kortti 6 WLL/147, Wales Argus s. a., ”The Labour Party. The Newport Conference. Important Resolutions.”; Collette 1989, 3, 6, 8.

155 Sosialistinen feminismi perustuu ajatukseen siitä, että sukupuoleen, rotuun tai yhteiskuntaluokkaan liittyvä sorto vaikuttavat monin tavoin toisiinsa. Koska alistamisen eri muodot ovat seurausta kapitalismista ja sen valta-asemasta, ehtona naisen vapautumiselle on kapitalismin syrjäyttäminen ja hävittäminen.

156 WLLSJC, kortti 3 WLL/66, Leichesterin jaoston kokousraportti 3.1.1908.

157 CPWLL, kortti 2, WLL:n neljännen vuosikokouksen raportti tammikuu 1909, 17-20; Collette 1989, 4, 31, 182.

158 Collette 1989, 7, 164, 184 - 185.

sosialistien ja työväenpuolueiden konferenssin yhteydessä pidettyyn naisten konferenssiin vuonna 1910. Siellä huomattiin, että myös Iso-Britanniassa tarvitaan systemaattisempaa järjestäytymistä, jotta voidaan pysyä mukana Manner-Euroopan toimissa. Niinpä *WLL*:n hallituksen koolle kutsumassa kokouksessa päätettiin perustaa *International Committee of British Women Socialists*, johon kuului edustajia sosialistisista yhdistyksistä, ammattiliittoista ja muista työväenpuolueeseen sekä *International Socialist and Labour Congress*-toimielimeen liittymään kelvollisista ryhmistä.¹⁵⁹ *WLL* ylläpiti yhteyksiä sosialismia kannattaneiden lisäksi myös muihin ulkomaisiin naisjärjestöihin. Tähän kuului kansainvälisten järjestöjen jäsenyyden lisäksi esimerkiksi omien edustajien lähettämistä muiden järjestöjen luo vierailuille vaihtamaan mielipiteitä ajankohtaisista asioista, kuten tapahtui vuonna 1919, kun *Women's Trade Union League of Massachusetts* -järjestön edustaja välitti vuosikokouksessa terveisensä kokouksen lisäksi kaikille köyhyyden poistamisen puolesta työskenteleville järjestöille.¹⁶⁰

3.3 Suhteet työväenpuolueeseen

Järjestäytynyt työväenliike syntyi 1870-luvulla, kun vuosisadan lopulla työväestö ymmärsi, että sen kannatti muodostaa erillinen työväenpuolue edustamaan luokkaansa ja sen etuja. Tämän taustalla olivat lisääntyneet taloudelliset vaikeudet, jotka olivat saaneet ihmiset etsimään mahdollisuuksia tilanteen parantamiseen. Ensimmäinen merkittävämpi askel oman puolueen luomisessa tapahtui vuonna 1893, kun perustettiin *Independent Labour Party (ILP)*. Siinä oli vahva edustus keskiluokasta, mutta heidän lisäksi siihen kuului myös paljon ammattiliittojen jäseniä. Varsinaisesti työväestön oma puolue syntyi kuitenkin *ILP*:n rinnalle vuonna 1900 *Labour Representation Committee* -puolueen (*LRC*) perustamisen myötä. Vuonna 1906 sen nimeksi muutettiin *Labour Party*. Tärkein syy puolueen perustamiselle oli pelko ammattiliittojen laillisen aseman puolesta.¹⁶¹ Ammattiliittoja koskeneet lait olivat vaikeaselkoisia, ja vaikka liitot eivät enää olleet lainvastaisia, lainsäädäntö ei myöskään varsinaisesti suojannut niiden taloudellista asemaa. 1890-luvulla ammattiliittoja koskevia lakeja oli muokattu niin, että ne kyseenalaistivat sekä ammattiliittojen vapautuksen työtaistelutoimista alkunsa saaneista vahingonkorvauksista että niiden oikeu-

159 CPWLL, kortti 4, *WLL*:n kuudennen vuosikokouksen raportti 31.1.1911, 9.

160 CPWLL, kortti 2, *WLL*:n neljännen vuosikokouksen raportti tammikuu 1909, 12.

¹⁶¹ Thorpe 2001, 1, 6 – 7; Bolt 2004, 26 – 27.

den rauhanomaiseen kiistelyyn. Näin ammattiliittojen laillinen asema ja oikeus huolehtia asioistaan ilman esteitä alkoi vaikuttaa epävarmalta. Aiemmin ammattiliitot olivat luottaneet liberaalien tukeen ongelmatilanteissa, mutta vuosisadan vaihteessa ne alkoivat epäillä heidän kykyään ja haluaan puolustaa ammattiliittojen etuja. Niinpä ne halusivat olla mukana perustamassa työväenluokalle omaa puoluetta, jonka tuella ne pystyisivät paremmin puolustamaan oikeuksiaan neuvotella rauhassa tasaveroisesti työnantajien kanssa ja käyttää tarvittaessa pakotteita etujensa ajamisessa.¹⁶²

Sosialismi ei ollut merkityksetön työväenpuolueen syntymisessä ja alkuaikojen kehityksessä, mutta se ei myöskään johtanut sitä. 1800-luvun lopulla Iso-Britannian sosialistinen liike oli pieni ja se ponnisteli ajoittain olemassaolonsa puolesta. *Social Democratic Federation (SDF)* oli mukana nostamassa sosialismia näkyviin brittiläisessä politiikassa ja se teki yhteistyötä myös muiden sosialistiryhmien kanssa. *SDF* liittyi vuonna 1900 *LRC*:een, minkä taustalla oli pääasiassa se, että sosialistit ajoivat osittain samoja asioita ammattiliittojen kanssa.¹⁶³ Merkkinä molemminpuolisesta uskosta yhteisiin päämääriin oli mielestäni se, että ensimmäiseksi *LRC*:n sihteeriksi valittiin sosialistisen *ILP*:n¹⁶⁴ jäsen Ramsay MacDonald. Kumpienkin joukoissa esiintyi myös soraääniä. Se näkyi muun muassa siinä, etteivät *LRC* ja sen seuraaja työväenpuolue alkuaikanaan sitoutuneet sosialismiin, mikä johtui muun muassa siitä, että osa ammattiliittojen jäsenistä vastusti sosialistien kanssa tehtävää yhteistyötä. Myös sosialistien joukossa oli ennen ensimmäistä maailmansotaa monia, jotka eivät hyväksyneet työväenpuolueen johtoasemaa brittiläisessä sosialismissa. He pyrkivätkin useaan kertaan kukistamaan työväenpuolueen muodostamalla omia puolueitaan, mutta niiden hetkittäinen menestys ei riittänyt pitämään niitä pysyvästi elinvoimaisina. Niinpä he hakivat lupaa liittyä työväenpuolueeseen ja lupa myönnettiin vuonna 1916.¹⁶⁵

Työväenpuolueeseen kuului lähinnä ammattiliittoja, ammattineuvostoja ja sosialistisia järjestöjä.¹⁶⁶ 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana ammattiliittojen valta työväenpuolueen sisällä lisääntyi, kun niiden jäsenten osuus puolueen jäsenistä kasvoi kattaen 97,5 % jäsenmäärästä vuonna 1910. Se heijastui myös puolueen toimintaan, sillä 1900-luvun alkuvuosina sen keskeisenä tavoitteena oli turvata työntekijöiden oikeudet hankki-

¹⁶² Thorpe 2001, 2 – 3, 8.

¹⁶³ Ibid., 5, 8.

¹⁶⁴ WLLSJC, kortti 6 WLL/147, Wales Argus s. a., ”The Labour Party. The Newport Conference. Important Resolutions.”

¹⁶⁵ Thorpe 2001, 8 - 9, 22 – 23.

¹⁶⁶ WLLSJC, kortti 6 WLL/147, Wales Argus s. a., ”The Labour Party. The Newport Conference. Important Resolutions.”

malla ammattiliitoille takaisin mahdollisuus neuvotella tasaveroisesti työnantajien kanssa ja saada aikaan lainsäädäntö, mikä parantaisi työntekijöiden olosuhteita sekä työpaikalla että osittain myös sen ulkopuolella. Lisäksi puolueen tärkeysjärjestyksessä korkealla olivat myös laajemmin hyvinvointiin ja työttömyyteen liittyneet kysymykset. Niinpä se olikin mukana toteuttamassa muun muassa kouluaterioiden käyttöönottoa, työntekijöiden saamisen korvausten rajojen nostamista sekä työttömyysavustuksen menojen vähittäistä lisäämistä.¹⁶⁷

Iso-Britannian puolueiden väliset erimielisyydet kasvoivat yhtä aikaa vasemmiston nousun kanssa 1900-luvun alussa. Aiemmin viktoriaanisella ajalla näkynyt liberaalien ja konservatiivien kaksintaistelu muuttui luokkien etujen väliseksi taisteluksi 1800-luvun lopulla, mitä myös konservatiivit pitivät merkinä tulevasta luokkien välisestä sodasta. He kuitenkin onnistuivat vuoden 1906 vaaleihin asti torjumaan sosialistien ja uusliberaalien vaatimukset varallisuuden tasapuolisemmasta jaosta yhteiskunnallisten epäkohtien, kuten köyhyyden ja työttömyyden, lieventämiseksi.¹⁶⁸ Tällöin liberaalit voittivat selvästi parlamenttivaalit¹⁶⁹, ottivat konservatiiveilta valtapuolueen aseman ja pitivät sitä vuoteen 1914 asti. Koko valtakautensa ajan liberaalien hallinto kamppaili puolueiden keskinäisestä kilpailusta ja yhteiskunnallisesta levottomuudesta johtuneita ongelmia, kuten suffragettien muutospyrkimyksiä, laajoja teollisuuden levottomuuksia ja Irlannin konfliktin kiristymistä, vastaan. Lisäksi puolueen asema heikkeni jo vuoden 1910 aikana käydyissä kaksissa vaaleissa¹⁷⁰, joissa se menetti itsenäisen enemmistönsä alahuoneessa, ja siitä tuli riippuvainen irlantilaisien nationalistien ja työväenpuolueen kansanedustajien äänistä, mikä lisäsi entisestään taistelua konservatiiveja vastaan.¹⁷¹

Vahvistaakseen epävarmaa asemaansa politiikassa liberaalit solmivat vuonna 1903 *LRC*:n kanssa sopimuksen, jonka mukaan tietyillä alueilla niiden ehdokkaat eivät kilpailisi toisiaan vastaan seuraavissa vaaleissa. Sopimuksesta oli selvästi hyötyä *LRC*:lle vuoden 1906 parlamenttivaaleissa sen paikkamäärän noustua entisestä kahdesta kahteenkymmeneenyhdeksään ja niinpä se uusittiin vuonna 1909. Vuoden 1906 vaalitulos ei silti ollut kovin

¹⁶⁷ Thorpe 2001, 11, 15 - 17.

¹⁶⁸ Halmesvirta 2006, 87 – 88; Bolt 2004, 21.

¹⁶⁹ Vuoden 1906 vaaleissa liberaalit saivat 399 paikka, unionistit eli konservatiivit ja liberaaliunionistit saivat 156 paikkaa, työväenpuolue 29 ja nationalistit 83 paikkaa. Powell 1996, 178.

¹⁷⁰ Vuoden 1910 tammikuun vaaleissa liberaalit saivat 274 paikkaa, unionistit 272, työväenpuolue 40 ja nationalistit 82 paikkaa. Saman vuoden joulukuussa järjestetyissä vaaleissa tilanne vahvistui entisestään, kun liberaalit saivat 271 paikkaa, unionistit 272 paikkaa, työväenpuolue 42 paikkaa ja nationalistit 84 paikkaa. Ibid., 178, 180.

¹⁷¹ Ibid., 7.

merkittävä voitto *LRC*:lle siinä mielessä että, puolueena tehdystä läpimurrosta huolimatta se oli riippuvainen liberaalien kanssa tehdystä sopimuksesta. Silti vaalien jälkeistä aikaa voidaan pitää ensimmäisenä askeleena puolueen pyrkimyksissä kohti poliittista valtaa, mihin kuului uskoakseni myös puolueen nimen vaihtaminen *Labour Representation Committee* -muodosta astetta vakuuttavampaan *Labour Party* -muotoon.¹⁷²

Yhteistyöpyrkimysten taustalla saattoi osaltaan olla se, että työväenpuolue oli alusta lähtien tukijan lisäksi myös pieni vaaratekijä liberaalien asemalle politiikassa. Sen kansanedustajat eivät läheskään aina toimineet liberaalien toiveiden mukaisesti vaan muun muassa kilpailivat hallituksen ehdokkaita vastaan täytevaaleissa sekä toimivat omien näkemystensä mukaan alahuoneessa. Näiden sekä vuoden 1907 täytevaaleissa työväenpuolueelle ja sosialisteille koetun kahden paikan menetyksen seurauksena liberaalien johtajat ymmärsivät hyvin riskin, jonka he ottaisivat jos he vieraannuttaisivat työväenpuolueen laiminlyömällä sosiaalisten uudistusten toteuttamisen. Niinpä puolue teki vallassaolonsa alkuvuosina useita uudistuksia, joilla se toivoi varmistavansa työväenpuolueen tuen itselleen, jota se varmasti tarvitsi vahvistaakseen valta-asemaansa kilpailussa konservatiiveja vastaan. Näihin uudistuksiin kuului esimerkiksi vuonna 1906 voimaan astunut the Workmen's Compensation Act, joka laajensi työnteossa loukkaantuneiden työntekijöiden oikeuksia.¹⁷³ Ilmeisesti nämä uudistukset eivät kuitenkaan koskeneet ainakaan useampia työväenpuolueelle tärkeitä kysymyksiä, sillä Thorpen mukaan liberaalit jättivät monet työväenpuolueen esittämät suuremmat uudistukset huomioimatta, mistä päätelleen he pitivät työväenpuoluetta vain lähinnä hyödyllisenä työväenluokan mielipiteiden mittarina eikä niinkään tasavertaisena poliittisena toimijana.¹⁷⁴

Työväenpuolueen poliittisessa asemassa tapahtui 1900-luvun alun ja ensimmäisen maailmansodan välillä kehitystä. Se vakiinnutti asemansa poliittisena toimijana Iso-Britanniassa. Lisäksi se kehitti omaa organisaatiotaan, loi sekä voimakkaammat siteet laajeneviin ammattiliittoihin poliittisten rahastojen perustamisen mahdollistavan lain myötä että uusia siteitä naisjärjestöihin ja hankki itselleen tehokkaammat johtajat. Samalla se alkoi hitaasti luoda itselleen tukikohtia vaaleja silmälläpitäen. Niinpä, vaikka työväenpuolue ei kasvattanut kokoaan merkittävästi, sen perusta oli sodan alkaessa entistä vakaampi. Tästä kehityk-

¹⁷² Thorpe 2001, 11, 14, 19.

¹⁷³ Powell 1996, 22 – 23.

¹⁷⁴ Thorpe 2001, 16.

sestä huolimatta se oli kuitenkin selvästi kolmas puolue, joka ei vielä pystynyt haastamaan liberaaleja läheskään tasaväkisistä lähtökohdista käsin.¹⁷⁵

Sota toi mukanaan työväenpuolueelle useita hyödyllisiä muutoksia. Niihin kuuluivat muun muassa puolueen muuttuminen rakenteeltaan selvästi tiiviimmäksi, sen kansanedustajien toimiminen ministereinä ja heidän menestyksensä näissä tehtävissä sekä ammattiliittojen jäsenmäärän kasvu. Sen ansiosta puolueen ammattiliittoihin kuuluneiden jäsenten määrä kasvoi 88,3 %:lla sodan aikana, ja kun siihen liittyneiden sosialististen yhdistysten jäsenmäärä kasvoi myös, työväenpuolue kasvoi uusiin mittasuhteisiin. Samaan aikaan sen sisäinen yhtenäisyys lisääntyi, mihin yhtenä syynä oli puolueen perustama *War Emergency Worker's National Committee (WEC)*, jonka tarkoitus oli suojella työväenluokan elinolosuhteita taloudelliselta ahdingolta ja yhteiskunnalliselta epäjärjestykseltä, joiden uskottiin lisääntyvän sodan aikana. Yhteisen päämäärän puolesta toimiminen tarjosi mahdollisuuden yhteydenpitoon monille sellaisille puolueen kannattajille, jotka muuten olisivat voineet ajautua erilleen.¹⁷⁶

Varmasti osittain *WEC*:n toiminnan myötä työväenpuolue alkoi ajaa entistä enemmän sosiaalisia uudistuksia sodan aikana ja sen jälkeen. Se näkyi myös vuoden 1918 puolueen politiikkaa koskeneessa, Työväenpuolue ja uusi järjestys -nimisessä julkilausumassa. Sen mukaan puolueen tavoitteisiin kuuluivat esimerkiksi vähimmäispalkan ja työviikon enimmäispituuden määrittäminen sekä sosiaalipalveluiden laajentaminen, erityisesti koulutuksen, terveyden ja asumisen suhteen.¹⁷⁷ Toisena merkittävänä voimana muutoksen taustalla oli työväenpuolueen muuttuminen sosialistiseksi puolueeksi. Ensimmäiset selvät merkit muutoksesta oli nähty vuosina 1916 ja 1917, jolloin työväenpuolueen maltillinen keskusta, eli lähinnä ammattiyhdistysten jäsenet, siirtyivät kohti sosialistista vasenta laitaa. Sosialismi-termin käyttämisestä kuitenkin vältettiin vielä, koska sen pelättiin vieraannuttavan kairosmiehet ja muut viimeisimpinä puolueeseen liittyneet ryhmät. Vuoden 1918 julkilausumassa tilanne kuitenkin muuttui, sillä siinä puhuttiin ensimmäistä kertaa sosialistisesta päämäärästä ja samalla puolue sitoutui ensimmäistä kertaa sosialismiin.¹⁷⁸

Vuoteen 1918 mennessä Iso-Britannian poliittinen tilanne oli muuttunut siten, että sotaan maan vieneiden liberaalien rivit olivat jakautuneet ja epävarmuuden valtaamat, kun taas

¹⁷⁵ Ibid., 19 - 20, 26.

¹⁷⁶ Ibid., 27, 28, 33.

¹⁷⁷ Stevenson 1986, 324.

¹⁷⁸ Brand 1964, 43, 55; Thorpe 2001, 38.

työväenpuolue ja konservatiivit olivat yhtenäisiä ja itsevarmoja. Ainakin osittain sen seurauksena työväenpuolue päätti pian sodan loppumisen jälkeen irrottautua liittoutumasta liberaalien kanssa ja kerätä ääniä lähiaikoina odotettavissa olleissa parlamenttivaaleissa omana puolueenaan. Tämä kannatti, sillä se sai vuoden 1918 joulukuun vaaleissa 20,8 % äänistä ja sen myötä 57 paikkaa ja nousi Sin Feinin kieltäytyttyä parlamenttipaikoista suurimmaksi oppositiopuolueeksi. Näissä vaaleissa työväenpuolue asetti ehdokkaita ensimmäistä kertaa niin paljon, että sitä voitiin ainakin teoriassa pitää todellisena vastustajana hallitukselle. Verrattuna vuoteen 1914 työväenpuolueen tilanteessa tapahtui siis merkittävää kehitystä ensimmäisen maailmansodan aikana. Ennen sotaa se oli ollut lähinnä ammattiliittojen etuja ajanut puolue eikä vakavasti otettava vallantavoittelija. Sodan aikana työväenpuolue vahvisti itsenäistä asemaansa, alkoi pohjustaa asemaansa konservatiivien vastustajana sekä saada uskottavuutta näkemyksilleen keskeisissä poliittisissa kysymyksissä.¹⁷⁹

WLL:n ja työväenpuolueen suhde oli kaksijakoinen, sillä ne olivat toimintansa kautta monella tavalla kytköksissä toisiinsa, mutta niiden välillä oli myös erottavia ja erimielisyyttä aiheuttavia tekijöitä. Yksi niiden välisistä kytköksistä oli *WLL*:n oikeus lähettää edustajansa työväenpuolueen kokouksiin ja vastavuoroisesti tämä usein kutsui sen edustajia omiinsa.¹⁸⁰ Lisäksi pian perustamisensa jälkeen *WLL* alkoi järjestää vuosikokouksensa samaan aikaan ja samassa paikassa työväenpuolueen vastaavan kokouksen kanssa, ja joinakin vuosina *WLL* auttoi järjestelyissä muun muassa huolehtimalla puolueen kokouksen vastaanoton musiikista ja tarjoilusta. Koska ne ajoivat monelta osin samoja asioita, ne myös tiedottivat jäsenilleen toistensa tavoitteista ja toiminnasta esimerkiksi kirjoittamalla niistä lehtiinsä¹⁸¹ ja kiertokirjeisiinsä sekä lähettämällä edustajiaan toistensa kokouksiin puhujiksi ja mahdollisesti hankkimaan samalla uusia jäseniä.¹⁸² Lisäksi *WLL* levitti tietoa työväenpuolueen näkemyksistä työtä tekeville ja etenkin teollisuuden palveluksessa työskenteleville naisille ja sen merkittävää roolia tässä tehtävässä kuvaa mielestäni se, että *WLL* sai vuonna 1913 kutsun liittyä työväenpuolueen propagandakomiteaan ja osallistua sen tapamiisiin.¹⁸³ Kolmanneksi *WLL* auttoi puoluetta useissa asioissa, joista luultavasti tärkeimmässä osassa oli jo aiemmin mainitsemani vaalityö. Siihen kuului muun muassa naisten

¹⁷⁹ Thorpe 2001, 33, 40 - 41, 47.

¹⁸⁰ WLLSJC, kortti 2 WLL/33iii, Birminghamin jaoston ensimmäinen vuosiraportti maaliskuu 1907, 3; WLLSJC, kortti 17 WLL/165, hallituksen kokous 3.12.1909, 61.

¹⁸¹ WLLSJC, kortti 18 WLL/166, yleiskomitean kokous 16.1.1912, 26; WLLSJC, kortti 19 WLL/166, yleiskomitean kokous 18.10.1912, 55 -56.

¹⁸² WLLSJC, kortti 2 WLL/33iv, Birminghamin jaoston ensimmäinen vuosiraportti maaliskuu 1907, 4; WLLSJC, kortti 18 WLL/166, hallituksen kokous 1.3.1912, 34.

kannustamista äänestämään työväenpuolueen ehdokkaita¹⁸⁴, puheiden pitämistä ehdokkaiden puolesta, heidän mainostamistaan sekä äänestäjien rekisteröintiä¹⁸⁵. Puolue ja ehdokkaat ymmärsivät ja tunnustivat *WLL*:n tekemän vaalityön arvon¹⁸⁶, mikä näkyi muun muassa siinä, että jotkut ehdokkaat lupasivat pitää naisten elämään liittyviä kysymyksiä esillä jos tulisivat valituiksi.¹⁸⁷ Toiminnan lisäksi *WLL* oli sitoutunut työväenpuolueeseen myös taloudellisesti, sillä järjestön taloustilanteen heikentymisen myötä puolue päätti vuonna 1910 alkaa maksaa sille vuosittaista apurahaa toiminnan jatkumisen varmistamiseksi.¹⁸⁸

Women's Labour League-järjestön ja työväenpuolueen välillä oli siis alusta lähtien myös niitä erottavia tekijöitä. Yksi etenkin alkuaikana niitä toisistaan erottanut kysymys oli varmasti *WLL*:n tavoittelema naisedustus parlamentissa ja paikallistason päätöksentekoelemisissä. Työväenpuolue ei aluksi ollut innokas ajamaan naisten äänioikeutta ja suhtautui epäilevästi sen mukanaan tuomiin ilmiöihin¹⁸⁹, minkä lisäksi osa sen jäsenistä vastusti naisten aktiivista roolia miesten rinnalla politiikassa. Lisäksi pääosin miestyöntekijöiden ja ammattiliittojen etujen ajamiseen keskittyneeseen työväenpuolueeseen verrattuna *WLL* pyrki alusta lähtien saamaan aikaan parannusta naisten työolosuhteiden lisäksi myös heidän työelämän ulkopuoliseen asemaansa ja perheiden tilanteeseen. Käsittelen näitä asioita tarkemmin myöhemmissä luvuissa. Muita *WLL*:ta työväenpuolueesta erottavia tekijöitä olivat ensiksi mainitun jäsenyys, joka siis kattoi puolueeseen liittymiskelpoiset ja sen ulkopuolelle jäävät naiset, sekä *WLL*:n työskenteleminen naisten ehdokkaaksi asettumisen mahdollistamisen lisäksi myös parlamenttiehdokkaina olleiden miestyöläisten valitsemisen puolesta,¹⁹⁰ mutta nämä eivät sinänsä aiheuttaneet erimielisyyksiä niiden välille eivätkä siten haitanneet niiden lähentymiskehitystä.

Pidemmällä aikavälillä eniten erimielisyyttä aiheuttava kysymys oli varmasti *WLL*:n ja työväenpuolueen suhteen läheisyys. *WLL*:n olemassaolon alkuvuosina työväenpuolue painotti, ettei sillä ollut virallista yhteyttä *WLL*:een vaan että ne vain tekivät yhteistyötä keskenään. Pelko liian läheisestä suhteesta johtui Christine Colletten mukaan *Women's La-*

183 WLLSJC, kortti 19 WLL/166, yleiskomitean kokous 2.4.1913, 83; WLLSJC, kortti 24 WLL/168, yleiskomitean erikoiskokous 19.6.1917, 8–9.

184 WLLSJC, kortti 19 WLL/166, yleiskomitean kokous 2.8.1912, 45.

185 WLLSJC, kortti 2 WLL/33iii, Birminghamin jaoston ensimmäinen vuosiraportti maaliskuu 1907, 3; WLLSJC, kortti 2 WLL/46i, Barrowin jaoston toimintakertomus 1907.

186 WLLSJC, kortti 6 WLL/142, *The Yorkshire Herald* 20.1.1908, ”Women's Labour League. Prospects of fusion with the Labour Party.”

187 WLLSJC, kortti 2 WLL/41, Birminghamin jaoston toimintakertomus maaliskuu-syyskuu 1907.

188 Ks. esim. WLLSJC, kortti 19 WLL/166, yleiskomitean kokous 2.8.1912, 46; Collette 1989, 57.

¹⁸⁹ Collette 1989, 35; ks. esim. Harris 1993, 31.

bour League-järjestön yhteyksistä sosialistisiin yhteisöihin, joiden työväenpuolue saattoi pelätä uhkaavan sen kehitystä itsenäisenä puolueena jos sillä olisi kovin läheinen suhde järjestöön. Tämä ei kuitenkaan mielestäni voi pitää paikkaansa, sillä kuten jo aiemminkin sanoin, myös työväenpuolueella itsellään oli suhteita sosialisteihin: sen jäsenten joukossa oli sekä sosialistisia yhdistyksiä, kuten *ILP*¹⁹¹ että yksittäisiä sosialisteja rivijäsenten ja puolueessa korkeammassa asemassa olleiden joukossa. Myös *WLL*:lla oli yhteyksiä sosialistiin yhdistykseen ja ne esimerkiksi järjestivät yhdessä erilaisia tapahtumia¹⁹², lähettivät edustajiaan toistensa kokouksiin ja asumiskustannuksia ynnä muita yhteisiä mielenkiinnonkohteita käsitteleviin tilaisuuksiin.¹⁹³ *WLL* ei kuitenkaan ilmeisesti suhtautunut sosialistiin yhteisöihin täysin varauksettomasti, mikä käy ilmi esimerkiksi siitä, ettei se aina kannattanut niiden järjestämiin tilaisuuksiin osallistumista¹⁹⁴, vaikka se olisikin ollut samaa mieltä niiden aiheista, ja välillä se asetti reunaehdoja yhteisöiden kanssa tehdylle yhteistyölle¹⁹⁵. Tämä on mielestäni mielenkiintoista siksi, että *WLL*:n omien näkemysten pohjana oli osittain sosialistinen ajatusmaailma ja esimerkiksi sen jaostojen kokouksissa puhuttiin sosialismista ja sen merkityksestä.¹⁹⁶ Suurempana syynä sille, että työväenpuolue ei ensin halunnut virallisesti liian läheisiin suhteisiin *WLL*:n kanssa, oli mielestäni puolueen ja koko työväenliikkeen miesten hallitsemasta työvoimasta johtunut miesvaltaisuus ja sen mukainen miesten etujen ajamiseen keskittyminen¹⁹⁷. Tähän liittyi myös se, että työväenliike kokonaisuudessaan oli huolissaan naisten vaatimuksista ja pelkäsi työpaikkojen menetystä naisille sekä konservatiiveja äänestävien naisten tulvimista äänestäjien joukkoon.¹⁹⁸

WLL:n jäsenet olivat pettyneitä työväenpuolueen heihin pitämään etäisyyteen ja odotettua vähäisempään tukeen, koska he halusivat alusta lähtien päästä virallisesti sen osaksi.¹⁹⁹ Yhtenä syynä liittymishalukkuuteen saattoi olla, ettei *WLL*:lla ollut käytännön vaikutusval-

¹⁹⁰ Ibid., 37; Pugh 1985, 237 – 238.

¹⁹¹ WLLSJC, kortti 6 WLL/147, Wales Argus s. a., ”The Labour Party. The Newport Conference. Important Resolutions”; Collette 1989, 33.

¹⁹² Ks. esim. WLLSJC, kortti 4 WLL/86, L. E. Simm Mary Middletonille 29.7.1908; Thorpe 2001, 12.

¹⁹³ WLLSJC, kortti 20 WLL/167, hallituksen kokous 25.1.1914, 31; ks. esim. WLLSJC, kortti 28 WLL/169, Keski-Lontoon jaoston kokous 7.6.1910, 94.

¹⁹⁴ Ks. esim. WLLSJC, kortti 19 WLL/166, yleiskomitean kokous 2.1.1913, 65.

¹⁹⁵ Keski-Lontoon jaosto päätti hyväksyä ehdotuksen läheisestä yhteistyöstä *Women`s Group of the Fabian Society* -yhdistyksen ja *ILP*:n kanssa paikallishallinnon vaaleissa melko tarkoin ehdoin. Se vaati muun muassa, että kukin saa valita ehdokkaansa ja vaalipiirinsä, jokainen saa antaa tai kieltäytyä antamasta tukeaan tilanteeseen liittyvien asioiden perusteella ja että jokaisen tulee auttaa toistaan mahdollisimman paljon propagandatyössä ja vaalikampanjoinnissa. WLLSJC, kortti 27 WLL/169, Keski-Lontoon jaoston kokous 12.1.1909, 53.

¹⁹⁶ WLLSJC, kortti 3 WLL/59, Portsmouthin jaoston ensimmäinen toimintakertomus 1907.

¹⁹⁷ Stevenson 1986, 28; Collette 1989, 28.

¹⁹⁸ Harris 1993, 31.

¹⁹⁹ Ks. esim. WLLSJC, kortti 26 WLL/169, Keski-Lontoon jaoston kokous 11.5.1906, 4; Collette 1989, 35.

taa puolueessa ilman edustajaa sen johtokunnassa. Sitä varten se tarvitsi oikeuden ehdottaa ja äänestää edustajia puolueeseen, koska työväenpuolueen johtokunta valittiin osissa jäseninä olleiden järjestöjen päätöksellä.²⁰⁰ Asiaan liittyen tehtiin jo vuoden 1907 vuosikokouksessa päätös, jonka mukaan työväenpuoluetta pyydetäisiin muuttamaan sääntönsä sellaisiksi, että yhdistyminen olisi mahdollista.

”We hope that at the annual Conference next year the Labour Party may amend its constitution so as to allow of (sic) our affiliation, as we feel that this closer connection would be helpful both to the Labour Party and to our League.”²⁰¹

Colletten mukaan vuoden 1906 parlamenttivaalien edellisiä parempi menestys ja siihen vaikuttanut naisten onnistunut vaalityö sekä *WLL*:een liitetty sosiaalihuollosta huolehtijan mielikuva alkoivat hiljalleen kääntää työväenpuolueen mielipidettä naisten tukiorganisaatiosta positiivisemmaksi.²⁰² Ensimmäinen merkki suhteen lähentymisestä oli se, että työväenpuolueen hallitus tunnusti vuonna 1908 *WLL*:n tekemän työn arvon ja sanoi yksimielisesti uskovansa siihen, että mitä nopeammin järjestö pääsisi sisälle työväenpuolueen riveihin, sitä nopeammin se pystyisi työskentelemään entistä tehokkaammin. Seuraavana vuonna puolueen vuosikokous hyväksyi *WLL*:n liittymisen samanlaisiksi jäseneksi ammattineuvostojen kanssa, joilla ei ollut oikeutta äänestää johtokuntaa valittaessa.²⁰³ Se ei siis ollut vielä järjestön tavoitteena ollut asema, mutta kuitenkin askel sitä kohti. *WLL* tiesi tämän, sillä se toivoi suhteen kehittyvän ”ystävällisen yhteisymmärryksen” tasolta selväksi sitoumuksiksi ja joka pian sen jälkeen muotoutuisi elämän mittaiseksi liitoksi keskinäisten etujen mukaisesti.²⁰⁴

Seuraava askel suhteiden lähentymisessä oli jo mainitsemani työväenpuolueen päätös myöntää apurahaa järjestölle vuonna 1910. Tämä rahallinen yhteys sekä *WLL*:n johdon parlamentin jäseniin kohdistama voimakas lobbaus muodostuivat pysyviksi ja vahvoiksi

200 CPWLL, kortti 2, *WLL*:n kolmannen vuosikokouksen pöytäkirja 18. – 20.1.1908, 15; *Ibid.*, 39.

201 CPWLL, kortti 1, *WLL*:n toisen vuosikokouksen raportti 18.5.1907, 5.

²⁰² Collette 1989, 34, 185.

203 CPWLL, kortti 2, *WLL*:n kolmannen vuosikokouksen raportti 18. – 20.1.1908, 8; CPWLL, kortti 2, *WLL*:n neljännen vuosikokouksen raportti tammikuu 1909, 4.

204 WLLSJC, kortti 6 *WLL*/142, *The Yorkshire Herald* 20.1.1908, ”Women’s Labour League. Prospects of fusion with the Labour Party.”

siteiksi näiden kahden toimijan välille tulevina vuosina uhaten kuitenkin samalla *WLL*:n autonomiaa.²⁰⁵ Lähentymiskehitys jatkui syksyllä 1917, jolloin työväenpuolue hyväksyi *WLL*:n johdon ehdotuksen tiiviimmästä yhteistyöstä. Kehitys huipentui seuraavana vuonna, jolloin järjestö liittyi virallisesti työväenpuolueeseen²⁰⁶ ja sen nimeksi muutettiin *Labour Party Womens Organisation*.²⁰⁷ Samalla sen jaostoista tuli paikallisten työväenpuolueiden osastojen naisosastoja, jotka toimivat näiden päätösvalan alaisina saaden kuitenkin paikat niiden hallituksiin. Näin siitä tuli lopullisesti olennainen osa puoluetta ja samalla se säilytti roolinsa itsenäisenä naisten mielipiteiden ilmaisijana.²⁰⁸ *WLL* oli saavuttanut yhden pääta-voitteistaan, naisten osallistumisen työväenpuolueen toimintaan, paikallisosastoihin perus-tettujen naisten osastojen myötä eikä naisten erillisen järjestön olemassaoloa pidetty enää välttämättömänä.²⁰⁹ Järjestön naisten onnistumisen tunnelmia kuvaa mielestäni hyvin seu-raava puheenvuoro sen vuoden 1918 vuosikokouksen raportista.

”This twelfth annual Conference is possibly to be the last held under the condi-tions of our present constitution, but I have no doubt that our burial, if such it is to be, is preliminary only to a speedy resurrection with much increased power and opportunity. The need for revised and more extensive organisation under new cir-cumstances is obvious to us all, but that we shall need to meet together in confer-ence from time to time, to discuss special women’s problems and under circum-stances that will give special opportunities for the selfexpression (sic) of women, is certain for some time to come.”²¹⁰

WLL:n ja työväenpuolueen virallisesta suhteesta ja sen kehityksestä oli mielestäni vaikea saada selkeää käsitystä lähteiden perusteella, koska niissä oli osittain ristiriitaisia tietoja etenkin liittyen järjestöjen paikallisosastojen suhteisiin verrattuna niiden kansallisten orga-nisaatioiden suhteisiin. Vaikka *WLL*:n ja työväenpuolueen sanottiin kansallisella tasolla

²⁰⁵ Collette 1989, 57, 140, 152.

²⁰⁶ Ibid., 156, 178.

²⁰⁷ WLLSJC kortti 1, Publishers Note.

²⁰⁸ CPWLL, kortti 10, *WLL*:n kahdennentoista vuosikokouksen raportti 21. - 22.1.1918, 45 - 46; WLLSJC, kortti 24 *WLL*/168, yleiskomitean kokous 28.9.1917, 36.

²⁰⁹ Collette 1989, 178.

²¹⁰ CPWLL, kortti 10, *WLL*:n kahdennentoista vuosikokouksen raportti 21. -22.1.1918, 37.

tekevän yhteistyötä keskenään²¹¹, samalla usein puhuttiin siitä, miten *WLL*:n jaostot olivat liittyneet paikallisten työväenpuolueiden jäseniksi tai jaostoja oli jopa perustettu niiden yhteyteen²¹². Lisäksi useiden eri tapahtumien ja ajankohtien yhteydessä puhuttiin *WLL*:n liittymisestä työväenpuolueeseen, vaikka se todellisuudessa tapahtui vasta vuonna 1918, mikä oli omiaan lisäämään epätietoisuutta siitä, mitä missäkin tapauksessa tarkoitettiin ja miten niiden suhde milloinkin todellisuudessa muuttui. Epäselvyyksistä huolimatta lähteistä nousi esiin se tosiasia, että työväenpuolueen alkuajan vastustuksen jälkeen sen ja *WLL*:n suhteet lähenivät, pitkälti *WLL*:n sitkeän työn ansiosta, vähitellen useiden askelten kautta niiden lopulliseen yhdistymiseen vuonna 1918.

211 WLLSJC, kortti 6 WLL/142, The Yorkshire Herald 20.1.1908, ”Women’s Labour League. Prospects of fusion with the Labour Party.”

212 CPWLL, kortti 1, Mary A. Macphersonin kiertokirje kaikille jaoston perustamisesta kiinnostuneille 16.3.1906; WLLSJC, kortti 3 WLL/66iii, Leichesterin jaoston kokousraportti 3.1.1908, 3.

4 *WLL* ja naisten asema työelämässä sekä kotiensa hoitajina

4.1 Työtä tekevien naisten asema

Kuten jo aiemmin sanoin, viktoriaanisella ajalla kaksinaismoraali hallitsi suhtautumista sekä sukupuolten suhteeseen että yksityisen ja julkisen toimintapiirin erottamiseen. Tähän liittyi myös ajatus siitä, että naiset ensisijaisesti äiteinä ja vaimoina huolehtivat kodista miesten elättäessä perheen ja naisista vain vanhat piit saivat tehdä töitä. Sukupuolten maailmojen erottamista pidettiin tärkeänä, koska ei esimerkiksi haluttu antaa naisten kilpailla miesten kanssa työelämässä eikä sen ulkopuolella sekä pelättiin, että se saattaisi saastuttaa naiset ja johtaa heidän moraaliseen ja henkiseen rappioitumiseensa.²¹³ Nämä käsitykset vaikuttivat varmasti naisten työssäkäynnin vähäisyyteen suhteessa miehiin sekä ajatuksiin siitä, mitkä työt olivat naisille sopivia, mikäli hänen täytyi olosuhteiden pakosta tehdä töitä.

Naisten asemassa myöhäisviktoriaanisena ja edvardiaanisenä aikana tapahtuneisiin muutoksiin vaikuttivat monet eri asiat, joista yksi oli asenteiden muuttuminen. Varsinkin avio-
liittoa, avioeroa ja kaksinaismoraalia koskeneet näkemykset uudistuivat, ja samalla alettiin korostaa enemmän muun muassa yksilöllisyyttä, mikä heijastui myös naisten kasvatukseen ja koulutukseen.²¹⁴ Marksien mukaan keski- ja yläluokan tyttöjen ja poikien koulutus oli ollut varsin erilaista tyttöjen saadessa opetusta lähinnä avioliitossa tarpeellisissa taidoissa, kun taas pojat saivat yleishyödyllisen klassillis-liberaalin koulutuksen. Työväenluokan naisten tilanne poikkesi siitä jo senkin vuoksi, että oli olemassa vain vähän työväenluokan tytöille ja pojille tarkoitettuja alkeiskouluja. Lisäksi ylempien luokkien heille järjestämässä kapea-alaisessa koulutuksessa heijastui edellisten käsitys, jonka mukaan köyhiä tuli sivistää esimerkiksi antamalla uskonnollista ja moraalista ohjausta sekä sopiva määrä maallista tietoa, joka sopi heidän yhteiskunnalliseen asemaansa.²¹⁵ Vuoden 1870 the Education Act aloitti kehityksen, joka johti peruskoulutuksen laajentumiseen universaaliksi ja muuttumiseen pakolliseksi sekä tytöille että pojille, mikä tarjosi monille köyhemmille lapsille uu-

²¹³ Marks 1986, 184, 189; Weeks 1989, 58.

²¹⁴ Hynes 1968, 173; Bland 1995, 162.

²¹⁵ Marks 1986, 183 - 184.

denlaisen mahdollisuuden ammattiin ja parempaan asemaan.²¹⁶ Toinen merkittävä uudistus toteutui vuoden 1902 koulutuslaissa, jossa hallitus virallisesti tunnusti, että keskiasteen koulutus tulee laajentaa koskemaan kaikkien luokkien lapsia. Vaikka uudistus koski sekä tyttöjä että poikia, sillä oli kuitenkin suurempi merkitys tytöille. Siihen asti oikeus käydä alkeiskoulua oli ollut vapaaehtoista²¹⁷, jolloin tytöt olivat uskoakseni poikia useammin jääneet kotiin hoitamaan kotiaskareita, mutta vuoden 1902 laki takasi heille tasavertaisen ja korkeamman koulutuksen yhdessä poikien kanssa. Lisäksi etenkin uudet tyttöjen keskiasteen koulut kannustivat heitä näkemään ajatuksen itse ansaitusta elannosta mahdollisena vaihtoehtona ja ajatuksen toteuttamista tuki osaltaan myös yksityisten koulujen lisääntyminen, minkä kautta varakkaiden perheiden nuoret naiset saivat mahdollisuuden osallistua vastaavanlaiseen akateemiseen koulutukseen miesten kanssa²¹⁸. Tähän liittyi etenkin yliopistokoulutuksen avautuminen naisille, kun Cambridgeen perustettiin vuonna 1873 Girton College ja Oxfordiin Lady Margaret Hall vuonna 1879.²¹⁹

Koulutus oli *WLL*:n asialistalla alkuajoista lähtien. Aluksi se tavoitteli parannuksia enemmän lasten koulutuksen sisältöön sekä siihen keskittymistä tukeviin tekijöihin, kuten terveyden- ja ruokahuollon toimivuuteen, kuin erityisesti naisten ja tyttöjen koulutukseen. Tähän liittyi esimerkiksi pyrkimys vähentää työntöön ynnä muiden koulunkäyntiä haittaavien tekijöiden vaikutuksia. Vuoden 1907 vuosikokous kehotti jäseniä huolehtimaan siitä, että paikallisviranomaiset hyväksyivät tarkat kunnallissäännöt rajoittamaan koululaisten työntekoa kouluajan ulkopuolella ja että kyseiset säännöt toimeenpannaan kokonaisuudessaan askeleena kohti lapsityövoiman käytön täydellistä lopettamista.²²⁰ Kaksi vuotta myöhemmin *WLL*:n hallitus ilmaisi huolestuneensa erityisesti poikien ja tyttöjen kasvavasta työskentelystä yksitoikkaisissa ja ei-opettavaisissa tehtävissä. Sen mukaan tämä oli haitallista paitsi heidän terveydelleen, myös myöhemmälle teollisuuden suorituskyvyille ja palkkatasolle sekä heidän isiensä ja vanhempien sisarustensa mahdollisuuksille saada pysyvää työtä. Niinpä se vaati maan hallitusta muuttamaan the Factory & Education Act-lakia siten, että se turvaisi kaikille 14 - 18-vuotiaille tytöille ja pojille riittävän fyysisen ja ammatillisen koulutuksen.²²¹ Tällä tavalla *WLL*:n hallitus halusi sekä lisätä työväenluokan isien mahdollisuuksia elättää perheensä ja samalla vähentää äitien paineita elannon hankkimis-

216 Powell 1996, 74; Harris 1993, 26.

217 Marks 1986, 190 – 191.

218 Powell 1996, 74; Bland 1995, 162.

219 Leinonen & Lyytinen 1993, 31.

220 CPWLL, kortti 1, *WLL*:n toisen vuosikokouksen raportti 18.5.1907, 14.

221 WLLSJC, kortti 17 *WLL*/165, hallituksen kokous 30.10.1909, 55 - 56.

sesta että auttaa tyttöjä saamaan koulutuksen, joka tarvittaessa helpottaisi tulevaisuudessa töiden löytämistä ja siten itsensä tai perheensä elättämistä.

Koulutusta tukevia asioita *WLL* pyrki parantamaan esimerkiksi yleiskomitean vuonna 1916 tekemällä päätöksellä lähettää oman ja työväenpuolueen vuosikokousten käsiteltäväksi koulutusta koskeva päätöslauselma. Siinä se ilmoitti kannattavansa ilmaisen koulutuksen periaatetta sen kaikilla tasoilla yliopistoon asti ja kehotti koulutusjärjestelmän uudistamisen aloittamista välittömästi sen toteuttamiseksi. Komitean ehdottamiin uudistuksiin kuului muun muassa täydellisen, julkisin varoin tuetun lääkärihoitojärjestelmän luominen kaikille koululaisille sekä kouluruokailun järjestämis- ja ulkopeli- sekä muun fyysisen harjoittelun mahdollisuuksien selvää lisäämistä. Komitean mukaan koulutuksen tulisi kehittää erityisesti lapsen henkisiä, moraalisia ja fyysisiä voimavaroja eikä niinkään kasvattaa hänen kykyään ansaita rahaa.²²² Seuraava vuosikokous hyväksyi ehdotuksen omaksi päätökseksi ja korosti koulutuksen tärkeimpien tavoitteiden tärkeyttä.²²³ Kummallakaan kerralla kokouksissa ei tässä yhteydessä otettu kantaa eugeniikkaan ja muulloinkaan siitä ei keskusteltu ainakaan suoraan, joten siihen liittyviä ajatuksia ei todennäköisesti pidetty *WLL*:ssa kiinnostavina. Huoli lasten moraalisesta ja fyysisestä kehityksestä ymmärtämisestä oli tosin noussut esiin *WLL*:n jäsenten keskuudessa jo aikaisemminkin. Vuonna 1913 vuosikokous kehotti lasten kasvatuksessa mukana olleita henkilöitä opettamaan lapsia heidän kehonsa toimintaan liittyvästä tietämättömyydestä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi.

”That this Conference calls the attention of mothers and teachers to the disastrous result, both moral and physical, of ignorance amongst our child population of the functions of their bodies, and calls upon all engaged in bringing up children to replace this ignorance by sound teaching in personal hygiene and the care of the body.”²²⁴

Sodan aikana nousi esiin myös *WLL*:n näkemys koulutuksen jatkuvuuden tärkeydestä sotaoloissakin, kun se paheksui koulujen käyttöä sairaalatiloina niiden suuresta tarpeesta huolimatta, ellei lapsille löydetty toista tilaa. Niinpä järjestö ehdotti, että jokaista opetusjaksoa

222 WLLSJC, kortti 22 WLL/167, yleiskomitean kokous 27.10.1916, 145.

223 CPWLL, kortti 9, WLL:n yhdenentoista vuosikokouksen raportti 22.1.1917, 41.

pidennettäisiin esimerkiksi kaksinkertaiseksi ja lapsia voitaisiin opettaa ulkona ja teltoja varattaisiin saataville huonoa säätä varten.²²⁵ Sodan loppuvaiheessa *WLL* alkoi kuitenkin korostaa myös tyttöjen koulutuksen ja etenkin sen sisällön uudistamista. Vuoden 1918 vuosikokous teki päätöksen, jonka mukaan tyttöjen opetus pitäisi suunnitella laajan yleissivistyksen tarpeiden mukaan sen sijaan, että se koottaisiin vain kotiaskareissa tarvittavien taitojen saavuttamisen ympärille.²²⁶ Tällä tavoin se pyrki luultavasti takaamaan kaikkien luokkien naisille, korkeakoulutettua vähemmistöä lukuun ottamatta, kattavamman, työnte-koon ja yhteiskunnalliseen toimintaan paremmat valmiudet antavan koulutuksen. Sen lisäksi, että naisten koulutusta tuli muuttaa yleissivistävään suuntaan, *WLL* piti tärkeänä myös heidän koulutusmahdollisuuksiensa parantamista ja etenkin ammattiin valmistavan koulutuksen lisäämistä. Esimerkiksi sen vuoden 1912 vuosikokous kiitti *Worker's Educational Association*-järjestöä ja sen tekemää työtä liittyen korkeamman koulutuksen tuomi-seen työtä tekevien naisten ulottuville. Samalla kehoitettiin jäseniä tekemään kaikkensa auttaakseen ja tehdäkseen yhteistyötä tässä asiassa heidän kanssaan.²²⁷ Lisäksi *WLL* muun muassa pyrki perustamaan yhdessä Ruskin Collegen kanssa työtä tekeville naisille tarkoite-tun collegen ja osallistui *Fabian Women's Group* -ryhmittymän järjestämään kokoukseen, jossa keskusteltiin naisille ja tytöille tarkoitetuista ammattikouluista.²²⁸

Muita naisen asemaan ja heidän työssäkäyntiinsä vuosisadan vaihteessa vaikuttaneita teki-jöitä olivat 1870- ja 1880-lukujen maatalouden rappeutuminen, uusien taloudellisten mah-dollisuuksien lisääntyminen sekä tieteelliset ja teknologiset kehitysaskleet. Maatalouden rappeutumisen myötä ihmiset muuttivat kaupunkiin²²⁹ etsimään töitä, mikä vahvisti työ-voiman siirtymistä maataloudesta teollisuuteen ja muihin kaupungeissa tarjolla olleille aloille. Naisten laajempaa työelämään astumista edistivät myös paikallishallinnossa vuosi-en 1870 ja 1899 välillä tehdyt suuret rakenteelliset muutokset, jotka antoivat naisille en-simmäistä kertaa jalansijan julkisissa viroissa.²³⁰ Edvardiaanisen ajan merkittäviä ilmiöitä olivat palveluelinkeinojen esiinnousu sekä ammattikunnan alemmilla tasoilla, tarvittavien työntekijöiden määrän kasvaminen. Niiden ohella laajentunut ulkomaankauppa, kirjoitus-

224 CPWLL, kortti 6, WLL:n kahdeksannen vuosikokouksen raportti 27.1.1913, 62 - 63.

225 WLLSJC, kortti 21 WLL/167, yleiskomitean kokous 17.3.1915, 72.

226 CPWLL, kortti 10, WLL:n kahdennentoista vuosikokouksen raportti 21. -22.1.1918, 58.

227 CPWLL, kortti 5, WLL:n seitsemännen vuosikokouksen raportti 1912, 48.

228 WLLSJC, kortti 19 WLL/166, yleiskomitean kokous 8.11.1912, 59 -60; WLLSJC, kortti 21 WLL/167, hallituksen kokous 19.2.1915, 67.

229 Vuosien 1871 ja 1881 välillä maaseudun väestön määrä laski selvästi ja kaupunkiväestön määrä lisääntyi yli 25 %:lla. Sama suuntaus muuttoliikkeessä jatkui ja vuonna 1911 jo 40 % väestöstä asui yli 100 000 asuk-kaan kaupungeissa. Harris 1993, 42 - 43.

230 Ibid., 24, 42 - 43.

koneiden lisääntynyt käyttö sekä tehdasvalmisteisten vaatteiden ja pakattujen elintarvikkeiden kasvanut kysyntä tarjosivat naisille työpaikkoja kaupan alalla, valtionhallinnossa, sairaanhoidossa ja toimistotyössä.²³¹

Näiden muutosten myötä miesten ja naisten erillisten alueiden väliset rajat alkoivat vähitellen rikkoutua ja naisille tarjolla olleet työmahdollisuudet kasvoivat sekä määrältään että vaihtelevaisuudeltaan.²³² Niinpä he saattoivat työskennellä jopa sellaisissa arvostetuissa ammateissa, kuten lääkäreinä, akateemikkoina, tai yhteiskuntatieteilijöinä. Jotta näissä tehtävissä toimineet naiset saattoivat saada julkisen elämän hyväksynnän uralleen, heidän piti usein verhota itsensä jopa liioitellusti vaatimattomuuteen, säädylisyyteen ja muihin hyväksytyyn naiseuden ulkoisiin merkkeihin sekä erikoistumalla näiden ammattien naisille sopivina pidettyihin osa-alueisiin. Lisäksi ensimmäiseen maailmansotaan asti heitä ja ylipäänsä ylempien luokkien naisia vaadittiin usein avioliittoon astuessaan luopumaan työstään eli valitsemaan uran ja avioliiton välillä. Tähän vastakkainasetteluun liittyikin varmasti se ilmiö, että akateemisen loppututkinnon suorittaneet naiset menivät harvemmin naimisiin kuin muut naiset.²³³ Suurin osa työtä tekevästä naisista työskenteli kuitenkin edelleen vähemmän ammattitaitoa vaativissa tehtävissä. Niihin kuuluivat muun muassa opettajan, toimistotyöntekijän ja kotipalvelijan tehtävät, joista vuonna 1911 kotipalvelijoina toimi yli 2 miljoona naista, ja toimistotyöntekijöistä 21 % oli naisia. Työväenluokan naisista monet työskentelivät edelleen kotona ja olivat vastuussa työnteon lisäksi myös kodinhoidosta, mitä kutsutaan myös kaksoistaakaksi. Keskiluokan naimattomien naisten työtilanne puolestaan kohentui toimistotyön avuksi tarkoitettujen menetelmien parantuessa. Silti naiset olivat hyvin edustettuina myös joissain ammattitaitoa vaativissa, käsin tehtävissä ammateissa, joista tärkeimmän ammattiryhmän muodostivat tekstiilien kehruu- ja kutomateollisuuden työpaikat.²³⁴

Ensimmäisellä maailmansodalla oli merkittäviä vaikutuksia naisten asemaan työmarkkinoilla. Ensinnäkin se lisäsi naisten ansiotyötä merkittävästi. Suuri määrä naisia otettiin sotatarviketeollisuuteen, maatalouteen ja toimistotyöhön korvaamaan sotaan lähteneitä miehiä. Yhteensä yli miljoona naista ryhtyi ensimmäistä kertaa palkkatyöhön ja monet muut siirtyivät huonosti palkatuilta, kovaa raatamista vaatineilta teollisuudenaloilta ja kotipalvelijan tehtävistä parempipalkkaiseen työhön sotatarviketehtaissa. Lisäksi sodan aikana

²³¹ Stevenson 1986, 183; Buckley, 1979, 136.

²³² Ibid., 185; Marks 1986, 193.

²³³ Harris 1993, 25 – 26; Marks 1986, 193.

syntyi uusia kevyitä teollisuudenaloja, joista useat olivat riippuvaisia suhteellisten halvan naistyövoiman käytöstä. Pidemmällä tähtäimellä sodan vaikutus oli mielestäni merkittävä, sillä vaikka monet näistä naisista menettivät työnsä miesten palatessa sotavoimista, kodin ulkopuolella työtä tekevien naisten määrä kasvoi pysyvästi nousten yli neljännesmiljoonalla vuosina 1911 – 1921. Se nopeutti naisten vapautumiseen johtavaa kehitystä, sillä he osoittivat sodan aikana pystyvänsä suoriutumaan lähes kaikenlaisista tehtävistä, mukaan lukien eniten ammattitaitoa vaativat sekä työläimmät työt.²³⁵

Naisten työssäkäyntiä ja siihen liittyviä asioita ohjasivat miesten työntekoon verrattuna erilaiset säännöt ja vanhat asenteet, jotka vaihtelivat samanlaistenkin ympäristöjen välillä. Esimerkiksi kudonnassa naisia usein pidettiin hyvin ammattitaitoisia työntekijöitä, kun taas puuvillan kehrussa he olivat ammattitaidotonta lisätyövoimaa miespuolisten työntekijöiden parhaimmistolle.²³⁶ Tehdaslainsäädäntö puolestaan rajoitti sekä naisten että lasten työntekoa ja niin teollisesta tuotannosta tuli miesvaltainen ala. Vakiintuneita, naisten palkan ja työolosuhteiden parantamiseen tai suojeluun keskittyneitä organisaatioita perustettiin vasta 1800-luvun loppupuolella. Siihen asti lait, jotka muuttivat heidän työolosuhteitaan, olivat enemmän muun muassa naistyöläisten moraalista hyvinvointia ja naisten aseman parantamista työntekijöinä käsitelleiden kampanjoiden kuin naisten omien järjestöjen aikaansaannosta.²³⁷

1800-luvun lopulle asti naiset muodostivat vain pienen osan palkkatyössä olleesta työvoimasta ja he olivat maantieteellisesti jakautuneet epätasaisesti sekä keskittyneet naisten töiksi kutsutuille, matalapalkkaisille ja korkean työvoimavaihtuvuuden aloille. Työnantajat ottivat naisia mielellään töihin, koska he olivat halpaa työvoimaa eikä heillä ollut juuri pohjaa yhteisen tietoisuuden tai liiton muodostamiselle. Miespuoliset työntekijät taas suhtautuivat naisiin epäluuloisesti, koska heidän odotettiin jättävän työnsä avioliiton tai raskauden tullessa ajankohtaisiksi ja muulloin tasapainoilevan kodin ja työpaikan velvollisuuksien välillä. Koska miespuolisista työntekijöistä suhteellisen pieni osa kuului ammattiliittoihin ja heitä itseään käytettiin välillä hyödyksi työpaikoilla, ei ole ihme, että he pitivät naistyöläisiä kilpailijoinaan ja pelkäsivät heidän laiminlyövä kodista huolehtimisen. Miestyöntekijöiden käsitystä naistyöntekijöiden muodostamasta uhasta vahvasti myös pelko hyvää tarkoittavien, mutta kouluttamattomien työntekijöiden keskinäisestä yhteistyöstä.

²³⁴ Stevenson 1986, 11 –12, 183, 185.

²³⁵ Ibid., 82 - 84, 170.

²³⁶ Harris 1993, 125.

Vielä ensimmäisen maailmansodan aikanakin etenkin ammattiliittoihin kuuluneet miehet suhtautuivat negatiivisesti miehiä työpaikkoihin korvaamaan tullessiin naisiin. Koska he uskoivat naisten paikan olevan kotona ja pelkäsivät ammattitaitoisten sekä koulutettujen miestyöläisten menettävän heidän takiaan vaivalla saavutetut etunsa, miesten mielestä naisten tuli antaa paikkansa takaisin miehille heti sodan loputtua.²³⁸

Useimpien ammattiliittojen yhtenä tavoitteena työntekijöiden työolojen sopivuuden, palkkojen riittävyden ja muista eduista huolehtimisen lisäksi oli pyrkiä jättämään naiset muiden paitsi alimpana arvoasteikossa olleiden ammattien ulkopuolelle ja varmistaa, että heidän palkkatasonsa oli selvästi miesten vastaavaa alhaisempi. Palkkojen ero liittyi osittain myös ammattitaidottomaan työhön, kuten palvelualoihin, joilla naiset periteisesti olivat toimineet ja joissa suuret palkkaerot olivat yleisiä. Naisilla oli näissä töissä myös selvästi miehiä heikommat koulutus- ja ylenemismahdollisuudet ja työntekijät olivat usein huonosti järjestäytyneitä.²³⁹ Tämän eriarvoisuuden vuoksi naisten olikin hankalaa tehdä säännöllisesti yhteistyötä miespuolisten työntekijöiden kanssa. Tätä tilannetta helpottamaan sekä naisten ammattiliittoihin liittymistä edistämään perustettiin vuonna 1894 *WIC*, joka onnistui turvaamaan jonkinlaisen yhteistyön paikallisten miesten ammattineuvostojen kanssa. Silti joitakin poikkeusaloja, kuten tasapuolista palkkaa saaneita ja ammattiliittoon liittyä saaneita kutojia²⁴⁰, lukuun ottamatta vielä 1900-luvun alkuvuosina naistyöntekijöiden omat järjestöt olivat harvinaisia ja ammattiliittoihin kuului vain vähän naisia, minkä vuoksi heidän mielipiteillään oli niissä harvoin vaikutusta. Vain tekstiilialan ammattiliitoissa naiset muodostivat tekijän, jolla oli selvästi vaikutusta.²⁴¹ Kuten jo luvussa 3.2. sanoin, vasta ensimmäinen maailmansota toi selvää parannusta naisten ammatilliseen järjestäytymiseen.

WLL oli yksi niistä järjestöistä, joiden tärkeimpiin päämääriin kuului työtä tekevien naisten etujen ajaminen sekä heidän asemansa ja työolosuhteidensa parantaminen. Tämä tulee ilmi selvästi sen toiminnasta ja säännöistä, joiden mukaan järjestön jäsenet työskentelivät turvatakseen täydet kansalaisyhteiskunnat naisille ja miehille sekä ajoivat työtä tekevien naisten etuja ja pyrkivät parantamaan heidän yhteiskunnallisia ja työskentelyolosuhteitaan.²⁴² *WLL* teki myös yhteistyötä *Women's Trade Union League*-järjestön (*WTUL*), *WCG*:n ynnä muiden järjestöjen kanssa suojellakseen naisten etuja käyttämällä poliittisia ja työtaistelun

²³⁷ Thompson 1986, 112; Delmar 1986, 282.

²³⁸ Bolt 2004, 24 – 25, 44; Robb, Hendersson 1942, 130.

²³⁹ Harris 1993, 146 – 147; Stevenson 1986, 28, 175.

²⁴⁰ Thompson 1986, 117; Harris 1993, 146 - 147.

²⁴¹ Robb, Hendersson 1942, 130.

voimakeinoja sekä varmistaakseen tulevaisuudessa naisille suuremman vapauden, vastuullisuuden ja vaikutusvallan.²⁴³ Tämän kaiken perustana oli *WLL* kannattama ajatus siitä, että kaikilla naisilla on oikeus tehdä palkkatyötä elättääkseen itsensä, mikä näkyy myös vuoden 1910 vuosikokouksessa tehdystä päätöksestä.

”That while heartily approving of the general lines of reform laid down in the Minority Report²⁴⁴ of the Poor Law Commission, this Conference considers that in addition it should provide greater safeguards of a woman’s right to work for wages, whether she is married or unmarried.”²⁴⁵

Jotta *WLL* saattoi pyrkiä parantamaan työtä tekevien naisten asemaa, sen piti ensin varmistaa, että sen jäsenet sekä muut asiasta kiinnostuneet olivat perillä heidän sen hetkisestä tilanteestaan. Siitä järjestö huolehti esimerkiksi julkaisemalla naisia koskevia työlakeja ja teollisuudessa työskentelevien naisten asemaa käsitteleviä kirjasia²⁴⁶ sekä artikkelin *the League Leaflet*-lehdessä uudesta amerikkalaisesta, työväestön olosuhteita käsittelevästä kirjasta.²⁴⁷ *WLL*:lle työläisnaisten asemaan liittyvistä kysymyksistä luultavasti tärkeimpiä oli heidän palkkatasonsa parantaminen. Sen vuosikokous päätti jo vuonna 1907 vaatia, että naisten tulee saada samasta työstä sama palkka miesten kanssa ja että ensimmäisenä askeleena kohti periaatteen yleistä omaksumista hallituksen ja sivistysviranomaisten tulisi toimeenpanna se valtion virkamiesten ja opettajien kohdalla.²⁴⁸ Seuraava vuosikokous jatkoi palkkojen parantamispyrkimyksiä hyväksymällä ehdotuksen siitä että, *WLL* kehottaisi hallitusta tekemään lakialoitteen, joka turvaisi palkkalautakuntien perustamisen kovaa raata-

242 CPWLL, kortti 1, *WLL*:n säännöt.

243 CPWLL, kortti 8, *WLL*:n kymmenennen vuosikokouksen raportti 25.1.1916, 41.

²⁴⁴ The Royal Commission on the Poor Laws and Relief of Distress 1905-09 perustettiin tutkimaan sitä, miten voimassa ollut the Poor Law-lakia voitaisiin parantaa. Komissioon kuului köyhäinhoidon valvojia, hyväntekeväisyysjärjestöjen edustajia sekä yhteiskuntatutkijat Charles Booth ja fabiaaneihin kuulunut Beatrice Webb. Komissio julkaisi vuonna 1909 työnsä tuloksena kaksi raporttia, Majority Report ja Minority Report, ja vaikka niiden johtopäätökset olivat osittain ristiriitaisia, niille oli yhteistä käsitys siitä, että senhetkistä lakia tulisi muuttaa selvästi. Minority Report-raportin keskeinen johtopäätös oli se, että köyhät eivät olleet yksin vastuussa huonosta tilanteestaan vaan yhteiskunnan pitäisi kantaa osa vastuusta oman järjestelmänsä rakenteellisten vikojen vuoksi.

245 CPWLL, kortti 3, *WLL*:n viidennen vuosikokouksen raportti 1. – 2.2.1910, 25.

246 WLLSJC, kortti 17 *WLL*/165, hallituksen kokous 1.12.1910, 91; WLLSJC, kortti 20 *WLL*/167, hallituksen kokous 4. – 5.12.1913, 26.

247 WLLSJC, kortti 18 *WLL*/166, Executive Committee Minute Book 7 July 1911 – 4 July 1913 (cont. on card 19), Publications Committee meeting 19.2.1912, 30.

248 CPWLL, kortti 1, *WLL*:n toisen vuosikokouksen raportti 18.5.1907, 18.

mista vaativille teollisuudenaloille the Sweated Industries Bill-lain ajatusten mukaisesti. Kokouksen mielestä taistelu työntekijöiden liiallista lujilla pitämistä vastaan pitäisi aloittaa huonoiten palkatuilta aloilta ja sopia vähimmäispalkasta räätäleiden, ompelijoiden, paitojentekijöiden ynnä muiden kohdalla.²⁴⁹ WLL:n ja muiden pientä palkkaa saaneiden työntekijöiden asiaa ajaneiden tahojen kampanjointi tuotti tulosta vuonna 1909. Silloin tuli voimaan the Trade Boards Act, jonka pohjalta perustettiin työntekijöiden ja työnantajien yhteisiä komiteoita monille kova raatamista vaativille teollisuudenaloille, kuten vaattorialalle ja pitsinnypläykseen, minkä tarkoituksena oli määritellä vähimmäispalkat kyseisille aloille. Naisten palkkoja verrattiin myös toimeentulorajaan ja niitä haluttiin pyrkiä yhdessä muiden naisten työnteosta kiinnostuneiden yhdistysten, kuten WIC:n ja WTUL:n, kanssa nostamaan hyvän toimeentulon rajan yläpuolelle sekä pitämään ne siellä.²⁵⁰ Palkkakysymys pysyi tärkeässä roolissa myös ensimmäisen maailmansodan aikana, sillä vuonna 1916 WLL:n yleiskomitea teki päätöksen liittyen vähimmäispalkoista sopimiseen kaikilla toimeentulorajan alle jäävää palkkaa naisille maksaneilla aloilla. ”That the number of Trade Boards be increased, in order that they may establish minimum rates of pay in all trades which normally employ women at rates below a living wage.”²⁵¹

Palkkojen korottamispyrkimysten lisäksi WLL:n halusi parantaa työläisnaisten asemaa etenkin tukemalla heidän järjestäytymistään ammattiliittoihin. Siihen kuului sekä yhteistyötä järjestäytymisen puolesta työskentelevien organisaatioiden, kuten *National Federation of Woman Workers*-liiton (NFWW) sekä *National Union of Railwaymen*-yhdistyksen, kanssa²⁵² että avustamista varsinaisten naistyöntekijöiden omien ammattiliittojen perustamisessa. WLL tai sen yksittäiset jaostot olivat mukana perustamassa esimerkiksi naisräätälien ammattiliiton osastoja ja laatikontekijöinä työskentelevien naisten ammattiliittoa.²⁵³ WLL:n yleiskomitea kannatti myös ajatusta siitä, että naisten pitäisi päästä ammattiliittojen jäseniksi kaikilla niillä aloilla, joilla he työskentelivät. WLL:n ja muiden järjestöjen kova työ alkoi kantaa hedelmää, sillä ammattiliittoihin liittyneiden naisten määrä nousi selvästi ensimmäistä maailmansotaa edeltäneinä vuosina.²⁵⁴

249 CPWLL, kortti 2, WLL:n kolmannen vuosikokouksen pöytäkirja 18. – 20.1.1908, 20.

250 WLLSJC, kortti 28 WLL/169, Keski-Lontoon jaoston kokous 7.6.1910, 96; Powell 1996, 25.

251 WLLSJC, kortti 22 WLL/167, yleiskomitean kokous 27.11.1916, 145.

252 CPWLL, kortti 8, WLL:n kymmenennen vuosikokouksen raportti 25.1.1916, 15; WLLSJC, kortti 20 WLL/167, hallituksen kokous 2.10.1913, 11.

253 CPWLL, kortti 1, WLL:n toisen vuosikokouksen raportti 18.5.1907, 11; CPWLL, kortti 4, WLL:n kuudennen vuosikokouksen raportti 31.1.1911, 11.

254 WLLSJC, kortti 22 WLL/167, yleiskomitean kokous 27.10.1916, 145; Bolt 2004, 44.

Työtä tekevät naiset osallistuivat 1900-luvun alussa innokkaasti lakkotoimintaan ja muihin mielenilmauksiin etenkin parantaakseen palkkaansa sekä työolosuhteitaan. *WLL*:n jäsenet olivat vahvasti mukana siinä²⁵⁵ naisten ammattiliittojen ja muiden naisjärjestöjen kanssa. He järjestivät muun muassa ompelijoiden ynnä ja muiden naisjärjestöjen kanssa protestin, joka vastusti ehdotusta antaa poikkeuslupa ylityöhön kyseiselle alalle kahdelle kruunajaisia edeltävälle kuukaudelle sekä mielenosoituksen *Shop Assistants Union*-liiton kanssa kauppa-apulaisten viikoittaisen puolikkaan vapaapäivän toimeenpanon puolesta.²⁵⁶ Lisäksi *WLL*:n hallitus ehdotti, että *WTUL*, *NFWW* ja *WCG* perustaisivat komitean vartioimaan työtä tekevien naisten etuja, ja etenkin kansallisten vakuutusten kehittämistä. Töissä käyvien naisten lisäksi järjestö valvoi myös työttömien naisten etuja. Sen yleiskomitea esimerkiksi vaati vuonna 1907 paikallista aluekomiteaa kiinnittämään huomiota työttömien naisten tarpeisiin ja muun muassa perustamaan heille verstaita Lontoon kokeilujen mukaisesti sekä hyödyntämään muita keinoja naisten työllistämiseksi.²⁵⁷ Tähän liittyen Keski-Lontoon jaosto vaati paikallisen hallintolautakunnan puheenjohtajaa lisäämään niiden verstaisten määrää, jotka oli tarkoitettu niistä saaduista ansioista riippuvaisille työttömille naisille sekä kehittämään järjestelmää, jonka avulla naisista koulutettaisiin työttömyyden aikana tehokkaita työntekijöitä. Lisäksi se pyrki helpottamaan työttömien naisten huonoa taloustilannetta korostamalla sitä, miten tärkeää olisi ottaa miehille tyypillisten alojen lisäksi myös naisten alat mukaan the Bill for Insurance Against Unemployment-lakialoitteeseen.²⁵⁸ *WLL*:n hallitus puolestaan otti työttömien naisten tilanteeseen kantaa pidemmällä tähtäimellä ja pyysi hallintolautakuntia tekemään suuremmin yhteistyötä paikallisten komiteoiden kanssa ja edistämään sellaisen työn hankkimista työttömille naisille, mikä olisi väliaikaisen avun sijasta alku pysyvälle työllistymiselle.²⁵⁹

WLL oli kiinnostunut myös ajankohtaisten ilmiöiden vaikutuksesta työtä tekevien naisten tilanteeseen, joista hyvä esimerkki on ensimmäisen maailmansodan vaikutus naisten työntekoon. Se oli mukana asiaa koskevassa keskustelussa esimerkiksi osallistumalla *Workers' War Emergency Committee*-järjestön kutsumana naisten sotapalvelusta käsittelevään konferenssiin ja *WIC*:n naistoimistovirkailijoiden sodanjälkeistä työttömyyttä käsittelevään

255 CPWLL, kortti 5, *WLL*:n seitsemännen vuosikokouksen raportti 1912, 37; Ibid.

256 CPWLL, kortti 5, *WLL*:n seitsemännen vuosikokouksen raportti 1912, 8, 21.

257 WLLSJC, kortti 18 *WLL*/166, hallituksen kokous 24.1.1912, 27; WLLSJC, kortti 26 *WLL*/169, Keski-Lontoon jaoston kokous 6.3.1907, 14.

258 WLLSJC, kortti 27 *WLL*/169, Keski-Lontoon jaoston kokous 15.6.1909, 68; WLLSJC, kortti 27 *WLL*/169, Keski-Lontoon jaoston kokous 16.6.1908, 41.

259 WLLSJC, kortti 27 *WLL*/169, Keski-Lontoon jaoston kokous 6.10.1908, 45–46.

kokoukseen²⁶⁰. Osallistumisen lisäksi yksi jaosto myös harkitsi naistyöntekijöiden sodanjälkeistä asemaa käsittelevän konferenssin järjestämistä, jossa keskusteltaisiin erityisesti niiden naisten tulevaisuudesta, jotka olivat ammattitaitoisia ja työskentelivät miesten ammateissa.²⁶¹ *WLL*:n vuosikokous pyrki parantamaan sotatarviketeollisuudessa työskentelevien naisten asemaa päättämällä vuonna 1918 ehdottaa, että heidän palkkansa nostettaisiin sodan päätyttyä samalle tasolle miesten kanssa. Lisäksi se vaati, että yhteiskunnan tulisi työllistää kaikki sodan päätteeksi työpaikkansa palveluksesta palaaville miehille luovuttavat²⁶² tai muuten työnsä sodan loppumisen vuoksi menettävät naiset hyödylliseen työhön, kunnes he löytävät itselleen työtä työmarkkinoilta.²⁶³ *WLL* halusi myös kohentaa heidän työolosuhteitaan muun muassa vaatimalla työväenpuoluetta estämään toimillaan myrkyllisen fosforin käytön tulitikkuteollisuudessa sekä ehdottamalla, että samalla kun the Factory Acts-lait oletettavasti saatettaisiin taas sodan jälkeen voimaan, parannettaisiin myös työpaikkojen tarkastusten tasoa sekä lyhennettäisiin yleisesti työaikaa.²⁶⁴

Suoraan työntekoon liittyneiden tekijöiden lisäksi *WLL* pyrki muutenkin kohentamaan naistyöläisten elämää. Yleiskomitea esimerkiksi päätti lähettää julkisen terveydenhuoltojärjestelmän kehittämistä sen hetkisten tarpeiden mukaiseksi vaativan kirjeen, jonka kirjoittamisesta lehdistölle, muille teollisuudessa työskentelevien naisten etuja ajaville järjestöille ja jaostoille oli päätetty *Women's Imperial Health Association*-yhdistyksen konferenssissa. Samalla niitä pyydettäisiin seuraamaan paikallisten terveystyöntekijöiden asiaan liittyviä toimia.²⁶⁵ Terveystyöntekijöiden lisäksi *WLL*:ta tuntui asiakirjojen perusteella huolestuttavan erityisesti sotatyössä olleiden naisten asuntotilanne. Tämän voi päätellä muun muassa siitä, että yleiskomitea päätti vuoden 1915 loppupuolella lähettää lehdistölle, pääministerille, paikallishallinnon johtokunnan puheenjohtajalle, sotatarvikeministerille ja jaostoille sotatarviketehtaiden työntekijöiden asuttamista koskevan päätöksen. Siinä vaadittiin hallitusta välittömästi takaamaan, että kaikilla paikkakunnilla, joilla sotatarviketeollisuuden vuoksi tarvittiin työntekijöitä, heille hankittaisiin hygienia- ja vuokratasoltaan kohtuulliset asunnot. Lisäksi pian tämän jälkeen Keski-Lontoon jaosto ehdotti *WLL*:n valtakunnallista ko-

260 WLLSJC, kortti 21 WLL/167, yleiskomitean kokous 15.4.1915, 74; WLLSJC, kortti 24 WLL/168, hallituksen kokous 12.10.1917, 38.

261 WLLSJC, kortti 36 WLL/172, kokous 10.3.1916, 29.

262 CPWLL, kortti 10, WLL:n kahdennentoista vuosikokouksen raportti 31. - 22.1.1918, 27; WLLSJC, kortti 22 WLL/167, yleiskomitean kokous 22.10.1915, 105.

263 WLLSJC, kortti 22 WLL/167, yleiskomitean kokous 30.6.1916, 138; WLLSJC, kortti 22 WLL/167, yleiskomitean kokous 22.10.1915, 105.

264 CPWLL, kortti 1, WLL:n toisen vuosikokouksen raportti 18.5.1907, 23.; WLLSJC, kortti 22 WLL/167, yleiskomitean kokous 30.6.1916, 138.

265 WLLSJC, kortti 21 WLL/167, yleiskomitean kokous 22.4.1915, 76.

kousta tekemään päätöksen, jonka mukaan se vaatisi paikallisia viranomaisia rakentamaan tarpeen vaateissa välittömästi kunnallisia vuokra-asuntoja ammustehtaissa työskenteleville naisille.²⁶⁶

Kuten tässä alaluvussa on käynyt ilmi, *WLL* kannatti naisten työssäkäyntiä ja pyrki ajamaan perinteisissä naisten ammateissa, kuten tekstiiliteollisuudessa, käsityöläisinä ja opettajina, työskennelleiden naisten etuja, joten se luultavasti halusi heidän myös jatkavan niissä työskentelyä. Tämän lisäksi järjestö kuitenkin mielestäni oli selvästi sitä mieltä, että naiset pystyivät toimimaan myös monissa muissa, perinteisesti miesten hallitsemisissa ammateissa ja pyrki sekä itsenäisesti että yhteistyössä muiden asiaa ajaneiden järjestöjen kanssa avaamaan naisille mahdollisuuksia päästä niihin käsiksi. Yhden ammattiryhmän, jossa naiset *WLL*:n mielestä voisivat hyvin työskennellä, muodostivat erilaiset yhteiskunnan viranomais- ja poliittiset tehtävät. Hyvänä esimerkkinä tästä on Birminghamin jaoston päätös vaatia hallitusta hyväksymään the Local Authorities Bill-lakiehdotus, joka antaisi naisille mahdollisuuden tulla valituiksi sekä toimia kreivikunnan, kaupunkikuntien ja suurkaupunkien valtuustojen jäseninä²⁶⁷. Lisäksi Keski-Lontoon jaoston päätti ehdottaa vuosikokoukselle, että se kannattaisi ajatusta, jonka mukaan sekä miesten että naisten pitäisi tulla nimitetyiksi tuomarin virkoihin. Myös järjestön vuoden 1907 vuosikokous kannatti lakialoitetta, joka mahdollisti naisten toimimisen paikallisissa viranomaistehtävissä ja kehotti hallitusta hyväksymään sen laiksi ennen tulevia marraskuun vaaleja.²⁶⁸ Toisen ammattiryhmän, jossa naiset *WLL*:n mielestä mahdollisesti voisivat työskennellä, muodostivat uudet, varsinkin sodan myötä naisille tutuiksi tulleet ammatit. Tätä näkemystä tukee muun muassa päätöslauselma, jonka yleiskomitea vuonna 1916 päätti lähettää oman ja työväenpuolueen vuosikokouksen käsiteltäväksi. Sen mukaan tulisi tehdä yksityiskohtainen tutkimus koskien niitä ammatteja, joita on aiemmin pidetty naisille epäterveellisinä tai sopimattomina, mutta joita naiset olivat sodan aikana harjoittaneet. Sen avulla voitaisiin tehdä suosituksia siitä, pitäisikö heidän jatkossa työskennellä näillä aloilla.²⁶⁹

266 WLLSJC, kortti 22 WLL/167, yleiskomitean kokous 22.10.1915, 108; WLLSJC, kortti 30 WLL/170, kokous 16.11.1915, 60.

267 WLLSJC, kortti 2 WLL/33ii, Birminghamin jaoston ensimmäinen vuosiraportti maaliskuu 1907, 3; WLLSJC, kortti 21 WLL/167, yleiskomitean kokous 12.5.1915, 77.

268 CPWLL, kortti 1, WLL:n toisen vuosikokouksen raportti 18.5.1907, 13; WLLSJC, kortti 29 WLL/170, Keski-Lontoon jaoston kokous 7.11.1911, 5.

269 WLLSJC, kortti 22 WLL/167, yleiskomitean kokous 27.10.1916, 145.

4.2 Työtä tekevät naiset vastaan kotiäidit

Työtä tekevien naisten lisäksi on syytä tarkastella myös *WLL*:n suhtautumista kotiäiteihin ja äitiyteen sekä sitä, miten se arvosti kotiäitiyden ensisijaiseksi roolikseen valinnoita naisia suhteessa työtä tekeviin naisiin. Kuten jo luvussa 2.2.3 mainitsin, ne nousivat ajankohdaisiksi kysymyksiksi 1800- ja 1900-luvun vaihteessa, kun naisten rooliin avioliitossa liittyvät käsitykset muuttuivat ja vaimon roolin sijaan alettiin korostaa entistä enemmän äitiyttä. Samalla myös äitien velvollisuudet muuttuivat, kun uudet näkemykset muun muassa leikeistä, kurinpidosta, lasten kehityksestä ja sukupuoliopetuksesta nousivat esiin. Niinpä äitiyteen liitetyt odotukset kasvoivat selvästi ja sitä alettiin pitää toimena, joka tulee opetella erikseen muiden ammatillisten taitojen tapaan. Etenkin köyhempien yhteiskuntaluokkien äitejä painostettiin opettelemaan äitiydessä tarvittavia taitoja, vaikka he joutuivat samalla kantamaan päävastuun pakollisen koulutuksen ja lasten työnteon rajoitusten kasvattamista huolenpito- ja kasvatustalouksista.²⁷⁰

Äitiyden vaatimuksissa oli jonkin verran vaihtelua, mikä liittyi osittain tuloihin, asuntoon ja sosiaaliluokkaan. Läpi aikakauden keskiluokan perheessä oli yleensä yksi elättäjä. Se vaimojen vähemmistö, jolla oli ammatti, lähes poikkeuksetta luopui työnteosta mentyään naimisiin. Monet keskiluokan vaimot osallistuiivat perheen taloudenpitoon huolehtimalla sen hallinnosta esimerkiksi hoitamalla tilejä ja ohjaamalla palvelijoita. Perheen lapsimäärän ja lapsikuolleisuuden väheneminen, tulojen nousu, paremmat lääkärintaloukset ja kotiapulaisten lisääntyminen merkitsivät sitä, että 1800-luvun loppupuolella keskiluokkainen äiti saattoi olla sekä etevä äiti että nauttia siitä enemmän. Lisäksi 1870-luvulta lähtien nopeasti levinneet lasten kasvatustaloukset antoivat vastaukset moniin heidän ongelmiinsa.²⁷¹

Kasvatustalouksien yleistyminen oli ehkä ensimmäinen merkki muutoksista, joita tapahtui perheen ja valtion välisessä suhteessa 1900-luvun alussa. Lastenkasvatuksesta tuli henkilökohtaisen, moraalisen velvollisuuden lisäksi myös kansallinen velvollisuus. Tämä näkyi myös valtion interventionistisessä toiminnassa, johon kuului muun muassa kouluaterian toimittaminen sitä tarvitseville vuodesta 1906 lähtien, koulujen lääkärintaloukset sekä vaatimus ilmoittaa lapsen syntymästä kuuden viikon aikana, jotta kotisairaanhoidaja tiesi tulla tarkastuskäynnille. Nämä uudistukset osoittivat valtion halun vaikuttaa äitien velvollisuuksien säätelyyn, jonka kautta huolehdittiin erityisesti terveyteen ja hygieniaan liittyvistä

270 Harris 1993, 80; Weeks 1989, 126 - 127.

271 Harris 1993, 81 - 82.

asioista.²⁷² Valtion kasvanut kiinnostus lasten kasvatusta kohtaan liittyi varmasti siihen, että perhekoon pienentymisen myötä harvempiin lapsiin alettiin hiljalleen kiinnittää enemmän huomiota ja lapsuutta alettiin katsoa uudesta näkökulmasta. Sitä ei enää pidetty aikuisuuden pienoismallina vaan se nähtiin monimutkaisena vaiheena, joka tarvitsi erityistä ymmärrystä ja kohtelua. Lapset eivät olleet enää vanhempiansa yksityisomaisuutta vaan heistä tuli kansallista omaisuutta sekä yksilöitä, joilla oli oma asema ja oikeudet. Lisäksi julkisessa keskustelussa monet painottivat lasten merkitystä kansallisena voimavarana ja niinpä viranomaisten mielestä äiti laiminlöi velvollisuutensa jos hän ei keskittänyt voimavarojaan lastensa kasvattamiseen. Selvä osoitus lasten aseman muuttumisesta oli mielestäni vuonna 1908 voimaan astunut the Children's Act. Se paransi lasten tilannetta käsittelemällä tarkasti vanhempien velvollisuuksia muun muassa huolenpidossa, elatuksessa, terveydestä huolehtimisesta sekä tupakasta ja alkoholista pidättäytymisessä. Lisäksi sosiaalipoliittikkaa muutettiin niin, että vuoteen 1914 mennessä se epävirallisesti kehotti paikallisviranomaisia huolehtimaan erityisesti monilapsisten perheiden tulevaisuudesta.²⁷³

Lasten yksilöllisyyden ja heidän kasvattamisensa tärkeyden korostuminen vaikuttivat selvästi siihen, että työväenluokan keskuudessa äitiyden piirteet olivat keskiluokkaan verrattuna erilaisia ja ristiriitaisempia. Työväenluokassa naisen rooliksi nähtiin pitkälti perheestä huolehtiminen. Perheellä oli vahva sosiaalinen arvo, koska se oli tarpeellinen sosiaalinen instituutio ja välttämätön keskinäisen avun yhteisö nopeasti muuttuvassa maailmassa, missä naisten panos oli keskeinen. Kuten jo aiemmin mainitsin, äidin piti kuitenkin usein samalla osallistua isän ja lasten kanssa elannon hankkimiseen joko käymällä kodin ulkopuolella palkkatyössä tai tekemällä epävirallisempia töitä, kuten lasten vahtimista, siivoamista ja ompelemista.²⁷⁴ Vuoden 1870 the Elementary Education Act-lain myötä äidit yhdistettiin entistä vahvemmin kotiin ja he alkoivatkin väliaikaisesti jättäytyä pois palkkatyöstä kotona tehtäviä töitä lukuun ottamatta, mutta jo 1900-luvun alussa kodin ulkopuolella työssä käyneiden työväenluokan äitien määrä kääntyi taas nousuun.²⁷⁵ Monille naisille muodostuikin ongelmaksi jatkuva jännite, joka vallitsi äitiyden vaatimusten saavutusyritysten ja huonon terveyden, ravinnon sekä perheen riittämättömien tulojen täydentämisen välillä. 1880-luvulta lähtien yleinen mielipide piti naimisissa olevien naisten työssäkäyntiä merkittävänä syynä lastenhoidon alhaisiin vaatimuksiin ja korkeaan pikkulasten kuolleisuuteen sekä

²⁷² Weeks 1989, 127.

²⁷³ Harris 1993, 46, 75, 87; Buckley, 1979, 136.

²⁷⁴ Ibid., 48, 72, 82; Weeks 1989, 68.

²⁷⁵ Jones 1983, 219 – 220; Harris 1993, 72.

moitti työväenluokan äitejä siitä, että osa heistä matki yläluokan naisia maksamalla muille ihmisille lastensa hoidosta.²⁷⁶

Suuret paineet ja hankalat olosuhteet huomioiden olen Jose Harriksen kanssa yhtä mieltä siitä, että hieman yllättäen monet myöhäisviktorianisen ja edvardiaanisen ajan työväenluokan naisista onnistuivat pysymään mukana kasvaneissa äitiyden vaatimuksissa. Syynä tähän saattoivat mielestäni olla lasten äideilleen antama apu varsinkin kodin- ja sisarustensa hoidossa sekä perheen korostunut merkitys ja tiivis yhteisöllisyys, jotka antoivat naisille voimia, apua ja ehkä myös tietoa uusista asioista auttaen heitä selviytymään hankalistakin tilanteista. Lisäksi Buckleyn mukaan naimisissa olleet työväenluokan naiset olivat usein tyytyväisiä elämäänsä, joka pyöri kodin ympärillä, missä he tunsivat olevansa vähintään tasa-arvoisia suhteessa miehiinsä eikä monellakaan siksi ollut tarvetta kyseenalaistaa naisten asemaa työelämässä tai politiikassa.²⁷⁷

WLL halusi päästä kosketuksiin erityisesti sen naisten enemmistön kanssa, jonka mielestä heidän tärkeimpiin velvollisuuksiinsa kuuluivat vastuut kotiaan ja lapsiaan kohtaan, mutta jotka olivat alkaneet ymmärtää, etteivät he voi täysin täyttää tehtäviään elleivät osallistu yhteiskunnalliseen elämään, joka ympäröi ja monin tavoin vaikuttaa heidän kotioloihinsa.²⁷⁸ Tämä kuvastaa mielestäni myös järjestön suhtautumista kotiäiteihin verrattuna työssä käyneisiin naisiin. Se piti kotiäitien asioita tärkeinä, mutta halusi samalla saada heidät ymmärtämään, että kodin seinien sisälle jäämisen sijaan heidän kannattaisi osallistua ympäröivän yhteiskunnan toimintaan joko tekemällä työtä tai toimimalla järjestöissä tai toimielimissä, minkä kautta he voisivat vaikuttaa omaan tilanteeseensa. *WLL* siis halusi uudistaa kotiäitiyden määritelmää liittämällä kodin ja perheen hoitoon mahdollisuuden lisätoimia ansaitsemalla tai yhteiskunnallisella toiminnalla pyrkiä parantamaan omaa tilannettaan kotiäitinä taloudellisesti tai siihen liitettyihin säännöksiin ja odotuksiin vaikuttamalla. Näin se halusi yhdistää kotiäitien ja töissä käyneiden naisten edut toisiinsa ja osoittaa, että toisten asioiden ajaminen auttaisi myös toisia, mutta osoittamalla työnteon hyödyllisyyden myös kotiäideille se mielestäni korosti naistyöntekijöiden olevan omassa arvoasteikossa hieman kotiäitejä korkeammalla. Saadakseen kotiäidit kiinnostumaan toiminnastaan *WLL* pyrki nostamaan esiin erilaisia kotiin ja lapsiin liittyviä kysymyksiä ja osoittamalla siten äideille, että järjestö halusi ajaa myös heidän etujaan. *WLL* järjesti esimerkiksi vuosikoko-

276 Harris 1993, 72, 83.

277 Buckley, 1979, 138 – 139; Harris 1993, 72, 83 - 84.

278 CPWLL, kortti 1, WLL:n toisen vuosikokouksen raportti 18.5.1907, 9.

ukseensa esitelmän tavoista parantaa äitien olosuhteita, ilmaisi tyrmistyksensä jatkuvaa ruuan hintojen nousua kohtaan²⁷⁹ ja julkaisi lehdessään artikkelit kaivosmiehen vaimon elämästä sekä lapsiklinikoista, äitiystuista sekä hallituksen antamista avustuksista ja pyrki näin herättämään keskustelua kyseisistä aiheista.²⁸⁰

Kotiäitien vakuuttamispyrkimykseen liittyi varmasti myös se, että *WLL* halusi saada jäsenikseen lasten ja vanhusten eduista kiinnostuneita naisia. Jäsenet uskoivat voivansa naisina opettaa miestovereilleen asioita naisten, lasten ja kotien tarpeista, jotta kodit voisivat todella olla koteja kaikissa merkityksissään eivätkä vain paikkoja kotitöiden tekemiseen ja nukkumiseen.²⁸¹ Niinpä esimerkiksi lasten ruokkiminen, terveydenhuolto ja muunlainen heistä huolehtiminen olivat *WLL*:lle tärkeitä kysymyksiä, joihin se halusi toimillaan vaikuttaa. Se oli samaa mieltä valtion kanssa siitä, että oli valtion velvollisuus huolehtia niiden rahoituksesta etenkin koululaisten kohdalla. Tätä perusteltiin sillä, että tavallisen työntekijän palkka ei riittänyt niiden toteuttamiseen tyydyttävästi ja etenkin puutteenaisten koululaisten ruokkimista ei voitu jättää epäluotettavaksi sekä kattavuudeltaan rajalliseksi todetun yksityisen hyväntekeväisyyden vastuulle.²⁸² *WLL*:n jaostot pyrkivät varmistamaan, että valtio kantoi vastuunsa koululaisten ruokkimisesta muun muassa ehdottamalla omalle kaupunginvaltuustolleen, että sen pitäisi valvoa the Feeding of Necessitous School Children Act-lain toimeenpanoa sekä pyytämällä *WLL*:n hallitusta julkaisemaan jaostojen viranomaisille toimittaman anomuksen koskien the School Childrens Meals Act-lain toteuttamista.²⁸³ Lisäksi sen hallitus päätti nostaa esiin kouluruokinnan ja aliravitsemuksen esittämällä niihin liittyviä kysymyksiä parlamentissa sekä herättämällä niistä keskustelua lehdistössä.²⁸⁴ Terveydenhuollon toteutumista se puolestaan edisti esimerkiksi järjestämällä sekä opettajien, lääkäreiden, koulujen johtajien ynnä muiden yhteisen kokouksen, jossa käsiteltiin koulujen terveystarkastusten toteuttamista, että kampanjan, jonka avulla perustettiin lääkärikeskukset alle kouluikäisille lapsille.²⁸⁵ Fyysisistä tarpeista huolehtimisen lisäksi *WLL* halusi edis-

279 CPWLL, kortti 4, *WLL*:n kuudennen vuosikokouksen raportti 31.1.1911, 17; CPWLL, kortti 7, *WLL*:n yhdeksännen vuosikokouksen raportti 26.1.1914, 60.

280 WLLSJC, kortti 18 *WLL*/166, julkaisukomitean kokous 5.7.1912, 43; WLLSJC, kortti 21 *WLL*/167, hallituksen kokous 26.6.1914, 54.

281 WLLSJC, kortti 6 *WLL*/142, The Yorkshire Herald 20.1.1908, "Women's Labour League. Prospects of fusion with the Labour Party."

282 CPWLL, kortti 2, *WLL*:n kolmannen vuosikokouksen pöytäkirja 18. – 20.1.1908, 18; WLLSJC, kortti 4 *WLL*/68, J. C. Shelly Mary Middletonille s. a.

283 WLLSJC, kortti 3 *WLL*/64, Jarrowin jaoston toimintakertomus 1907, 3 - 4; WLLSJC, kortti 3 *WLL*/65ii, Pamerasin jaoston toimintakertomus s. a.

284 WLLSJC, kortti 19 *WLL*/166, hallituksen kokous 4.4.1913, 79.

285 WLLSJC, kortti 27 *WLL*/169, Keski-Lontoon jaoston kokous 5.2.1909, 57; WLLSJC, kortti 20 *WLL*/167, hätäkomitean kokous 29.8.1913, 7.

tää myös lasten henkisiin tarpeisiin vastaamista ja etenkin perheen yhtenäisyyden ja koossa pysymisen vahvistamista. Tähän se pyrki muun muassa tukemalla ehdotuksia, joiden mukaan lapsista tulisi avioliitossa syntyneitä vanhempien avioitumisen myötä ja päätöksen vanhemmuudesta voisi saada jo ennen lapsen syntymää.²⁸⁶ Näillä toimilla *WLL* auttoi lasten lisäksi äitejä jakamalla heidän vastuutaan lasten huolenpidosta valtiolle ja siten helpotti heihin kohdistettuja paineita, jolloin varsinkin työväenluokan äitien oli ehkä hieman helpompi jatkaa rooliaan sekä elannonhankkijoina että perheensä hoitajina.

Varmasti ainakin osittain äiteihin kohdistettujen vaatimusten lisääntymisen vuoksi työväenluokan perhettä yritettiin muokata keskiluokan ihannoiman mies elättäjänä ja vaimo perheenemäntänä -mallin mukaiseksi esimerkiksi opettamalla työväenluokan naisille säästäväisyyttä kodinhoidossa. Myös *WLL* kannatti työväenluokan naisten valistamista äitiyteen liittyvissä kysymyksissä, kuten perheen ruokinnassa.²⁸⁷ Tähän liittyen se jopa julkaisi keittokirjan, jonka nimenä oli ”Suosikkireseptini, kirjoittaneet työväenpuolueen naiset”. Se aiheutti kuohuntaa lehdistössä ja keskusteltiin siitä, pitäisikö politiikassa mukana olevien naisten, joista monet olivat työväenpuolueen parlamentin jäsenten vaimoja, kirjoittaa niin selvästi kotitalouteen liittyvästä ja käytännöllisestä asiasta.²⁸⁸ Tämä on mielestäni hieman outoa, koska kirjaan oli varmasti valittu hyväksi todettuja reseptejä ja kertomalla omista mieltymyksistään *WLL*:n naiset kannustivat muitakin naisia kiinnittämään huomiota siihen, millaista ruokaa he perheelleen tekivät. Toisaalta kirjan arvostelijat saattoivat pelätä, että näkyvässä asemassa olleet kirjoittajat voisivat esimerkillään rohkaista muita naisia uskomaan, että myös he voisivat yhtä aikaa olla hyviä äitejä ja menestyä työssään tai yhteiskunnallisessa tehtävässä. Järjestön toimintaan kuului myös äitiyttä käsittelevän kirjasen julkaiseminen ynnä muita epäsuorempia keinoja, joiden tarkoituksena oli mahdollisesti antaa helpommin saataville kattavaa tietoa äitiydestä ja tehdä se lisäämättä turhaan äideillä jo olemassa olevia paineita oikeista toimintatavoista²⁸⁹.

Suoranaisesti äitiyteen liittyvien kysymysten lisäksi *WLL* pyrki valistamaan naisia myös muissa jokapäiväiseen elämään liittyvissä asioissa, kuten erilaisten avustusten hakemisessa²⁹⁰ ja terveydenhuollossa. Lähteistä päätellen terveyteen liittyvistä aiheista sille yksi tärkeimmistä olivat sukupuolitaudit. *WLL* levitti tietoa sukupuolitaudeista ja niihin liittyvistä

286 WLLSJC, kortti 21 WLL/167, yleiskomitean kokous 12.5.1915, 78.

287 WLLSJC, kortti 2 WLL/42i, Frances James Mary Middletonille 30.9.1907; Delmar 1986, 282.

288 CPWLL, kortti 4, WLL:n kuudennen vuosikokouksen raportti 31.1.1911, 7.

289 WLLSJC, kortti 18 WLL/166, hallituksen kokous 6.10.1911, 13; WLLSJC, kortti 3 WLL/65, Palmerasin jaoston toimintakertomus s. a.

vaaroista monin tavoin. Ensinnäkin se varmistui, että sen jäsenet saivat tietoa asiantuntijoilta sukupuolitauteja käsittelevän opetuksen järjestämisestä, minkä jälkeen jaostot järjestivät itse luentoja sukupuolitaudeista.²⁹¹ Hallitus myös kehotti jaostoja pyytämään terveydenhuoltokomiteoita järjestämään naisten pitämiä ja heille tarkoitettuja luentosarjoja sukupuolitaudeista. Niihin jaettiin ilmaisia lippuja naisjärjestöjen kautta ja naisia kehoitettiin ottamaan mukaan myös yli 18-vuotiaat tyttärensä. Lisäksi yksi kokous päätettiin omistaa aiheeseen liittyvästä the Veneral Diseases Report-mietinnöstä esiin nouseville kysymyksille.²⁹²

WLL ei ollut yhtä mieltä yleisen mielipiteen kanssa työväenluokan naisten työssäkäynnin syyllisyydestä lastenhoidon huonoon tilaan, vaan pyrki helpottamaan naisten tilannetta siihen liittyneiden vaatimusten välissä. Esimerkiksi Wood Greenin jaosto järjesti yhdessä muiden alueen naisjärjestöjen sekä vastuullisten toimielinten kanssa kokouksen, jossa käsiteltiin kasvavaa lasten päivähoidon tarvetta. Asiaa hoitamaan päätettiin perustaa yhteiskomitea sekä helpottaa tilannetta rakentamalla raha- ja kalustelahjoitusten turvin lastentarha.²⁹³ Päivähoitopalvelujen lisäksi *WLL* pyrki parantamaan äitien saamia avustuksia, jotka auttoivat heitä huolehtimaan lapsistaan ja perheistään. Jo vuoden 1907 vuosikokous vaati sellaisen järjestelmän käyttöönottamista, jossa puutteenalaiset äidit saisivat rahallista apua lasten syntymän aikaan. Sen kautta yksinään lapsiaan elättäneet äidit voisivat saada riittävän suurta jatkuvaa toimeentuloa, joka antaisi heille mahdollisuuden huolehtia lapsistaan ilman pakottavaa tarvetta työntekoon elatuksen hankkimiseksi. Päätöstä edisti tieto siitä, että liian usein äidit teollistuneilla alueilla jatkoivat työntekoa tehtaissa, vaikka heidän olisi pitänyt olla kotona huolehtimassa lastensa terveydestä ja kasvattamisesta.²⁹⁴ Myöhemmin *WLL*:n hallitus yritti parantaa avustuksen perillemenon todennäköisyyttä antamalla tukensa äitiysavustusta koskevaan lakiin tehdylle muutokselle, joka mahdollisti avustuksen maksamisen äidille. Sen mielestä asiasta piti kuitenkin päättää sen perusteella, miten avustuksen perille menosta voitaisiin parhaiten huolehtia eikä hallitus uskonut tämän estävän miehiä saamasta rahoja käsiinsä. Keski-Lontoon jaosto puolestaan vastusti the Insurance Bill-lakiehdotusta, koska se sulkisi palkkaa ansaitsemattomat, naimisissa olleet naiset avustusten ulkopuolelle lukuun ottamatta äitiysavustusta. Jaosto vaati, että vakuutettujen miesten

290 WLLSJC, kortti 3 WLL/65, Palmerasin jaoston toimintakertomus s. a.

291 WLLSJC, kortti 30 WLL/170, kokous 14.10.1916, 75; Ks. esim. WLLSJC, kortti 23 WLL/167, hallituksen kokous 20.4.1917, 180.

292 WLLSJC, kortti 22 WLL/167, hallituksen kokous 1.12.1916, 151; WLLSJC, kortti 36 WLL/172, kokous 16.6.1916, 33.

293 CPWLL, kortti 4, WLL:n kuudennen vuosikokouksen raportti 31.1.1911, 23.

vaimojen sekä naimisissa olleiden naisten tulisi olla oikeutettuja lääkärin- ja parantolakovauksiin, jos he olivat ennen avioitumista maksaneet vakuutusmaksuja.²⁹⁵

WLL ajoi myös äitien elannonhankintaa pidempiaikaisesti tukevia avustuksia, kuten sotilaiden perheille annettua avustusta ja eläkettä. Se ehdotti jo vuonna 1914, että vakituksessa palveluksessa olleista sotilaista riippuvaisille henkilöille tarkoitettu avustus pitäisi muuttaa kuukausittaisesta viikoittaiseksi. Eläkejärjestelmää järjestö pyrki muuttamaan siten, että se tukisi paremmin etenkin köyhiä ja perheensä elatuksesta yksin vastanneita äitejä. Pyrkimykset aloitti vuoden 1909 vuosikokous vaatimalla maan hallitusta esittelemään leskille tarkoitettua turvajärjestelmän, jossa huomioitaisiin erityisesti niiden naisten tarpeet, joilla oli pieniä lapsia tai jotka olivat iän tai sairauden vuoksi työkyvyttömiä. Tämä johtui siitä, että entistä useampi leski ei perheen elättäjän kuoleman jälkeen pystynyt fyysisen työkyvyttömyyden tai muun syyn vuoksi takaamaan elämän perusedellytyksiä itselleen ja perheelleen.²⁹⁶ Myöhemmin *WLL* korosti, että leskien lisäksi myös eronneet vaimot tulisi sisällyttää äideille tarkoitettuun eläkejärjestelmään. Lisäksi se painotti, miten tärkeää olisi maksaa lasten kunnolliseen kasvatukseen ja hyvään toimentuloon riittävää eläkettä kaikille äideille, jotka olivat menettäneet elättäjän tai joiden elättäjä oli työkyvytön. Eläkkeellä ei sen mielestä saanut olla yhteyttä the Poor Law-lakiin vaan kunnan tai kreivikunnan komitean tuli huolehtia sen toimeenpanosta.²⁹⁷ Toimeentulon lisäksi *WLL* piti lasten kasvatuksen kannalta tärkeinä myös äitien ja pikkulasten elinolosuhteita, sillä sen mielestä yhteiskunnan olisi pitänyt kiinnittää huomiota äitien ja pikkulasten huonoihin asuntoihin sekä heitä ympäröiviin olosuhteisiin.²⁹⁸ Se pyrki myös itse nostamaan paremmin esille näiden asioiden parantamista sekä omalla toiminnallaan että tekemällä yhteistyötä muun muassa *National Women's Housing Council*-neuvoston ja *Mothers and Infants Society*-yhdistyksen²⁹⁹ kanssa. Järjestön omasta toiminnasta mielestäni yksi hyvä esimerkki oli Keski-Lontoon jaoston vuonna 1917 *WLL*:n vuosikokouksen käsiteltäväksi lähettämä päätös. Koska paikallishallinnon johtokunta oli luvannut rakentaa 300 000 työväenluokan kotia sodan ensimmäisen vuoden aikana, jaosto oli vahvasti sitä mieltä, että olisi hyvin olen-

294 CPWLL, kortti 1, *WLL*:n toisen vuosikokouksen raportti 18.5.1907, 16 - 17.

295 WLLSJC, kortti 20 *WLL*/167, yleiskomitean kokous 22.8.1913, 3; WLLSJC, kortti 29 *WLL*/170, Keski-Lontoon jaoston kokous 4.7.1911, 2 - 3.

296 CPWLL, kortti 2, *WLL*:n neljännen vuosikokouksen raportti tammikuu 1909, 26; WLLSJC, kortti 30 *WLL*/170, kokous 15.9.1914, 45.

297 WLLSJC, kortti 24 *WLL*/168, yleiskomitean kokous 9.11.1917, 43 -44; WLLSJC, kortti 25 *WLL*/168, hallituksen kokous 7.12.1917, 50.

298 WLLSJC, kortti 2 *WLL*/42i, Frances James Mary Middletonille 30.9.1907.

299 WLLSJC, kortti 2 *WLL*/42i, Frances James Mary Middletonille 30.9.1907; WLLSJC, kortti 21 *WLL*/167, yleiskomitean kokous 14.1.1915, 64.

naista kaikkien asuntouudistusehdotusten yhteydessä huomioida kodin hyvinvoinnista vastuussa olleiden naisten mielipiteet. Niinpä se vaati, että the Local Government Board-toimielimen ja muiden asian kanssa tekemisissä olleiden komiteoiden pitäisi varmistaa, että työväenluokan naisten mielipiteet heille tarkoitettujen asuntojen järjestelyistä saataisiin ajoissa selville.³⁰⁰

WLL oli kiinnostunut myös laajemmin naimisissa olleiden naisten eduista ja tilanteesta. Se esimerkiksi halusi kiinnittää huomiota heidän kohteluunsa viranomaisten taholta. Ensimmäisen maailmansodan aikana puheenaiheeksi nousi ehdotus poliisin suorittamasta sotilaiden vaimojen valvonnasta. WLL vastusti ehdotusta, koska sitä pidettiin loukkauksena maan naisia kohtaan, joista moni uhrasi rakkaat ihmisensä sodan vuoksi valittamatta asiasta, ja yksi sen jaostoista muun muassa vetosi sotaministeriöön, jotta se peruuttaisi ehdotuksensa.³⁰¹ Toinen esimerkki järjestölle tärkeistä kysymyksistä oli naisten asema lain silmissä suhteessa avioliittoon ja avioeroon. Ensinnäkin vuonna 1910 Keski-Lontoon jaosto vaati, että naisten ja miesten asemat muutettaisiin tasa-arvoisiksi avioliittoa ja avioeroa koskevien lakien silmissä sekä rikkaiden että köyhien kohdalla.³⁰² Ehdotus nousi esille seuraavan vuoden vuosikokouksessa, joka hyväksyi sen omaksi päätöksekseen. Kahden vuoden kulluttua järjestö otti asiaan entistä selvemmän kannan, kun vuosikokous hyväksyi avioerolain uudistamista kannattavan päätöksen.³⁰³ Sen mukaan kokous suhtautui myönteisesti *the Royal Commission on Divorce and Matrimonial Causes*-komission julistukseen, joka puolusti sukupuolten välistä tasa-arvoa ja kannatti enemmistön ehdotusta laajentaa avioeron perusteita, muuttaa prosessia halvemmaksi ja rajoittaa avioeron julkisuutta. Samalla kokous kuitenkin oli pahoillaan siitä, että prosessin hinnan laskemisesta huolimatta se oli edelleen liian kallis pienituloisille ja painotti, että sen mielestä avioliiton perustana tuli olla molemminpuolinen rakkaus ja kunnioitus. Niinpä se kehotti komissiota laajentamaan suosituksiaan niin, että ne sisältäisivät mahdollisuuden purkaa avioliiton, jossa tämä perusta oli tuhoutunut. WLL:n hallitus pyrki myös edistämään ehdotettujen muutosten toteutumista pyytämällä työväenpuolueen parlamentin jäsentä kysymään hallitukselta, mitä he aikovat tehdä avioerokysymyksen suhteen.³⁰⁴

300 WLLSJC, kortti 31 WLL/170, kokous 20.11.1917, 99.

301 WLLSJC, kortti 30 WLL/170, kokous 10.11.1914, 46 - 47.

302 WLLSJC, kortti 28 WLL/169, Keski-Lontoon jaoston kokous 7.6.1910, 96.

303 CPWLL, kortti 4, WLL:n kuudennen vuosikokouksen raportti 31.1.1911, 35; WLLSJC, kortti 21 WLL/167, hallituksen kokous 27.3.1914, 41.

304 CPWLL, kortti 6, WLL:n kahdeksannen vuosikokouksen raportti 27.1.1913, 70; WLLSJC, kortti 19 WLL/166, hallituksen kokous 31.1.1913, 69.

5 *WLL:n* toiminnan taustavoimat

5.1 Keskiluokan asenteilla parantamaan työtä tekevien naisten tilannetta?

Kun on todettu, miten tärkeässä asemassa työtä tekevien ja etenkin työväenluokan naisten elämään liittyvät asiat olivat *WLL:n* toiminnassa, on mielestäni aiheellista pohtia myös sitä, mikä sai sen toimimaan niin. Olennainen kysymys tällöin on, vaikuttivatko järjestön toimintaan naisjärjestöissä vahvasti esillä olleen keskiluokan asenteet työväenluokan naisia kohtaan vai halusivatko sen jäsenet vain parantaa työtä tekevien naisten tilannetta? Kuten jo luvussa 3.1 kerroin, 1900-luvun alkuvuosina naisten omat järjestöt olivat usein keskiluokan edustajien johtamia. Myös työväenluokan naiset osallistuivat niiden toimintaan, toimien kuitenkin usein omissa järjestöissään, jotka asettivat etusijalle yhteiskunnan huonompiosaisten ryhmien asiat. Jälkimmäinen luonnehdinta sopii mielestäni hyvin *WLL:n*, koska kuten aiemmin on tullut ilmi, se pyrki vahvasti ajamaan työtä tekevien naisten lisäksi myös muun muassa kotiäitien, lasten, vanhusten ja leskien etuja. Tähän vaikuttivat varmasti ainakin *WLL:n* alkuvuosina sen johtajiin kuuluneen Margareth MacDonaldin näkemykset. Vaikka hän olikin keskiluokan taustansa vuoksi poikkeus työväenluokan naisten järjestöjen johtajana, kuten jo aiemmin mainitsin, hän halusi pyrkiä parantamaan erityisesti naimattomien työläisnaisten sekä työttömien naisten asemaa, mutta piti tärkeänä myös kotiäitien asioiden ajamista, koska naisen tärkein tehtävä oli hänen mielestään huolehtia kodista.

Omana järjestönä toimimisen tärkeys nousi esiin jo *WLL:n* ensimmäisessä vuosikokouksessa, jossa todettiin, että vaikka naiset olivat jo tehneet paljon puolueen menestyksen hyväksi, he uskoivat pystyvänsä auttamaan entistä enemmän oman järjestönsä kautta. Sitä kautta se uskoi voivansa paremmin jakaa ja hyödyntää erityisesti kotiin ja naisten työnteokoon liittyvää tietämystään. *WLL* halusi valistaa töissä käyviä naisia, kunnes he ymmärtäisivät, että parantaakseen olosuhteitaan heidän tulisi miesten tapaan nostaa esille niihin liittyviä kysymyksiä tosissaan ja ponnekkaasti.³⁰⁵ Se kuitenkin sanoutui selvästi irti keskiluokalle tyypillisistä asenteista omaa luokkansa kohtaan esimerkiksi vuoden 1913 vuosikoko-

305 CPWLL, kortti 1, *WLL:n* ensimmäisen vuosikokouksen raportti 21.6.1906, 1 – 2.

uksessa ja halusi estää niitä vaikuttamasta työväenluokan naisiin heidän pyrkiessään saavuttamaan poliittista sekä yhteiskunnallista vaikutusvaltaa.

”The great work of the W.L.L. is to guide and control that great force of the working women, so that as it demands and gets recognition of its political power and social importance, it shall not, for lack of knowledge, be led astray by middle-class ideals or prejudices, shall not be captured by any Primrose Leaguers or Tariff Reformers or Capitalist Liberals either, but shall realize that there is but one aim for the workers, men or women, which is to make the world a tolerable place for their children – and that this end is only to be achieved by their true and loyal co-operation.”³⁰⁶

WLL pyrki parantamaan työläisnaisten tilannetta esimerkiksi edistämällä naisten ammattiliittojen syntymistä, ajamalla työttömille naisille tarkoitettujen verstaiden rahoituksen lisäämistä³⁰⁷ ja naisille ja miehille tietystä työstä maksettavan palkan tasapäistämistä. Myös työtä tekevien lasten iän, työajan pituuden sekä työnteon tarpeellisuuden tarkemman määrittelyn sekä lasten riittävän ja tasapuolisen koulutuksen edistäminen³⁰⁸ kuuluivat tähän toimintaan. Näillä toimenpiteillä järjestö pyrki muuttamaan työpaikkoja tasapuolisemmaksi työympäristöksi sekä nais- että miespuolisia työntekijöitä kohtaan, kohentamaan vanhempien työmahdollisuuksia sekä siten työtä tekevien naisten asemaa työelämässä.

Luvun alussa *WLL*:n luonnehdinnassa mainitsemani huonompiosaisten asioiden tärkeys näkyi monella tavalla sen toiminnassa. Yksi niistä oli se, että *WLL* tuki vaaleissa vain niitä ehdokkaita, jotka kannattivat yhtäläisten kansalaisoikeuksien antamista naisille.³⁰⁹ Toiseksi se oli huolissaan asumiskustannusten ja ruuan hinnannoususta, niiden vaikutuksesta työntekijöiden elintason ja tarpeeseen nostaa palkkoja³¹⁰ sekä jatkuvasti koko maassa kasvaneesta tarpeettomasta nälkiintymisestä, jonka pysäyttämiseen tähtääviin toimenpitei-

306 CPWLL, kortti 6, *WLL*:n kahdeksannen vuosikokouksen raportti 27.1.1913, 32.

307 Ks. esim. WLLSJC, kortti 2 *WLL*/33iv-*WLL*/33v, Birminghamin jaoston ensimmäinen vuosiraportti maaliskuu 1907, 4 – 5; WLLSJC, kortti 16 *WLL*/165, hallituksen kokous 27.1.1909, 16.

308 WLLSJC, kortti 22 *WLL*/167, yleiskomitean kokous 8.9.1915, 101; WLLSJC, kortti 22 *WLL*/167, yleiskomitean kokous 22.10.1915, 106.

309 WLLSJC, kortti 26 *WLL*/169, Keski-Lontoon jaoston kokous 7.11.1906, 9.

siin se pyysi parlamenttia ja hallitusta ryhtymään mahdollisimman pian. Nämä kaikki ilmiöt liittyivät köyhyyteen, mitä *WLL* selvästi pyrki vähentämään puuttamalla sen eri osaluoksiin ja siihen vaikuttaneisiin tekijöihin, joihin kuului esimerkiksi the Poor Law. Vuoden 1908 vuosikokous piti³¹¹ lakia alentavana sekä sen toimeenpanijoita että sen kautta apua saaneita kohtaan eikä se myöskään järjestön mielestä pystynyt ratkaisemaan köyhyyteen liittyneitä ongelmia. Niinpä se kehotti laista vastaavia valtuutettuja suosittamaan sen lakkauttamista ja korvaamista uusilla laeilla, joiden kautta toteutuisivat tarpeelliset uudistukset, kuten yleinen, tasapuolisesti sekä naisille että miehille maksettu vanhuuseläke, sairaaloiden kunnallistaminen ja puutteenalaisista äideistä ja lapsista huolehtiminen.³¹² Muutamaa vuotta myöhemmin *WLL* lisäksi päätti the Mental Deficiency Bill-lakiin liittyen, että köyhäinhoidon valvojien ei pitäisi huolehtia henkisesti vajavaisista ihmisistä.³¹³ Myös vanhuksille tarkoitettujen asuntojen rakentaminen oli *WLL*:n asialistalla. Se oli muun muassa mukana asiaa ajaneessa valtakunnallisessa komiteassa ja vastusti the Old Age Homes Bill-lakiehdotuksen lausekkeita, joiden mukaan asuntoja tulisi antaa vain niille, jotka pystyivät huolehtimaan itsestään ja että vanhuuseläkeläisten asuntojen määrää rajoitettaisiin alueittain.³¹⁴

Nämä toimet osoittavat, että *WLL* yritti parantaa huonompiosaisten tilannetta siihen vaikuttaneita ympäristötekijöitä parantamalla. Sen mielestä heidän köyhyyteen ynnä muihin asioihin liittyneet ongelmansa eivät johtuneet työväenluokan naisten toiminnasta vaan yhteiskunnallisista olosuhteista eivätkä he näin ollen kannattaneet keskiluokan asenteita heitä kohtaan. Pauline Marksinkin mukaan filantrooppisessa toiminnassa mukana olleiden keskiluokan naisten mielestä työväenluokan naisia piti opettaa johtamaan kotejaan paremmin. Sen avulla heidät saataisiin siirtämään keskiluokalle pyhä lepopaikka myös työväenluokan keskuuteen, jolloin miehet voisivat pysyä poissa kapakoista ja samalla loppuisivat muun muassa juoppouteen sekä köyhyyteen liittyvät ongelmat eli käytännössä työväenluokan naisten huono kodinhoito oli heidän mielestään syynä heidän köyhyyteensä. Vaikka työväenluokkaa ja sen ajatuksia selvästi edustavana järjestönä³¹⁵ *WLL*:n tarkoituksena ei ollut

310 CPWLL, kortti 7, *WLL*:n yhdeksännen vuosikokouksen raportti 26.1.1914, 60; WLLSJC, kortti 35 WLL/171, kokous 7.1.1914, 148.

311 CPWLL, kortti 2, *WLL*:n kolmannen vuosikokouksen pöytäkirja 18. – 20.1.1908, 16 – 18; WLLSJC, kortti 17 WLL/165, hallituksen kokous 30.10.1909, 54 - 55.

312 WLLSJC, kortti 26 WLL/169, Keski-Lontoon jaoston kokous 6.3.1907, 15; WLLSJC, kortti 26 WLL/169, Keski-Lontoon jaoston kokous 4.12.1907, 27.

313 WLLSJC, kortti 20 WLL/167, yleiskomitean kokous 22.8.1913, 2.

314 WLLSJC, kortti 21 WLL/167, hallituksen kokous 27.3.1914, 38; WLLSJC, kortti 21 WLL/167, hallituksen kokous 26.6.1914, 53 - 54.

315 CPWLL, kortti 7, *WLL*:n yhdeksännen vuosikokouksen raportti 26.1.1914, 60; Marks 1986, 190.

levittää keskiluokan perhenäkemyksiä oman luokkansa naisten keskuuteen, sen toiminnassa oli kuitenkin mielestäni sellaisiakin piirteitä, jotka voisivat heijastaa joidenkin keskiluokan näkemysten kannatusta sen keskuudessa. Niihin kuului esimerkiksi se, että järjestö jakoi keskiluokan kanssa sekä halun parantaa kotien olosuhteita opettamalla naisille muun muassa perheen ruokintaan ja terveydenhuoltoon liittyvien tietojen avulla tapoja pitää niitä parempaa huolta että sen avulla myös pyrkiä vähentämään työväenluokan kotien köyhyyteen liittyviä ongelmia. Tätä ajatusta tukevat myös Christine Boltin sanat siitä, miten keskiluokan ja työväenluokan naisilla oli joitakin yhteisiä näkemyksiä ja tavoitteita sekä ajoittaista yhteistyötä muun muassa äänioikeuden ja hyvinvointiin liittyvien kysymysten puitteissa, mutta heidän käsityksensä niiden saavuttamiseen käyttävistä keinoista poikkesivat toisistaan. Luokkien naisten välejä haittasivat erimielisyydet esimerkiksi asumiseen ja työntekoon liittyneissä kysymyksissä sekä järjestötoimintaan ja kulttuuriin liittyneet erot.³¹⁶ *WLL* ei siis kannattanut keskiluokalle ominaisia näkemyksiä ja asenteita työväenluokan naisia ja perheitä kohtaan, mutta se jakoi keskiluokan kanssa joitakin elinympäristöön ja perheiden olosuhteisiin liittyviä tavoitteita, joita ne pyrkivät ajamaan omilla keinoillaan. Tätä edisti mielestäni myös Margareth MacDonaldin mukana olollaan antama esimerkki siitä, että luokkien oli mahdollista tehdä yhteistyötä onnistuneesti jos sen takana oli tarpeeksi tahtoa ja kykyä joustaa näkemyksissä tarvittaessa.

5.2 Miestyöläisten ja työväenpuolueen näkökulmien vaikutus

Työväenluokan naisten etujen ajamisen lisäksi toisen merkittävän osan *WLL*:n toiminnassa muodosti monipuolinen työväenpuolueen kanssa tehty yhteistyö. Kuten luvussa 3.3 sanoin, erimielisyyksistä huolimatta *WLL* ja työväenpuolue tekivät yhteistyötä monin eri tavoin ja sen määrä lisääntyi *WLL*:n erillisenä järjestönä olemassaoloajan loppua kohden. Niinpä on mielestäni aiheellista tutkia sitä, liittyikö niiden yhteistyö pääasiassa työväenpuolueelle tärkeisiin asioihin ja tulivatko sen myötä myös miestyöläisten edut jotenkin näkyviin *WLL*:n toiminnassa?

Työväenpuolueen ja samalla myös sosialistisen ideologian vaikutus sekä työväenpuolueen ja *WLL*:n yhteistyöhön että järjestön toimintaan yleisemminkin oli merkittävä. Se tulee selvästi esiin esimerkiksi *WLL*:n vuoden 1914 vuosikokouksen raportista, jossa korostetaan

³¹⁶ Bolt 2004, 25 - 26.

järjestön naisille tarjoamaa mahdollisuutta täyttää heille tarkoitettu paikka kansainvälisessä sosialistisessa työväenliikkeessä ja ottaa osaa sitä kautta alempien luokkien huonon aseman, köyhyyden ja muiden yhteiskunnallisten ongelmien korjaamiseen.

”A tremendous transformation is going to take place on this earth – make no mistake about this. The injustice of ages, the misery of the oppressed classes, the sorrows of the poor, the tyranny of wealth and rank are going to be swept away for ever. Nothing can stop this movement. With the International Labour and Socialist Organisations lies the hope of the future. If women are to take a hand in the coming social transformation they must rally to this new world movement. They are needed there– they are welcomed there – there is a natural place for them there. The W.L.L. offers them the means of association and the machinery by which they can take their rightful position in the great Labour Army.”³¹⁷

Vaikka *WLL*:ssa ilmeisesti uskottiin, että heille oli olemassa valmis paikka työväenliikkeessä ja että heitä tarvittiin sen tavoitteiden toteuttamisessa, kaikki muut liikkeen jäsenet eivät kuitenkaan ainakaan aluksi suhtautuneet yhtä luottavaisesti sen tarpeellisuuteen ja aseman vakauteen. Esimerkiksi L. E. Simm huomasi alkuperäislähteiden mukaan ilmassa olleen epäilyksiä järjestöä kohtaan. Hän kertoi kirjeessään Mary Middletonille, että Gathesheadin *ILP*:n naiset olivat hylänneet epäilyksensä *WLL*:n vakiinnutettua asemansa omansa järjestönään. Lisäksi hän mainitsi aikovansa järjestää propagandatyön toteutuksesta päättävän kokouksen ja todistavansa siten järjestön tehokkuuden niille sosialisteille, jotka olivat epäilleet, oliko sille todellisuudessa tarvetta.³¹⁸

Mielestäni *WLL* onnistui kuitenkin melko nopeasti käytännön toiminnallaan vakuuttamaan työväenliikkeen sisällä olleet epäilijät hyödyllisyydestään ja toimintatapojensa toimivuudesta. Yhtenä syynä tähän oli se, että *WLL*:n ja työväenpuolueen käytännön toiminta kieltoutui alusta lähtien yhteen monin tavoin, kuten jo aiemmin luvussa 3.3 kävi ilmi. Suurempi merkitys epäilijöiden mielen kääntymisessä oli varmasti kuitenkin sillä, miten hyvin työväenpuolueen edut ja tavoitteet näkyivät sekä *WLL*:n toimintaa ohjanneissa kannan-

317 CPWLL, kortti 7, *WLL*:n yhdeksännen vuosikokouksen raportti 26.1.1914, 47.

318 WLLSJC, kortti 4 *WLL*/81, L. E. Simm Mary Middletonille 11.6.1908.

otoissa että sen toiminnan varsinaisissa kohteissa. Kannanottoihin kuuluivat järjestön ensimmäisen vuoden toimintaa pääosin kehystäneet periaatteet luoda lisää mahdollisuuksia työväenpuolueessa jo työskentelevien naisten hyödyllisyydelle ja saada useampia naisia kiinnostumaan heidän työstään. Niiden avulla pyrittiin saattamaan työväenliikkeen ulkopuolella olevat naiset yhteisymmärrykseen sen kanssa, mikä oli hyvin tärkeää *WLL*:lle.³¹⁹ Toinen merkki työväenpuolueen vaikutuksesta järjestön toiminnan taustalla olleisiin ajatuksiin oli edellisten tapaan *WLL*:n vuoden 1907 vuosikokouksen raporttiin kirjattu lausunto, jossa painotettiin, että jaostojen pitäisi panostaa enemmän kunnallis- ynnä muissa vaaleissa äänioikeutettujen naisten valistamiseen työväenpuolueen näkemyksistä, koska sen avulla heidät saataisiin äänestämään johdonmukaisemmin työväenpuoluetta.

”That this conference of the N.W.L.L.³²⁰ is of the opinion that more attention should be paid by the various branches of the W.L.L. to women voters at Municipal and Guardians Elections, as it believes if more attention is paid to the education of women to Labour principles they would vote more consistently for the Labour candidates.”³²¹

Lisäksi työväenpuolueen edut näkyvät muun muassa neiti Bondfieldin ehdotuksessa siitä, että *WLL*:n tulisi edistää ammattiliittojen, paikallisten jaostojen ja muiden sopivien yhdistysten liittymistä mieluummin työväenpuolueeseen kuin omaan järjestöönsä. Hänen mukaansa yksi tapa toteuttaa sitä oli kieltää niiden liittyminen *WLL*:een, mikäli ne aikoivat samalla erota työväenpuolueesta.³²²

Työväenpuolueen ajatusten vaikutus näkyi monella tavalla myös siinä, millaisiin asioihin *WLL*:n käytännön toiminta kohdistui. Yksi niistä oli se, että järjestö osallistui työväenpuolueen järjestämiin tai sen ajamia aiheita, kuten ammattiliittoja ja poliittista toimintaa,³²³ käsitteleviin kokouksiin ja mielenosoituksiin sekä ilmaisi tukensa sen päätöksille tärkeissä asioissa, kuten Venäjän vallankumouksen kannattamisessa³²⁴. *WLL* auttoi myös konkreetti-

319 CPWLL, kortti 1, *WLL*:n toisen vuosikokouksen raportti 18.5.1907, 8.

³²⁰ Alkuperäisessä raportissa käytetään lyhennettä eikä löytänyt muistakaan lähteistä mainintaa kokonaisesta nimestä, johon lyhenne viittaa, mutta uskon sen olevan *the National Women's Labour League*.

³²¹ CPWLL, kortti 1, *WLL*:n toisen vuosikokouksen raportti 18.5.1907, 23.

³²² WLLSJC, kortti 26 WLL/169, Keski-Lontoon jaoston kokous 11.5.1906, 4.

³²³ WLLSJC, kortti 20 WLL/167, hallituksen kokous 2.10.1913, 10.

³²⁴ WLLSJC, kortti 16 WLL/165, Minute Book 1908-1911 (cont. on card 17), Executive Committee meeting 20.6.1909, 43 – 44; WLLSJC, kortti 23 WLL/167, yleiskomitean kokous 30.5.1917, 188.

sesti työväenpuoluetta ajamaan etenkin ajankohtaisia kysymyksiä. Niihin kuului esimerkiksi asevelvollisuuden vastustaminen ja siihen liittynyt rauhanpyrkimysten edistäminen. Työväenpuolue vastusti asevelvollisuutta kahdesta syystä. Sitä pidettiin puolueen vastustaman militarismin³²⁵ ilmentymänä ja lisäksi se kasvattaisi teollisuuden tarvitsemien työntekijöiden määrää, mikä merkitsisi loppua työvoiman vapaille markkinoille, joka oli tärkeä asia brittiläisille ammattiliitoille. Tosin hallituksen ryhtyessä toteuttamaan asevelvollisuutta käytännössä, puolue päätti olla tekemättä vastarintaa ja varmistaa siten pysymisensä hallituksessa, jolloin se kykenisi vastustamaan sen toimeenpanoa teollisuustyöntekijöiden keskuudessa.³²⁶ *WLL* oli samaa mieltä asiasta työväenpuolueen kanssa, mutta eri syistä. Järjestön mielestä valtiolla ei ollut missään olosuhteissa oikeutta vaatia pakollista asepalveluksen suorittamista miespuolisilta kansalaisilta. Sen vaatiminen olisi vastoin oikeuksia ja oikeudenmukaisuutta, koska se voisi pakottaa miehen värväytymään vastoin omatuntoaan. Ja jos tätä toimenpidettä käytettäisiin yhteiskunnan turvallisuuden takaamiseksi, sen pitäisi koskea yhtä lailla kaikkia yhteiskuntaluokkia.³²⁷ Niinpä *WLL* vastusti the Military Service Bill-lakiehdotusta ja päätti ajaa sen kumoamista, mikäli ehdotus hyväksyttäisiin laiksi. Järjestö kampanjoi asevelvollisuutta vastaan samanaikaisesti *ILP*:n kanssa ja siihen kuului muun muassa erillisen asevelvollisuusnumeron julkaiseminen *the Labour Woman*-lehdessä sekä jaostoille annettu suositus ottaa asevelvollisuus keskeiseksi aiheeksi toiminnassa ja järjestää siihen keskittyviä kokouksia.³²⁸

Rauhanajatuksen kannatus puolestaan eli *WLL*:n keskuudessa jo paljon ennen sodan syttymistä. Jo vuonna 1908 Mary Middleton pyysi *WLL*:n jäseniä osallistumaan työväenpuolueen isännöimän kansainvälisen rauhankokouksen yhteydessä järjestettävään mielenosoitukseen. Kokouksen tarkoituksena oli yrittää saada aikaan sovitteluratkaisu kaikkien maiden välille ja siten vähentää aseistautumista ja säästää rahaa tärkeämpiin kansallisiin tarkoituksiin, mitä hän uskoi kaikkien *WLL*:n jäsenten innokkaasti kannattavan.³²⁹ Sodan aikana järjestö puolestaan edisti rauhan syntymistä esimerkiksi pohtimalla mahdollisia rauhannehtoja monissa kokouksissa sekä osallistumalla innokkaasti rauhanneuvottelukomitean

325 Militarismilla tarkoitetaan sotahenkistä suhtautumista asioihin.

326 Thorpe 2001, 29.

327 WLLSJC, kortti 21 WLL/167, hallituksen kokous 18.6.1915, 85.

328 WLLSJC, kortti 19 WLL/166, hallituksen kokous 6.6.1913, 87; WLLSJC, kortti 22 WLL/167, hallituksen kokous 24.1.1916, 120.

329 WLLSJC, kortti 5 WLL/118, Mary Middleton saaja tuntematon 22.7.1908.

toimintaan. Sen tavoitteena oli kerätä nimiä vetoamukseen, jossa vaadittiin hallitusta lopettamaan sota mahdollisimman nopeasti neuvottelujen avulla ja siten takaamaan oikeudenmukainen ja kestävä rauha.³³⁰

Joitakin työväenpuolueen näkemysten *WLL*:n toimintaan heijastamia vaikutuksia voi pitää myös negatiivisina. Luvussa 3.3 kerroin, että kun *WLL*:n taloustilanne muuttui huonoksi vuonna 1910, työväenpuolue alkoi myöntää sille vuosittain apurahaa toiminnan varmistamiseksi. Tämä epäilemättä antoi puolueelle lisää vaikutusvaltaa suhteessa järjestön toimintaan ja mielipiteisiin, mutta se myös asetti tiettyjä rajoituksia niille. Yksi rajoituksista oli se, että järjestön rajallisten varojen vuoksi suuri osa kokouksista, joiden järjestelyihin *WLL* osallistui, oli työväenpuolueen organisoimia. Tämä liittyi siihen, että ainakin jotkut sen jäsenistä pitivät puolueen organisoimiin kokouksiin osallistumista lähes ainoana tapana ajaa heidän periaatteitaan.³³¹ Vaikka osapuolilla oli melko paljon yhteisiä tavoitteita, *WLL*:lla oli myös vain sille itselleen tärkeitä kysymyksiä, kuten työtä tehneiden naisten edut. Järjestön mukanaolo pääosin työväenpuolueen kokouksissa saattoi korostaa työväenpuolueen tärkeinä pitämien kysymysten osaa *WLL*:n toiminnassa ja samalla vähentää panostusta, jonka se antoi itse keskeisinä pitämilleen asioille. Toinen, ehkä pääasiassa ulkopuolisten negatiivisena pitämä, ilmentymä puolueen vaikutuksesta oli se, millaisiin henkilöihin tai ryhmiin *WLL* sai tulla julkisesti yhdistetyksi. Esimerkiksi Hendonin jaosto kysyi järjestön hallitukselta, saako se tukea Lawson Doddia kaupungin alueneuvoston jäsenten valinnassa. Hallitus vastasi, että mikäli hän oli liberaalien tai edistysmielisten edustaja, hänen tukemisensa virallisesti olisi hyvin harkitsematonta. Jos hän taas olisi ehdolla riippumattomana, jaosto voisi halutessaan antaa tukensa hänelle³³² *WLL*:n jäsenen mielestä tämä tuskin oli kovin huono linjaus, koska se sopi hyvin yhteen heidän tärkeinä pitämiensä työväenpuolueen ja työväestön etuja korostavien periaatteiden kanssa.

Tapoihin, joilla työväenpuolueen näkemysten vaikutus ilmeni *WLL*:n toiminnassa, kuului todennäköisesti myös se, että järjestö antoi painoarvoa miespuolistenkin työntekijöiden aseman parantamiselle, vaikka naistyöntekijöiden asiat olivat sen tärkeysjärjestyksessä etusijalla. Tätä kautta se varmasti halusi osaltaan pitää puolueen tyytyväisenä työskenteleensä ja samalla varmistaa toimintansa rahoituksen jatkumisen, vaikka tuskin se muutenkaan miestyöntekijöihin suhtautui kovin negatiivisesti. *WLL* pyrki parantamaan heidän asemaansa ajamalla sekä nimenomaan miesten että yleisesti työntekijöiden tilanteeseen liittyviä asioita. Yksi tapa ajaa nimenomaan miestyöntekijöiden etuja oli pyrkiä paranta-

330 CPWLL, kortti 9, *WLL*:n yhdennentoista vuosikokouksen raportti 22.1.1917, 13; WLLSJC, kortti 21 *WLL*/167, yleiskomitean kokous 26.11.1914, 61.

331 WLLSJC, kortti 4 *WLL*/90iii, L. E. Simmin toimintaraportti syyskuu 1908, 2.

332 WLLSJC, kortti 19 *WLL*/166, hallituksen kokous 31.1.1913, 69.

maan heidän mahdollisuuksiaan kohentaa työntekokykyään huolehtimalla kunnostaan sekä hygieniastaan ja terveydestään. Tätä silmällä pitäen *WLL* esimerkiksi vaati, että kaivostyöläisten pitäisi saada käyttää uimahalleja ja pyysi *Miner's Federation*-järjestöä osallistumaan asian eteenpäin viemiseen.³³³ Toinen tapa oli ajaa lakkoilevien työntekijöiden etuja, joista suurin osa kuului todennäköisesti vahvoihin ja niiden toteuttamiseen kykeneviin miesvaltaisiin ammattiliittoihin. Tätä järjestö teki muun muassa lahjoittamalla rahaa sata-matyöläisten lakkorahastoon sekä vastustamalla sisäministeriön toimia lähettää suuria sotilasjoukkoja lakkoalueille, mikä todennäköisesti kannustaisi mellakointia entisestään ja siten aiheuttaisi lisää epäjärjestystä.³³⁴ Myös sotilaat voidaan mielestäni laskea kuuluviksi miespuolisten työntekijöiden joukkoon, koska luultavasti heistä suurin osa oli ennen sotapalvelusta työskennellyt teollisuudessa tai muissa perinteisissä fyysisesti vaativammissa ammatteissa. *WLL* yritti parantaa armeijassa palvelleiden henkilöiden sodan jälkeistä tilannetta esimerkiksi ehdottamalla, että palveluksesta vammaan tai sairauden vuoksi vapautetun sotilaan tulisi olla oikeutettu eläkkeeseen, ja että muun muassa sotainvalideille ja vammautuneille merimiehille rakennettaisiin asunnot koko maassa.³³⁵

Kuten jo totesin, *WLL* ajoi miespuolisten työntekijöiden etuja myös yleisesti työntekijöiden tilanteeseen liittyneiden parannusten kautta. Niihin kuului esimerkiksi vuoden 1911 vuosikokouksen tekemä päätös³³⁶ kannattaa ammattiliittojen määritelmän muuttamista siten, että ne saisivat olla mukana poliittisessa toiminnassa, kuten ne olivat tehneet vuodesta 1868 lähtien, kunnes Osborne-jutun³³⁷ päätös muutti tilanteen. Tähän liitettäisiin ehto, jonka mukaan liittojen jäsenten pitäisi kannattaa sitä ja että toiminnan pitäisi olla liittojen sääntöjen mukaista sekä osa niiden ilmoittamia tavoitteita.³³⁸ Lisäksi *WLL* perusteli työtä tekevien naisten olosuhteiden parantamista sodan jälkeen muun muassa miestyöntekijöiden korkean palkkatason säilyttämisellä sekä kannatti työväenpuolueen the Unemployed Workmen's Bill-lakialoitetta, joka antoi kaikille halukkaille oikeuden työntekoon.³³⁹ Järjestön jäsenet myös yrittivät edistää aloitteen hyväksymistä

333 WLLSJC, kortti 21 WLL/167, hallituksen kokous 26.6.1914, 51.

334 CPWLL, kortti 5, WLL:n seitsemännen vuosikokouksen raportti 1912, 27; WLLSJC, kortti 29 WLL/170, kokous 5.3.1912, 12.

335 WLLSJC, kortti 22 WLL/167, yleiskomitean kokous 8.9.1915, 101; WLLSJC, kortti 22 WLL/167, hallituksen kokous 1.12.1916, 149.

336 CPWLL, kortti 4, WLL:n kuudennen vuosikokouksen raportti 31.1.1911, 35.

337 Vuoden 1910 Osborne-jutussa oli kyse siitä, että sen päätöksen mukaan ammattiliitot eivät saaneet enää kerätä jäseniltään rahaa poliittisiin rahastoihin, joiden varoilla ne tukivat poliittista puoluetta, joka useimmiten oli työväenpuolue. Niinpä ne eivät voineet enää myöskään vaikuttaa poliittiseen toimintaan tämän rahoituskuvion kautta. Brand 1964, 24.

338 WLLSJC, kortti 28 WLL/169, Keski-Lontoon jaoston kokous 7.6.1910, 97.

339 CPWLL, kortti 2, WLL:n kolmannen vuosikokouksen pöytäkirja 18. – 20.1.1908, 16; WLLSJC, kortti 22 WLL/167, yleiskomitean kokous 27.10.1916, 145.

pyytämällä vaalipiirinsä parlamentin jäseniä äänestämään lakiehdotuksen puolesta.³⁴⁰ *WLL*:n miestyöntekijöiden tilannetta parantamaan pyrkineisiin toimiin sisältyi myös Keski-Lontoon jaoston vuonna 1916 vuosikokouksen käsiteltäväksi lähettämä päätös teollisuuden palveluksessa olleiden työntekijöiden hyvinvoinnin parantamisesta. Sen mukaan *WLL* pyrki turvaamaan heille paremman hyvinvoinnin vaatimalla kolmen asian toteutumista, joista ensimmäinen oli the Factory Acts-lain vahvistaminen ja laajentaminen. Toisekseen tehdastarkastajien määrää tulisi lisätä selvästi, jotta heitä olisi riittävästi toteuttamaan kohtuulliseen hyvinvointiin vaadittavat olosuhteet. Lisäksi vaadittiin työntekijöiden komiteoiden perustamista kaikkiin tehtaisiin.

”That in order to secure the fullist (sic) welfare of all engaged in industry, this Conference demands (1) The strengthening and extension of the Factory Acts, (2) A large increase of the Factory inspectorate (sic), sufficient to enforce reasonable welfare conditions, (3) That Committees of the workers under whose supervision these conditions shall be maintained, be set up in all factories (sic).”³⁴¹

WLL:n tekemä työ puolueelle tärkeiden kysymysten puolesta ei kuitenkaan ollut pyyteetöntä vaan se halusi vaikutuksen toimivan myös toisinpäin. Järjestö halusi saada virallista tunnustusta puolueelle tärkeiden asioiden puolesta tekemästään työstä, minkä avulla se ehkä uskoi saavansa työväenpuolueen paremmin huomaamaan, että sen pitäisi vastavuoroisesti ajaa myös *WLL*:lle tärkeitä asioita. Halu saada tunnustusta käy ilmi esimerkiksi vuonna 1912 pidetyn kokouksen pöytäkirjasta. Siinä mainitaan päätöksestä, jonka mukaan järjestö suostui vastaamaan kirjallisuuden myynnistä *ILP*:n aikuisten äänioikeutta käsittelevässä tapaamisessa, mutta heidän tuli saada julkinen tunnustus avustaan *ILP*:lta. ”Agreed to write that we will do so, adding of course it is understood that our help is given public recognition in any further advertising.”³⁴²

Työväenpuolue selvästi ymmärsi *WLL*:n toiveet, sillä se auttoi vastavuoroisesti järjestöä useiden sille merkittävien asioiden ajamisessa. Alkuperäislähteiden perusteella voi sanoa, että ainakin suurin osa näistä asioista liittyi joko naisten työntekoon tai heidän kotiensa olosuhteisiin. *WLL* ja työväenpuolue esimerkiksi painostivat yhdessä hallitusta parantamaan

340 WLLSJC, kortti 33 WLL/171, Keski-Lontoon jaoston hallituksen kokous 26.3.1909, 64.

341 WLLSJC, kortti 30 WLL/170, kokous 12.12.1916, 81.

naisten ja tyttöjen työolosuhteita sekä perustamaan hallituksen omia työttömille tarkoitettuja verstaiteja.³⁴³ Puolue myös käsitteli usein vuosikokouksissaan *WLL*:n ehdottamia aiheita ja hyväksyi niistä tehtyjä päätösehdotuksia, kuten kävi vuoden 1910 kokouksessa muun muassa naisten työttömyyteen ja koululaisten lääkärintarkastuksiin sekä vuoden 1913 kokouksessa avioeronlain uudistamiseen liittyvien ehdotusten kohdalla.³⁴⁴ Tosin vuosikokouksissa oli asialistalla puolueen omasta aloitteestakin kysymyksiä, kuten vanhuuseläkkeet ja koulutus³⁴⁵, jotka olivat sen ja *WLL*:n yhteisiä kiinnostuksenkohteita. Hyviä esimerkkejä työväenpuolueen käytännön toimista *WLL*:lle tärkeiden asioiden ajamisessa olivat mielestäni työväenpuolueen yritykset Paulhissa saada osa the Poor Law-lain piiriin kuuluneisiin kysymyksiin tarkoitetuista määrärahoista ohjattua leskille, joilla oli lapsia sekä pääasiassa paikallisten työväenpuolueiden vuonna 1915 järjestämät mielenosoitukset vuokrien nostopyrkimyksiä vastaan. Mielenosoitusten ansiosta hallitus hyväksyi lainsäädännön, joka määräsi työväenluokan vuokrat palautettavaksi takaisin sotaa edeltäneelle tasolle.³⁴⁶

5.3 *WLL*:n suhteet suffragetteihin ja naisten äänioikeuskysymykseen

Kuten luvussa 2.1 kävi ilmi, naisten äänioikeus oli yksi edvardiaaniselä aikakaudella eniten keskustelluista kysymyksistä. Tähän vaikuttivat varmasti muun muassa naisten enemmistöaseman kasvaminen suhteessa koko väestöön 1800-luvun puolivälistä lähtien, sukupuolten välisten suhteiden kiristyminen, naisten asemaan liittyneissä käsityksissä tapahtuneet muutokset sekä Iso-Britannian yhteiskunnassa yleisesti vallinnut muutostila, joka antoi mahdollisuuden uudenlaisten liikkeiden syntymiselle. Näiden asioiden vuoksi naiset tulivat entistä tietoisemmiksi heidän ja miesten erilaisista asemista ja mahdollisuuksista sekä alkoivat vaatia tiukemmin niiden tasavertaistamista esimerkiksi äänioikeuden suhteen. Koska *WLL* halusi muuttaa miesten ja naisten asemat tasapuolisiksi esimerkiksi työelämässä, on aiheellista tarkastella myös sitä, miten *WLL* suhtautui naisten äänioikeuskysymykseen, millaiset suhteet sillä oli sitä kiivaimmin ajaneisiin suffragetteihin ja vaikuttivatko ne kenties järjestön näkemyksiin asiasta.

³⁴² WLLSJC, kortti 29 WLL/170, kokous 9.1.1912, 9.

³⁴³ WLLSJC, kortti 26 WLL/169, Keski-Lontoon jaoston kokous 6.3.1907, 15.

³⁴⁴ CPWLL, kortti 3, *WLL*:n viidennen vuosikokouksen raportti 1. – 2.2.1910, 4 – 5; WLLSJC, kortti 21 WLL/167, hallituksen kokous 27.3.1914, 41.

³⁴⁵ WLLSJC, kortti 6 WLL/147, Wales Argus s. a , ”The Labour Party. The Newport Conference. Important Resolutions.”

³⁴⁶ WLLSJC, kortti 21 WLL/167, hallituksen kokous 26.6.1914, 52; Thorpe 2001, 36.

Naisten haluun saada itselleen äänioikeus oli useita syitä. Keskiluokan naisille tärkeitä syitä olivat halu saada poliittista vaikutusvaltaa sosiaalista puhtautta edistävien ja perhettä suojelevien lakien säätämistä varten sekä ajatus siitä, että he uskoivat pystyvänsä äänioikeuden avulla varmistamaan asemansa työvoiman keskuudessa. Työväenluokan naisille päällimmäisenä syynä äänioikeuden ajamiselle olivat taloudelliset kysymykset. He toivoivat voivansa äänioikeuden avulla kehittää toimenpiteitä, jotka parantaisivat heidän taloudellisesti heikkoa asemaansa.³⁴⁷ Yläluokan naisilla ei ollut varsinaisesti mitään erillistä syytä äänioikeuden ajamiseen, koska heillä, ja etenkin poliitikkojen vaimoilla, oli muutenkin paljon epäsuoraa poliittista vaikutusvaltaa. Niinpä he vielä 1880-luvulla suhtautuivat vähintään välinpitämättömästi äänioikeuskysymykseen, mutta saatuaan siitä tarkempaa tietoa poliittisten järjestöjen kautta heidän asenteensa alkoi muuttua myönteisemmäksi ja ennen ensimmäistä maailmansotaa osa heistä oli jopa mukana äänioikeuskampanjoissa.³⁴⁸

Ensimmäinen naisten äänioikeutta ajanut järjestö *Sheffield Female Political Association* perustettiin vuonna 1847. Vuonna 1867³⁴⁹ John Stuart Mill³⁵⁰ ryhtyi ajamaan asiaa parlamentissa, minkä ansiosta kysymys alkoi saada paremmin huomiota osakseen. Seuraava merkittävämpi askel kehityksessä oli Jakob Brightin vuonna 1870 esittelemä naisiin lain silmissä liitettyjä vajavaisuuksia käsitellyt lakiehdotus. Vaikka se ei saanut lainvoimaa, siitä lähtien parlamentissa esitettiin monia naisten äänioikeutta käsitelleitä lakiehdotuksia ja aiheesta keskusteltiin entistä enemmän. Ehdotusten tarkoituksena oli antaa naisille oikeus äänestää parlamentin alahuoneen vaaleissa, mutta ne eivät olleet yksimielisiä siitä, millaiset ehdot naisten pitäisi täyttää sen saadakseen.³⁵¹

Puolustajien lisäksi naisten äänioikeudella oli myös vastustajia, joista suurin osa oli miehiä. Yksi syy, johon vastustajat puheissaan vetosivat, oli se, että mikään ”voimakas ja mahdava ihmisrotu” ei voinut hyväksyä naisten äänioikeutta. Lisäksi sen uskottiin todennäköisesti tuhoavan varsinkin perinteiltään ja ajattelutavoiltaan paternalististen siirtomaiden uskon Brittiläiseen imperiumiin. Toisena syynä vastustamiselle oli varmasti totuttu tapa pitää naisia muun muassa tunteellisina ja arvaamattomina,³⁵² minkä vuoksi epäiltiin heidän kykyään olla äänioikeuden kautta mukana päättämässä kansallisesti tärkeistä asioista. Pat

³⁴⁷ Buckley 1979, 140 - 141.

³⁴⁸ Jalland 1986, 210 - 211, 216, 220, 288.

³⁴⁹ Leinonen & Lyytinen 1993, 32.

³⁵⁰ Englantilainen filosofi ja taloustieteilijä John Stuart Mill tuli tunnetuksi utilitaristisen moraaliteorian kehittäjänä, taloustieteilijänä ja loogikkona.

³⁵¹ Turner 1913, 589, 594, 596.

³⁵² Bland 1995, 64; Jalland 1986, 212; Stevenson 1986, 84.

Jallandin mukaan kysymystä vastustavia naisia yhdisti moniin sen kannattajiin negatiivinen suhtautuminen *Women's Social and Political Union*-järjestön taistelunhaluiseen toimintatapaan³⁵³, mikä tuskin herätti myötätuntoa tai antoi syytä mielipiteen muuttamiseen sen miespuolistenkaan vastustajien keskuudessa. Naisten äänioikeutta vastustaneet sosialistit puolestaan perustelivat mielipidettään siten, että sitä ei kannattanut lähteä ajamaan erikseen, koska naiset vapautuisivat sosialismin saavutusten myötä, kuten jo luvussa 1.4 mainitsin. Muiden kuin sosialisteihin kuuluvien vastustajien mielissä tämä perustelu ei kuitenkaan todennäköisesti juuri saanut kannatusta. Vaikka naisten äänioikeuskysymys oli herättänyt kiivasta keskustelua jo 1860-luvulta lähtien, sen vastustamiselle omistautuneita järjestöjä perustettiin vasta vuodesta 1908 lähtien. Ensin syntyivät erilliset naisten ja miesten järjestöt, mutta vuonna 1910 ne yhdistyivät *National League for Opposing Women's Suffrage*-järjestöksi. Vastustajilla oli hyvin varustettu organisaatio ja he käyttivät voimakastakin propagandaa ajaakseen asiaansa.³⁵⁴

Naisten äänioikeutta ajaneiden järjestöjen määrä kasvoi nopeasti 1800-luvun loppupuolella. Melko pian niistä muodostettiin *National Union of Women's Suffrage Societies* (*NUWSS*), josta tuli suurin naisten äänioikeutta ajanut järjestö. Sen tavoitteena oli saada naisille äänioikeus parlamenttivaaleissa samoilla ehdoilla miesten kanssa. *NUWSS* ajatteli, että jos naisiin uskottiin niin paljon, että heille annettiin kunnallisen äänioikeuden kautta oikeus vaikuttaa kuntien, köyhäinhoidon, koulujen ynnä muiden asioihin ja heidän myönnettiin tekemään hyvää työtä niiden suhteen, heillä täytyi olla tarpeeksi kokemusta, taitoja ja ymmärrystä osallistua kansallistenkin asioiden hoitoon. Järjestö ajoi äänioikeuskysymystä esimerkiksi järjestelmällä siihen liittyviä keskustelutilaisuuksia ja mielenosoituksia sekä julkaisemalla aiheesta lehtikirjoituksia.³⁵⁵

NUWSS:n lisäksi toinen tärkeä naisten äänioikeutta ajanut järjestö oli taistelunhaluisempi *Women's Social and Political Union* (*WSPU*). Niiden jäsenistä käytetyt nimitykset ovat varsin samantyyllisiä, minkä vuoksi on aiheellista lyhyesti selittää niiden ero. Suffragisteilla tarkoitetaan *NUWSS*:n jäseniä, jotka ajoivat äänioikeutta maltillisemmin keinoin, kun taas suffragetit kuuluivat radikaalempia tapoja omaksuneeseen *WSPU*:iin. Suffragetit eivät aina kannattaneet äärimmäisiä toimintatapoja vaan toimintansa alkuaikoina he käyttivät tavallisia painostusryhmien keinoja ja tekivät samalla tiivistä yhteistyötä *ILP*:n ja myöhemmin

³⁵³ Jalland 1986, 214.

³⁵⁴ Pugh 1985, 236; Turner 1913, 603.

³⁵⁵ Turner 1913, 599, 602; Leinonen & Lyytinen 1993, 32.

työväenpuolueen kanssa. Tähän varmasti yhtenä syynä oli *WSPU*:n halu saada kannattajia työväenluokasta ja erottua siten muista tärkeistä äänioikeutta ajaneista järjestöistä, joiden jäsenistä suurin osa tuli keskiluokasta.³⁵⁶ Muutos suffragettien toimintavoissa tapahtui kuitenkin vuonna 1911, kun he joutuivat pettymään suhteessa toiveisiinsa saada liberaalihallitukselta tukea pyrkimyksilleen äänioikeuskysymyksessä ja totesivat kokemuksen kautta tavallisesti käytetyt perustuslainmukaiset toimintatavat tehottomiksi äänioikeuskysymyksen ajamisessa. Koska muut asiaa ajaneet järjestöt eivät olleet saaneet vedettyä laajamittaista kiinnostusta aiheen puoleen, *WSPU*:n mielestä sen tehtäväksi tuli kohdistaa yleinen huomio äänioikeuskysymykseen uusien, taistelunhaluisten keinojen avulla. Niihin kuuluivat julkisten tapaamisten häirintä muun muassa ikkunoita rikkomalla, julkisten rakennusten polttaminen ja näyttävien mielenosoitusten järjestäminen, joita suffragetit käyttivät erityisen aktiivisesti seuraavien kahden vuoden ajan.³⁵⁷ Taistelunhaluisuudesta huolimatta *WSPU* ei kokonaan hylännyt rauhanomaisempia kampanjoinnin ja propagandan levitystapoja, sillä se teki edelleen ajoittain yhteistyötä muiden naisten äänioikeutta ajaneiden järjestöjen sekä sitä kannattaneiden puolueiden kanssa yhteisen tavoitteen toteuttamiseksi.³⁵⁸ Ensimmäisen maailmansodan alkamisen jälkeen suffragetit lopettivat radikaalien toimintatapojen käytön ja kannustivat kaikkia naisia osallistumaan sotaan liittyvään toimintaan, mutta jatkoivat samalla hallituksen painostamista naisten äänioikeuden toteuttamiseksi. Tähän he käyttivät muun muassa mielenosoituksia ja pääministerille lähetettyjä vastustuskirjeitä, minkä lisäksi he perustivat neuvoa-antavan elimen, joka piti yhteyttä parlamentaariseen komiteaan synnyttääkseen keskustelua erilaisista vaali- ja äänioikeusuudistukseen liittyvistä näkökulmista.³⁵⁹

Työväenpuolueen suhtautuminen naisten äänioikeuskysymykseen vaihteli ajankohdan mukaan. Alkuvuosinaan työväenpuolue pyrki välttelemään naisten äänioikeuskysymystä, mikä johtui Colleten mukaan osittain sitä ajavan liikkeen erilaisuudesta verrattuna työväenpuolueeseen. Äänioikeusliike muodosti kannattajiaan löyhemmin yhdistävän hengen, kun taas työväenpuolue oli jäseniään tiukemmin hallitseva elin ja mielestäni mahdollisesti tämän vuoksi puolue ei osannut samaistua asiaan ja ajatteli, ettei siihen kannattanut ottaa kantaa. Omasta mielestäni merkittävämät syyt kysymyksen välttelemiseen liittyivät kuitenkin puolueen jäsenistön koostumukseen. Ensinnäkin työväenpuolue oli miesvaltainen, minkä vuoksi sen johtajat toden-

³⁵⁶ Powell 1996, 80 – 81; Bolt 2004, 32.

³⁵⁷ Buckley, 1979, 142; Leinonen & Lyytinen 1993, 32; Turner 1913, 603, 606.

³⁵⁸ Powell 1996, 80 - 81.

³⁵⁹ Bolt 2004, 36; Leinonen & Lyytinen 1993, 32.

näköisesti eivät pitäneet naisten äänioikeutta puolueelle ajankohtaisena tai merkityksellisenä kysymyksenä.³⁶⁰ Toisekseen, kuten luvussa 3.3 kävi ilmi, ammattiliitoilla oli vahva asema työväenpuolueessa 1900-luvun alussa, joten niiden mielipiteellä oli varmasti merkitystä myös äänioikeusasiassa. Yksi vaikutusvaltaisimmista liitoista oli selvästi *Amalgamated Society of Engineers*, sillä Pugh sanoo, että sen vuoden 1905 kokouksen tekemä aikuisten äänioikeutta tukenut päätös satoi työväenpuolueen asian kannattajaksi ja naisten äänioikeus jäi pois sen asialistalta. Toisen hyvän esimerkin ammattiliittojen vahvasta vaikutusvallasta puolueen sisällä muodostavat mielestäni *Women's Trade Union League*-järjestön pyrkimykset vähätellä omaa rooliaan naisten äänioikeuden ajamisessa ja siihen liittyvissä militaristisissa toimissa. Tämä liittyi siihen, että *Trades Union Congress (TUC)* harkitsi järjestön rahoituksen lopettamista, koska se uskoi *WTUL*:n olevan naisten äänioikeutta puolustava järjestö. Mielipiteen muodostamista naisten äänioikeudesta sekä aikuisten äänioikeuden tukemista hankaloitti kuitenkin se, että työväenpuolueen sisällä oli myös ryhmiä, jotka kannattivat äänioikeuden antamista nimenomaan naisille. Näistä merkittävin oli *ILP*, sillä se kannatti jopa hyvin rajoitetun äänioikeuden antamista naisille mieluummin kuin universaalien äänioikeuden tarjoamista miehille ja naisille. *ILP*:n suhtautuminen naisten äänioikeuteen ja sen seurauksiin ei kuitenkaan ollut täysin positiivista, sillä kaikki sen jäsenet eivät ilmeisesti olleet innostuneita siitä, että naiset toimisivat aktiivisesti heidän rinnallaan politiikassa³⁶¹. Tästä huolimatta se kuitenkin teki monin tavoin yhteistyötä *WSPU*:n kanssa, kuten jo aiemmin tässä luvussa kävi ilmi.

Työväenpuolue alkoi suhtautua äänioikeusasiaan vakavammin, kun sosialistisissa yhdistyksissä toimineiden naisten äänioikeuden puolesta tekemä painostus lisääntyi ja naisten äänioikeuden toteutumisen mahdollisuudet alkoivat kasvaa. Ensimmäinen merkki näkemysten muuttumisesta oli vuoden 1912 puoluekokouksessa Arthur Henderssonin äänioikeuspäätökseen liittämä mielipide, jonka mukaan työväenpuolue ja sosialistinen liike eivät voineet hyväksyä sellaista lakiehdotusta, joka ei sisällä naisia.³⁶² Tämän innostamana *WLL* alkoi innokkaasti kannustaa puolueen eri tahoja muuttamaan mielipiteensä naisten äänioikeudelle suosiolliseksi. Se muun muassa järjesti useita tapaamisia puolueen edustajien kanssa, joissa he keskustelivat äänioikeuskysymyksestä sekä pyysi työväenpuolueen parlamentin jäseniä joko äänestämään the Plural Voting Bill-lakiehdotusta vastaan tai pidät-

360 Collette, Christina 1989, 28 - 29.

361 Pugh 1985, 239, 237 - 238, 242 - 243.

362 Pugh 1985, 242, 246; Thorpe 2001, 22.

täytymään äänestämisestä siihen asti, että naisille annettaisiin äänioikeus³⁶³. Martin Pughin näkemys siitä, että *WLL*:lla ei ollut juuri mahdollisuuksia painostaa puoluetta muuttamaan mielipidettään naisten äänioikeuskysymyksen suhteen, koska se oli riippuvainen työväenpuolueelta vuosittain saamistaan määrärahoista³⁶⁴ voi kuulostaa olevan ristiriidassa tämän kanssa. Mielestäni se ei kuitenkaan varsinaisesti pidä paikkaansa, vaan Pughin näkemys tavallaan tukee alkuperäislähteiden kuvauksia *WLL*:n toimista. Ne osoittavat, että *WLL* ei vaatinut työväenpuoluetta heti tukemaan äänioikeuskysymystä julkisesti vaan ennemminkin pyysi sitä varmistamaan uudistuksen toteutumismahdollisuuksien säilyminen pidemällä aikavälillä sekä kannustamaan puolueen jäseniä keskustelemaan aiheesta ja siihen liittyvistä eri näkökulmista enemmän ja sitä kautta lisäämään heidän ymmärrystään asiasta ja luomaan pohjaa mielipiteen muuttamiselle.

Naisten äänioikeuskysymyksestä keskusteltiin entistä enemmän puolueen sisällä ja hiljalleen kysymyksen kannatus alkoi vallata alaa. Ammattiliitot olivat jälleen ratkaisevassa osassa mielipiteen muodostamisessa, sillä vuonna 1913 *TUC* ja työväenpuolue ilmoittivat yhdessä, että niiden mielestä naisten mukaan ottaminen oli keskeinen osa mitä tahansa hallituksen äänioikeusuudistusta.³⁶⁵ Tämän jälkeen puolue alkoi myös ajaa naisten äänioikeutta yhdessä muiden järjestöjen kanssa. Työväenpuolueeseen kuulunut *ILP* oli siis jo aiemmin ollut yhteistyössä *WSPU*:n kanssa, mutta nyt kun puolue virallisesti kannatti kysymystä, toiminta militaristisen järjestön kanssa loppui ja sen tilalle tuli maltillisempi *NUWSS*. Suffragistit halusivat puolueen liittolaisekseen parlamentissa ja ehdottivat sille yhteistyötä loppuvuodesta 1911, koska sodanaikaiseen koalitionhallitukseen kuuluvasta yhteistyökumppanista olisi paljon apua naisten äänioikeuden toteuttamisessa. Työväenpuolue hyväksyi ehdotuksen, ja siitä lähtien ne tekivät monipuolisesti yhteistyötä *NUWSS*:n kanssa naisten äänioikeuden toteuttamiseksi.³⁶⁶

WLL puolestaan kuului alusta lähtien naisten äänioikeuden kannattajiin. Tästä ovat merkeinä muun muassa sen hallituksen joulukuussa 1908 tekemä päätös pyytää pääministeriä edistämään naisten äänioikeuden toteuttavan lain hyväksymistä sekä vajeata vuotta myöhemmin hyväksytty ehdotus vaatia hallitusta ottamaan naiset mukaan mihin tahansa ääni-

363 Ks. esim. *WLLSJC*, kortti 19 *WLL*/166, hallituksen kokous 31.1.1913, 69; *WLLSJC*, kortti 19 *WLL*/166, hallituksen kokous 7.4.1913, 79.

³⁶⁴ Pugh 1985, 239.

³⁶⁵ Pugh 1985, 238; Collette 1989, 145.

³⁶⁶ Powell 1996, 87; Collette, 1989, 187; Thorpe 2001, 22.

oikeutta koskevaan lakiehdotukseen.³⁶⁷ Tästä huolimatta naisten äänioikeuskysymys aiheutti sille työväenpuolueen tapaan sisäisiä hankaluuksia. Ne johtuivat siitä, että vaikka kaikkien sen aktiivisten jäsenten mielestä naisten tulisi saada oikeus äänestää parlamenttivaaleissa, he eivät olleet yhtä mieltä, mikä olisi paras keino sen toteuttamiseksi. Osa heistä piti parhaana keinona aikuisten äänioikeuden toteuttamista, kun taas toiset uskoivat sen onnistuvan laajentamalla silloin vallinnutta äänioikeuslakia koskemaan myös naisia. Niinpä *WLL*:n vuosikokous päätti antaa jäsenille vapauden valita, mikä heidän mielestään oli paras tapa varmistaa naisten äänioikeuden toteutuminen ja kampanjoida sen puolesta. Vuosikokous vakuutti lisäksi uskovansa, että olisi välttämätöntä tunnustaa tarve sekä naisten ja miesten tasa-arvoisuudelle kansalaisina että työväestön naisten suoralle edustukselle parlamentissa ja kaikissa paikallisissa toimielimissä. Syynä tähän lisäykseen oli se, että kokous ei halunnut *WLL*:n hajoavan tai menettävän tärkeitä jäseniään äänioikeuskysymyksen vuoksi, koska järjestöllä oli monia muitakin kysymyksiä, joihin liittyen sillä oli monia tärkeitä asioita tehtävänä.³⁶⁸

WLL:n jäsenten kannatuksen jakautuminen naisten äänioikeuden toteutuksen suhteen näkyi myös sen käytännön toimissa, sillä sen toimintaan kuului molempia näkökantoja edistäneitä asioita. Näin se todennäköisesti pyrki auttamaan kaikkia jäseniään ajamaan kannattamaansa toteutustapaa sekä samalla halusi varmistaa, että naiset saisivat oikeuden äänestää parlamenttivaaleissa, toteutuisi se sitten kummalla tavalla tahansa. Naisten ottamista mukaan senhetkiseen äänioikeuslakiin *WLL* tavoitteli esimerkiksi levittämällä tietoa asiasta julkaisemansa äänioikeuskirjaseen avulla sekä päättämällä, että hyväksyisi Dickensonin ehdotuksen äänioikeuden antamisesta naisille, mutta ei kannattanut hänen ajatustaan 25-vuoden ikärajaista.³⁶⁹ Vastaava ajatus, vaikkakin lakiehdotusta koskien, oli taustalla, kun hallitus keskusteli vuonna 1917 tehdystä ehdotuksesta antaa äänioikeus 19-vuotiaana ulkomaille palvelleille sotilaille ja merimiehille. Se päätti ilmoittaa työväenpuolueelle vastustavansa ehdotusta ja vaativansa, että mikäli ehdotus hyväksyttäisiin, siihen pitäisi lisätä äänioikeuden myöntäminen samassa iässä myös ulkomaille palvelleille sairaanhoitajille ja muille naisille.³⁷⁰ Yleisen aikuisten äänioikeuden sisältävän lain toteutumiseen tähtääviin *WLL*:n toimiin taas kuului muun muassa sen hallituksen vuonna 1912 tekemä päätös tukea *Women's Suffrage Campaign Committee*-järjestöä sen pyrkimyksissä saada the Reform

³⁶⁷ WLLSJC, kortti 16 WLL/165, hallituksen kokous 11.12.1908, 6; WLLSJC, kortti 17 WLL/165, hallituksen kokous 30.10.1909, 56.

³⁶⁸ Ks. esim. CPWLL, kortti 1, *WLL*:n toisen vuosikokouksen raportti 18.5.1907, 15.

³⁶⁹ WLLSJC, kortti 19 WLL/166, hallituksen kokous 31.1.1913, 69.

Bill mahdollisimman nopeasti käyttöön.³⁷¹ Sen vakavaa suhtautumista tukemiseen kuvaa mielestäni hyvin järjestön heti seuraavassa vuosikokouksessa maan hallitukselle esittämä kehoitus esitellä välittömästi the Electoral Reform Bill, jotta lakiehdotus ehtisi läpäistä eri käsittelyvaiheet kuluvan istuntokauden aikana. Lisäksi sen tulisi antaa täydet kansalaisoikeudet ja niiden mukana äänioikeus yli 21-vuotiaille lyhyen asumisehdon täyttävälle miehille ja naisille.

”That this meeting urges upon the Government the necessity of immediately introducing their promised Electoral Reform Bill so that it may be passed through all its stages in the present session, and further urges that the Bill should confer full citizen rights on all men and women over 21 years of age by granting them the vote on a short residential qualification.”³⁷²

Koska tämä ei kuitenkaan tuottanut tulosta, *WLL* jatkoi samojen vaatimusten ajamista myös ensimmäisen maailmansodan aikana. Sen vuoden 1917 vuosikokous hyväksyi myös työväenpuolueen käsiteltäväksi lähetetyn päätöslauselman, jossa se sanoi sodan jälkeisten uudisrakentamiseen liittyvien ongelmien onnistuneen ratkaisemisen vaativan niitä käsittelemään parlamentin, jonka olivat valinneet kaikki täysi-ikäiset kansalaiset. Sitä varten äänioikeutta piti *WLL*:n mielestä laajentaa heti kattamaan kaikki yli 21-vuotiaat naiset ja miehet samoilla ehdoilla, mitä se oli ehdottanut muutamaa vuotta aiemmin.³⁷³

WLL ei pyrkinyt ajamaan naisten äänioikeuskysymystä pelkästään yksinään vaan teki sen hyväksi myös yhteistyötä muiden asiaa kannattaneiden järjestöjen kanssa. Olennainen osa yhteistyötä oli verkostoituminen niiden kanssa esimerkiksi liittymällä naisten äänioikeutta ajaneisiin järjestöihin ja toimielimiin sekä osallistumalla aktiivisesti niiden toimintaan. Näihin järjestöihin kuuluivat esimerkiksi *People’s Suffrage Federation* ja *National Council for Adult Suffrage*³⁷⁴, jonka kanssa *WLL* teki tiiviisti yhteistyötä alusta lähtien.³⁷⁵ Se lähetti

370 WLLSJC, kortti 24 WLL/168, hallituksen kokous 6.7.1917, 12.

371 WLLSJC, kortti 18 WLL/166, yleis- ja julkaisukomiteoiden yhteinen kokous 7.4.1912, 38.

372 CPWLL, kortti 6, WLL:n kahdeksannen vuosikokouksen raportti 27.1.1913, 10 - 11.

373 CPWLL, kortti 9, WLL:n yhdeksentoista vuosikokouksen raportti 22.1.1917, 43; WLLSJC, kortti 22 WLL/167, yleiskomitean kokous 27.10.1916, 144.

374 WLLSJC, kortti 17 WLL/165, hallituksen kokous 30.10.1909, 57; WLLSJC, kortti 22 WLL/167, hallituksen kokous 29.9.1916, 143.

edustajiaan *Women's Peace Crusade*-järjestön yleiskomiteasta ja naisten laajaa, demokraattista äänioikeutta kannattavien yhdistysten edustajista koostuneen komitean ynnä muiden toimielinten kokouksiin. Konkreettiseen, yhdessä muiden järjestöjen kanssa toteutettuun toimintaan puolestaan kuului muun muassa osallistua *Actresses' Franchise League*-järjestön pyynnöstä alahuoneelle esitettyyn vetoomukseen antaa naisten tulla perustelemaan äänioikeusvaatimuksensa sille.³⁷⁶ *WLL* osallistui usein myös *Joint Campaign Committee*-järjestön ynnä muiden organisoimiin äänioikeutta käsitelleisiin konferensseihin.³⁷⁷

Merkittävin järjestö, jonka kanssa *WLL* teki yhteistyötä naisten äänioikeuden toteuttamiseksi, oli todennäköisesti *WSPU*. Se siis otti tässäkin asiassa esimerkkiä työväenpuolueesta, vaikka niiden välinen yhteistyö ei ilmeisesti alkanutkaan heti *WLL*:n perustamisen jälkeen. Tätä johtopäätöstä tukee se, että järjestöjen välisestä yhteistyöstä kertovat maininnat alkavat vasta vuoden 1912 asiakirjoista. Lisäksi nimensä monien asiakirjamainintojen perusteella *WLL*:n aktiivisiin jäseniin kuulunut L. E. Simm ihmetteli yhdelle perustajajäsenelle Mary Middletonille vuonna 1908 lähettämässään kirjeessä, miten suffragetit saavat niin paljon rahaa ollen samalla varma siitä, etteivät kyseiset rahat ole siltä tai sitä luokkaa varten, jota *WLL* yrittää toiminnallaan auttaa.³⁷⁸ Osittain tähän on syynä ehkä myös se, että asiakirjoista löytämistäni, naisten äänioikeuteen liittyvien viittausten ajankohdista päätellen kysymys ei ollut *WLL*:n alkuvuosina sen tavoitelistan kärkipäässä ja ne melko vähäiset toimet, jotka liittyivät siihen, olivat järjestön itsenäisesti tekemiä. Enemmän järjestö alkoi keskittää voimiaan äänioikeuskysymyksen ajamiseen vasta vuodesta 1912 lähtien, jolloin asiakirjoissa alkavat myös *WSPU*:iin liittyvät maininnat. Yhteistyön alkuaikoina *WLL* ehkä hieman arasteli nimensä suoraa yhdistämistä suffragetteihin, mihin viittaavat muutamat järjestön hallituksen ja jaostojen päätökset, joissa ne kieltäytyvät *WSPU*:n kutsusta osallistua virallisesti sen järjestämiin mielenosoituksiin, mutta samalla lupaavat yksittäisten jäsenten kuitenkin osallistuvan niihin.³⁷⁹ Ilmeisesti järjestöjen välit kuitenkin muuttuivat läheisemmiksi seuraavien vuosien aikana, sillä vuonna 1913 *WLL*:n hallitus päätti puolustaa suffragettien taistelunhaluisia toimia pyytämällä alahuonetta mieluummin korjaamaan naisten äänioikeuteen liittyneet epäkohdat kuin turvautumaan pakkokeinoihin taistelunhaluisuutta vastaan toimiessaan. Selvä merkki lähentymisestä oli myös sen seuraavana vuon-

375 CPWLL, kortti 9, *WLL*:n yhdennentoista vuosikokouksen raportti 22.1.1917, 12.

376 WLLSJC, kortti 18 *WLL*/166, yleiskomitean kokous 27.12.1911, 23 – 24; WLLSJC, kortti 19 *WLL*/166, hallituksen kokous 4.4.1913, 76.

377 Katso esim. WLLSJC, kortti 19 *WLL*/166, yleiskomitean kokous 18.10.1912, 56; WLLSJC, kortti 19 *WLL*/166, yleiskomitean kokous 8.11.1912, 59 - 60.

378 WLLSJC, kortti 4 *WLL*/84, L. E. Simm Mary Middletonille 28.6.1908.

na tekemä päätös julkistaa tieto *WLL*:n ja *WSPU*:n kaksoisjäsenyydestä.³⁸⁰ Tämän jälkeen *WLL*:n jaostot saivat muun muassa osallistua virallisesti suffragettien tapaamisiin sekä auttoivat heitä äänioikeuskysymykseen liittyvien tapahtumien järjestelyissä vaikkapa hankkimalla niihin puhujia.³⁸¹

Suffragettien lisäksi *WLL* teki yhteistyötä myös toisen merkittävän naisten äänioikeutta ajaneen järjestön eli *NUWSS*:n kanssa. Edellisten tapaan yhteistyö ei alkanut heti alkuaikoina myöskään suffragistien kohdalla ja ainakin jotkut *WLL*:n jäsenistä suhtautuivat alkuun heihin negatiivisesti. Tästä oli osoituksena Gatesheadin jaoston jäsenen Grace Lloydin Mary Middletonille vuonna 1908 lähettämässä kirjeessä ollut huomautus siitä, että kaikki suffragistit ovat tietenkin sotajalalla. ”Of course all suffragists are on the war-path (sic)”³⁸². Järjestön suhtautuminen suffragisteihin muuttui positiivisemmaksi tultaessa 1910-luvulle ja vuonna 1912 Birminghamin jaosto jo vaati poliisia muuttamaan tapaa, jolla se kohtelee suffragisteja lähettämällä asiasta tiedon myös Winston Churchillille.³⁸³ Asiakirjojen perusteella selvästi eniten yhteistyötä *WLL* teki suffragistien kanssa liittyen yhteen osaan äänioikeuskysymystä eli naimisissa olleiden naisten äänioikeuteen kunnallisvaaleissa. Järjestön mielestä aviomiehensä kanssa yhdessä asuvan vaimon pitäisi saada käyttää kunnallista äänioikeutta yhdessä miehensä kanssa ja niinpä se esimerkiksi osallistui suffragistien kokoamaan lähetystöön, joka keskusteli sisäministeriön edustajien kanssa asiasta.³⁸⁴ Näin olleen *WLL*:n yhteistyö suffragistien kanssa erosi sen yhteistoimista suffragettien kanssa sekä aiheen että pituuden perusteella. Suffragistien kanssa tehty yhteistyö keskittyi yhteen osaan äänioikeuskysymystä ja rajoittui ehkä sen vuoksi vain vuoteen 1917, kun taas suffragettien kanssa se pyrki ajamaan laajemmalla alalla naisten äänioikeuden toteutumista ja niiden yhteistoiminta kesti useiden vuosien ajan.

Kun naisten äänioikeuden toteutuminen alkoi näyttää todennäköisemmältä, *WLL* alkoi jo miettiä niitä toimia, joihin sen tulisi toteutumisen jälkeen ryhtyä saadakseen uudet äänestäjät tietoisiksi siitä, kenelle heidän kannattaisi äänensä antaa. Vuoden 1918 äänioikeuslaki antoi oikeuden äänestää monille, jotka siihen asti olivat olleet sen ulkopuolella. Tämä ryh-

379 Ks. esim. WLLSJC, kortti 29 WLL/170, kokous 8.10.1912, 19.

380 WLLSJC, kortti 19 WLL/166, hallituksen kokous 4.4.1913, 79; WLLSJC, kortti 21 WLL/167, hallituksen kokous 27.3.1914, 41.

381 WLLSJC, kortti 21 WLL/167, yleiskomitean kokous 8.9.1915, 94; WLLSJC, kortti 23 WLL/167, yleiskomitean kokous 12.1.1917, 157.

382 WLLSJC, kortti 6 WLL/133, Grace Lloyd Mary Middletonille 12.9.1908.

383 CPWLL, kortti 5, WLL:n seitsemännen vuosikokouksen raportti 1912, 21.

384 WLLSJC, kortti 24 WLL/168, hallituksen kokous 6.7.1917, 12.; WLLSJC, kortti 24 WLL/168, yleiskomitean kokous 26.10.1917, 41.

mä sisälsi naisten ja työväenluokan edustajien lisäksi ihmisiä, jotka liikkuvan ammattinsa tai elämäntapansa vuoksi olivat jääneet äänioikeuden ulkopuolelle, sekä vanhempiensa luona asuneita nuoria miehiä. Pääosa heistä oli taipuvaisia käyttämään uutta oikeuttaan äänestämällä joko työväenpuoluetta tai isänmaallisia mielipiteitä esittäneitä konservatiiveja.³⁸⁵ Tätä ennakoiden *WLL* perusti naisten järjestäytymistä äänestäjiksi käsitelleen alakomitean, joka suunnitteli esimerkiksi sitä, millä tavalla järjestö saisi parhaiten vedettyä juuri äänioikeuden saaneet naiset mukaan omaan toimintaansa. Alakomitean vuoden 1917 huhtikuussa pidetyn kokouksen pöytäkirjasta näkyy hyvin se, miten tärkeänä *WLL* piti näiden uusien äänestäjien saamista mahdollisimman nopeasti työväenliikkeen kannattajiksi ja heidän toimimistaan yhdessä miesten kanssa työväestön yhteisen edun hyväksi.

”It is urgent that so soon as women are enfranchised, we should have ready for putting into full operation a complete scheme of organisation, so that the new voters shall come into the Labour movement by joining our organisation (sic) and not be caught by any of the separatist women’s organisations which are sure to (sic) be set on foot. It is most important that as workers, they should join with the men and not form a special women’s party.”³⁸⁶

WLL selvästi pyrki tässäkin asiassa yhdistämään omat tavoitteensa eli naisille äänioikeuden antaneen lain keskeisen yhteistyökumppaninsa työväenpuolueen pyrkimykseen laajentaa kannatustaan vaaleja silmälläpitäen. Vaikka järjestö tekikin jonkin verran yhteistyötä suffragettien kanssa, heidän näkemyksensä eivät todennäköisesti juurikaan vaikuttaneet *WLL*:n mielipiteeseen naisten äänioikeuskysymyksestä, mutta mahdollisesti saivat sen vakuuttuneeksi radikaalempien keinojen käytön hyödyllisyydestä sen ajamisessa. Sitä, oliko työväenpuolueen kannatuksen laajentaminen alusta lähtien yhtenä syynä *WLL*:lle ajaa naisten äänioikeuden toteutumista, en varmasti tiedä, koska asiaa ei mainittu ainakaan suoraan käyttämässäni alkuperäislähteissä. Koska järjestön sisällä kannatettiin alusta lähtien sekä senhetkisen äänioikeuden laajentamista koskemaan osaa naisia että aikuisten äänioikeuden toteuttavan lain ajamista ja järjestö pyrki edistämään molempia tavoitteita toimillaan, mie-

³⁸⁵ Thorpe 2001, 32.

³⁸⁶ WLLSJC, kortti 23 *WLL*/167, naisten äänestäjiksi järjestäytymistä käsittelevän alakomitean pöytäkirja 13.4.1917, 175.

lestäni on hyvinkin mahdollista, että työväenpuolueen edut olivat osittain *WLL*:n äänioikeuspyrkimysten taustalla koko ajan. Ehkä tämä yhteys vaikutti myös siihen, että sen suhtautuminen naisten äänioikeuskysymykseen oli monessa suhteessa samantyylistä työväenpuolueen kanssa. Vaikka puolueesta poiketen se kannatti naisten äänioikeutta heti toimintansa alkua ajoista lähtien, järjestö teki sen tapaan yhteistyötä molempien keskeisten kysymystä ajaneiden järjestöjen kanssa ja aloitti sen myös samoihin aikoihin työväenpuolueen kanssa. Lisäksi molempien jäsenissä oli kannattajia sekä uudelle aikuisten äänioikeuslaille että naisten lisäämiselle senhetkiseen äänioikeuslakiin. Tosin *WLL*:n sisällä ne molemmat nähtiin enemmänkin tasaväkisinä keinoina toteuttaa naisten äänioikeus, kun taas työväenpuolueessa niitä pidettiin enemmän toisensa poissulkevinä vaihtoehtoina. Äänioikeuskysymys siis lopulta yhdisti *WLL*:ta ja työväenpuoluetta entistä tiiviimmin toisiinsa, vaikka alkuun vaikutus näyttikin olevan täysin päinvastainen.

6 Päätäntö

Tutkielmani pääasiallisena tarkoituksena oli käsitellä *Women's Labour League*-järjestön näkemyksiä ja suhdetta etenkin työläisnaisiin ja työväenpuolueeseen sekä sitä, miten nämä suhteet näkyivät sen toiminnassa. Lisäksi tutkin myös järjestön suhtautumista niihin liittyneistä asioista kotiäiteihin, naisten äänioikeuskysymykseen ja miespuolisiin työntekijöihin. *WLL* oli alunperin työväenpuolueen toiminnassa mukana olleiden naisten vuonna 1906 nimenomaan naisille perustama järjestö. Sen keskeisiä tavoitteita olivat työväenpuolueen etujen ajaminen ja samalla työväestön edustuksen parantaminen yhdessä sen kanssa, naisten etenkin kotiin liittyneiden näkemysten ja tietojen esiin nostaminen, naistyöntekijöiden aseman parantaminen sekä suoran edustuksen saaminen naisille parlamenttiin ja paikallisiin toimielimiin. Näissä tavoitteissa näkyy selvästi 1900-luvun alun Iso-Britannialle tyypillinen muutoshalukkuus ja tyytymättömyys vallinneeseen asioiden tilaan, mikä vaikutti vahvasti myös järjestön syntymiseen 1800-luvun loppupuolella tapahtuneen sosialismin ja naisliikkeen vaikutusvallan kasvun lisäksi. *WLL*:n tavoitteisiin vaikutti varmasti osaltaan myös sen jäsenkunnan monipuolisuus. Sen jäsenenä oli ammattiliittojen, sosialististen yhdistysten ja muiden työväenpuolueeseen kuuluneiden yhdistysten naisjäseniä, valtion virkamiehiä, teollisuustyöntekijöitä, kotiäitejä ja naimattomia naisia sekä muita naisjärjestöjä, joiden toiminta noudatti *WLL*:n tavoitteita. Tämä vahvisti osaltaan sitä, että järjestö pyrki toiminnallaan ajamaan sekä työväenpuolueen että työtä tekevien ja muidenkin naisten etuja.

Tavoitteisiinsa pääsemiseen *WLL* käytti monenlaisia keinoja. Keskeisimpiin toimintatapoihin kuuluivat erilaisten kokousten ja kampanjoiden järjestäminen, joissa jaettiin aiheena olleeseen asiaan liittyvää tietoa ja pyrittiin siten saamaan yleisön laajempi tuki järjestön näkemyksen taakse. Työväenpuolueen etua ja etenkin sen poliittisen vallan lisääntymistä järjestö ajoi tekemällä paljon vaalityötä puolueen ehdokkaiden menestyksen puolesta ja asetti järjestö itsekin paikallistason virkamiestehtäviin ehdolle omia ehdokkaitaan, joista useat pääsivät tehtäviin ja vaikuttivat sitä kautta yhteiskunnallisiin muutoksiin. Saadakseen päättäjät uskomaan näkemyksiinsä *WLL* muun muassa lähetti heille vetoamuksia ja ehdotuksia siitä, miten asiat voitaisiin tehdä paremmin, ja tarvittaessa myös painosti heitä järjestämällä yksin tai muiden järjestöjen kanssa mielenosoituksia sekä kirjoittamalla lehtiin

artikkeleita siitä, miten päättäjät eivät halunneet tehdä tarpeellisia uudistuksia ja siten huolehtia kansalaistensa hyvinvoinnista. Näiden lisäksi järjestö teki yhteistyötä monissa kysymyksissä samaa asiaa ajaneiden järjestöjen kanssa kuulumalla moniin yhdistyksiin ja toimielimiin, joissa ne yhdessä sekä tekivät parannusehdotuksia päättäjille että saivat myös päättää pienemmistä linjauksista itse.

WLL:n ja työväenpuolueen suhde oli ristiriitainen, sillä vaikka varsin samanlaiset näkemykset useista kysymyksistä lähensivät niitä toisiinsa, muutamat erimielisyyttä aiheuttaneet asiat hiersivät niiden suhdetta ja varmasti hidastivat lähentymiskehitystä selvästi. Molemmat kannattivat esimerkiksi varsinkin ruumiillista työtä tehneiden työntekijöiden aseman parantamista, yhteiskunnan sosiaalisten ongelmien, kuten köyhyyden ja työttömyyden, vähentämiseen tähtäviä toimenpiteitä ja pyrkivät siten myös parantamaan työväenluokan ja muiden huono-osaisten elinolosuhteita sekä kannattivat rauhaa ensimmäisen maailmansodan aikana. Tämän taustalla oli sosialismista juontuva yhteinen arvomaailma, joka vaikutti molempien osapuolten näkemyksiin. Samanlaisten mielipiteiden lisäksi työväenpuoluetta ja *WLL:ta* yhdistivät konkreettisen päätöksenteon lähentyminen vuosikokousten yhtäaikaisen järjestämisen myötä sekä vahvat taloudelliset yhteydet sen jälkeen, kun työväenpuolue alkoi vuodesta 1910 lähtien myöntää *WLL:n* talousvaikeuksien vuoksi vuosittaista apurahaa toiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi.

Erimielisyyksiä aiheuttivat etenkin kysymykset naisten suorasta edustuksesta parlamentissa ja paikallistason päätöksentekoelementistä sekä *WLL:n* ja puolueen suhteen läheisyydestä. *WLL* halusi edistää molempia, kun taas työväenpuolue suhtautui molempiin varsinkin alkuun epäilevästi. Naisten suoraa edustusta ja siihen vahvasti liittynyttä naisten parlamentaarista äänioikeutta puolue vierasti, koska se pelkäsi, että monista äänioikeuden saaneista naisista tulisi konservatiivien kannattajia ja koska osa sen jäsenistä ei halunnut saada rinnalleen naisia toimimaan aktiivisesti politiikassa. Työväenpuolue halusi pitää osapuolten suhteen pitkään alkuvuosina mainostamansa yhteistyön tasolla, koska sen ja koko työväenliikkeen jäsenpohja oli miesvaltainen, minkä vuoksi se pelkäsi, että naisten tilanteen parantamiseen keskittyneen *WLL:n* ottaminen virallisesti osaksi puoluetta voisi uhata miesten etujen keskeistä sijaa sen toiminnassa. Todennäköisesti sillä oli myös ainakin alkuun epäilyksiä siitä, voisiko naisten järjestöstä olla pidemmän päälle todellista hyötyä poliittisessa ja yhteiskunnallisessa toiminnassa. Lisäksi työväenpuolue oli huolissaan naisjärjestöjen esittämistä vaatimuksista liittyen naisten aseman parantamiseen ja koki etenkin työtä teke-

vien naisten aseman parantumisen ja määrän kasvamisen uhkaavan miesten työpaikkoja. Näihin pelkoihin liittyvät asiat luultavasti olivat osasyynä alkuperäislähteissä ilmenneisiin ristiriitaisiin tietoihin ja mahdollisesti niihin liittyneisiin suhteiden hetkelliseen viilenemiseen kesken lähentymiskehityksen. *WLL*:n sitkeä ja ansiokas työskentely työväenpuolueen poliittisen aseman ja sille tärkeiden asioiden hyväksi sekä monien naisjärjestöjen naisten äänioikeuden ja suoran edustuksen hyväksi tekemä painostus alkoivat kuitenkin hiljalleen pehmentää työväenpuolueen epäilyksiä ja pelkoja, mikä mahdollisti kehityksen kohti niiden yhdentymistä.

WLL:n mielestä työläisnaisten asema työelämässä oli huono eikä heitä useinkaan arvostettu tarpeeksi suhteessa miespuolisiin työntekijöihin. Se piti heidän asemansa parantamista työelämässä varsin tärkeänä kysymyksenä ja pyrki siihen monin eri keinoin. Jo järjestön sääntöjen mukaan sen tuli ajaa työtä tekevien naisten etuja ja tavoitella heidän asemansa parantamista sekä työelämässä että sen ulkopuolella. Lisäksi se uskoi siihen, että jokaisella naisella oli oikeus tehdä työtä elättääkseen itsensä. Yksi naisten työmahdollisuuksiin vaikuttaneista tekijöistä oli koulutus. 1800-luvun loppupuolelta lähtien lasten kouluttamista alettiin pitää entistä tärkeämpänä ja myös suhtautuminen naisten kouluttautumiseen muuttui positiivisemmaksi. *WLL* kannatti naisten koulutusmahdollisuuksien parantamista ja ajoi varsinkin ammattiin valmistavien koulujen perustamista. *WLL*:lle ehkä keskeisin naisten asemaan työelämään liittyneistä asioista oli naisten palkkauksen parantaminen. Se vaati, että naisten pitäisi saada samaa palkkaa samasta työstä miesten kanssa ja lisäksi heidän palkkatasonsa pitäisi nostaa hyvän toimeentulon takaavan tason yläpuolelle sekä huolehtia sen pysymisestä siellä. *WLL* oli myös mukana toteuttamassa vähimmäispalkkojen määrittelystä vastaavien työntekijöiden ja työnantajien yhteisten palkkalautakuntien perustamista kovaa raatamista vaativille teollisuudenaloille, kuten vaatturialalle ja pitsinnypläykseen. Naisten tilanteeseen työelämässä vaikutti myös heidän asemansa työttömyyden aikana. Siksi *WLL* esimerkiksi vaati viranomaisia perustamaan enemmän työttömille naisille tarkoitettuja verstaiteja, joissa heitä koulutettaisiin paremmiksi työntekijöiksi sekä tekemään tiiviimmin yhteistyötä keskenään hankkiakseen työttömille naisille sellaista työtä, joka helpottaisi heidän työllistymistään pidemmällä aikavälillä. *WLL* seurasi myös ensimmäisen maailmansodan vaikutuksia naisten työntekoon esimerkiksi vaatimalla, että sotatarviketeollisuudessa työskennelleiden naisten palkat nostettaisiin sodan päättyttyä samalle tasolle miesten kanssa sekä korostamalla heidän ja muiden sotatöitä tehneiden naisten ansiokasta suoriutumista tehtävissään.

Tästä kaikesta voi siis päätellä, että *WLL* kannatti vahvasti naisten työssä käyntiä. Työtä tekevien naisten toimintamahdollisuuksia se kuitenkin piti rajallisina sekä heidän oman edustuksensa että heille hyväksytyjen ammattien suhteen. Siksi se ajoi heille oikeutta liittyä ammattiliittoihin ja perustaa niitä sekä tuki niiden lakkoilua työolosuhteiden parantamisen puolesta. Lisäksi järjestö halusi nostaa työssä käyvien naisten arvostuksen työntekijöinä samalle tasolle miesten kanssa. Se piti naisia osaavina ja vakavasti otettavina työntekijöinä, jotka pystyivät tekemään selvästi monipuolisempia töitä perinteisesti naisten ammatteina pidettyjen tehtävien lisäksi. *WLL* ajoi perinteisissä naisten ammateissa toimineiden naisten etuja, mutta pyrki samalla parantamaan heidän mahdollisuuksiaan toimia myös monissa miesten hallitsemissa ammateissa, kuten viranomais- ja hallintotehtävissä sekä sodan kokemusten myötä naisille tutuiksi tulleissa tehtävissä, kuten monilla uusilla teollisuudenaloilla.

WLL piti kotiäitien tilanteen parantamista ja etenkin työväenpuolueen äitien tukemista heihin kohdistettujen odotusten täyttämiseksi oleellisina kysymyksinä toiminnassaan. Tämä johtui varmasti osittain siitä, että varsinkin työväenluokassa naisten työnteko ja kotiäitiys limittyivät vahvasti toisiinsa. Kotiäitiyden valinneiden naistenkin piti usein tehdä töitä ainakin kotoa käsin tulojen niukkuuden vuoksi ja kodin ulkopuoliseen työntekoon keskittyneiden naisten piti puolestaan huolehtia myös äidin roolista. Näin ollen heidän molempien tilanteisiin tähänneet pyrkimykset enemmänkin tukivat toisiaan kuin olivat vastakkaisia toisilleen ja siksi myös *WLL*:n kannatti huomioida molemmat roolit. Niinpä se myös epäilemättä piti sekä työntekoon että kotiäitiyteen keskittymistä naisille sopivina uravalintoina, vaikka edellisten edut nousivatkin lähteiden mainintojen määrän perusteella sen arvojärjestyksessä hieman kotiäitien vastaavia korkeammalle. Järjestö auttoi monin tavoin työväenluokan äitejä suoriutumaan heille asetetuista velvollisuuksista. Niihin kuuluivat niin valtiolle esitetty vaatimus huolehtia koululaisten ruokkimisesta ja terveydenhuollosta, naisten valistaminen äitiyteen liittyvissä asioissa, työssä käyvien äitien auttaminen lastenhoidossa lastentarhoja perustamista ajamalla kuin edistämällä äitiys- ynnä muiden avustusten ja eläkkeiden luomista sekä laajentamista koskemaan myös leskiä ja eronneita äitejä. Näin se halusi saada valtion jakamaan lapsista huolehtimiseen liittyviä velvollisuuksia äitien kanssa ja auttamaan heitä huolehtimaan perheistään. Kotiäitien lisäksi *WLL* halusi parantaa yleisesti naisten asemaa perheessä ajamalla avioeroperusteiden muuttamista koskemaan tasapuolisesti molempia sukupuolia sekä pyrkimällä muokkaamaan avioeroprosessia hallummaksi ja tuomalla sen siten paremmin myös työväenluokan edustajien saataville. Myös

yhteiskunnan vähävaraisten asiat olivat sille läheisiä, mistä ovat merkkeinä esimerkiksi järjestön halu lisätä vanhuksille tarkoitettujen asuntojen rakentamista sekä pyrkimykset säilyttää työväenluokan vuokrat kohtuullisina suhteessa heidän tuloihinsa.

Kotiin, perheeseen ja äidin rooliin liittyneet asiat pysyivät alkuperäislähteiden mukaan tasaisesti mukana *WLL*:n toiminnassa koko työni kattaman ajanjakson, vaikka Collette sanookin järjestön historiikissa kyseisten aiheiden siirtyneen hiljalleen taka-alalle työtä tehneiden naisten asioiden noustessa keskeiselle sijalle 1910-luvun alkupuoliskolta lähtien. Syynä tähän saattaa olla se, että historiikki julkaistiin työväenpuolueen 90-vuotisjuhlavuotta edeltäneenä vuonna, ja koska *WLL* oli ollut jo vuosikymmeniä tiivis osa puoluetta, sillä saattoi historiikkia tilatessaan olla tausta-ajatuksena, että sen tulisi korostaa *WLL*:n työväenpuolueelle tärkeiden asioiden puolesta tekemää työtä jo niiden virallista yhdistymistä edeltäneenä aikana. Vaikka naispuolisten työntekijöiden asiat eivät olleet puolueelle erityisen tärkeitä, *WLL*:n toteuttamiin heidän tilannettaan parantaneisiin toimiin kuului myös paljon yleisesti työläisten tilanteeseen vaikuttaneita asioita, mitä kautta järjestö paransi myös työväenpuolueelle tärkeiden miestyöntekijöiden asioita.

Työväenpuolueen näkemykset asioista vaikuttivat monin tavoin sekä *WLL*:n toimintaan että sitä ohjanneisiin periaatteisiin. Suoraan toiminnassa näkyneet vaikutukset liittyivät siihen, että järjestö auttoi puoluetta ajamaan useita sille tärkeitä asioita, joihin kuuluivat muun muassa ammattiliittojen ja miespuolisten työntekijöiden aseman parantaminen sekä asevelvollisuuden vastustus sodan aikana. *WLL*:n toimintaa ohjanneissa periaatteissa taas korostui etenkin alkuaikoina työväenpuolueen vahvistaminen suhteessa muihin poliittisiin puolueisiin tai toimijoihin. Tähän viittasivat esimerkiksi ajatukset sopivien ryhmien ohjaamisesta liittymään puolueen jäseniksi *WLL*:n sijaan, puolueen ja siihen kuulumattomien naisten välisen yhteisymmärryksen lisääminen sekä siihen liittyen paikallisissa vaaleissa äänioikeutettujen naisten vakuuttaminen siitä, että heidän kannattaa äänestää juuri työväenpuoluetta. Osittain tähän tosin vaikutti varmasti myös molempien osapuolten kuuluminen suurempaan kansainväliseen työväenliikkeeseen ja halu ajaa sen sosialistisia tavoitteita, joiden toteuttamiseen *WLL*:lla oli paremmat mahdollisuudet yhdessä työväenpuolueen kanssa, minkä vuoksi sen kannatti auttaa puoluetta vahvistamaan asemaansa yhteiskunnallisena toimijana. *WLL* halusi kuitenkin auttamissuhteen olevan vastavuoroinen ja niinpä työväenpuolue auttoi järjestöä ajamaan sen tärkeysjärjestyksessä korkealla olleita asioita, jotka usein liittyivät työtä tekevien naisten tilanteen parantamiseen tai naisten rooliin äitei-

nä. Niihin kuuluivat esimerkiksi hallituksen painostaminen parantamaan naisten ja tyttöjen työolosuhteita sekä osan the Poor Law-lain piiriin tarkoitetuista määrärahoista ohjaaminen lapsistaan huolehtineille leskille.

WLL pyrki tilaisuuden tullen myös yhdistämään omat ja työväenpuolueen tavoitteet ajamissaan asioissa. Osapuolten yhteisiin periaatteisiin liittyneiden asioiden, kuten vähävaraisimpien tilanteen parantamisen, lisäksi tällainen asia oli naisten äänioikeuskysymys. Vaikka aluksi *WLL* ja työväenpuolue olivatkin eri mieltä naisten äänioikeuden ajamisesta, ajan myötä niiden näkemykset muuttuivat samansuuntaisiksi ja molemmat tekivät yhteistyötä merkittävimpien naisten äänioikeutta ajaneiden järjestöjen, *NUWSS*:n ja *WSPU*:n, kanssa saadakseen kysymykselle lain voiman. Vaikka yhteistyö suffragettien kanssa ei vaikuttanutkaan alusta asti sitä kannattaneen järjestön mielipiteeseen itse kysymyksestä, se kaikesta päätellen kuitenkin vakuutti sen siitä, että radikaalejakin keinoja voitaisiin käyttää jos äänioikeus saataisiin sitä kautta toteutettua. Tätä kysymystä ajamalla *WLL* pystyi yhdistämään tavoitteensa toteuttaa naisten parlamentaarinen äänioikeus työväenpuolueen kannatuksen laajentamiseen tulevia vaaleja ajatellen pyrkimällä vakuuttamaan äänioikeuden saaneet naiset siitä, että heidän kannattaisi äänestää työväenpuoluetta. Puolueen edut ja näkemykset vaikuttivat siis osittain järjestön toimiin tässäkin kysymyksessä, vaikka monien muiden kysymysten tapaan alkusysäyksen antamisen lisäksi ne myös positiivisiksi muuttuessaan innostivat *WLL*:ta ajamaan asiaa entistä pontevammin sekä suuntasivat järjestön toimintaa asian toteutumisen jälkeenkin.

WLL:n toiminnan keskeiset tavoitteet pysyivät samoina koko tarkasteluni kohteena olleen aikakauden. Työväenpuolueen etujen ja sille tärkeiden asioiden ajaminen sekä naistyöntekijöiden aseman parantaminen pysyivät keskeisimpinä ohjenuorina ja pian niiden perässä tärkeysjärjestyksessä tulivat kotiäitien tarpeet ja heidän tukemisensa heihin kohdistettujen odotusten täyttämiseksi. Ainoa selvempi muutos painopisteessä tapahtui, kun 1910-luvun alusta lähtien naisten äänioikeuden ajaminen ja samalla yleisemmin naisten aseman sekä vaikutusmahdollisuuksien parantaminen alkoivat nousta vahvemmin esille järjestön toiminnassa. Keskeisistä tavoitteista kolme ensimmäistä pohjautui *WLL*:n sosialismista vaikutuksia saaneisiin periaatteisiin ja viimeisin sai vahvasti vaikutteita 1900-luvun alussa nousussa olleesta naisliikkeestä ja sen tavoitteista naisten aseman parantamiseksi. Niinpä voi sanoa, että järjestön ideologia eli sosialistinen feminismi, johon oli otettu osia sekä sosia-

lismista että naisliikkeen näkemyksistä, näkyi *WLL*:n toiminnan punaisena lankana koko aikakauden sen perustamisesta aina työväenpuolueeseen yhdistymiseen asti.

Vaikka pyrinkin työssäni käsittelemään *WLL*:n toimintaa ja sen taustalla vaikuttaneita voimia mahdollisimman monipuolisesti järjestön perustamisen ja sen työväenpuolueeseen virallisen yhdistymisen välisenä aikana, sen ulkopuolelle tai liian vähälle käsittelylle jäi varmasti useita kiinnostavia kysymyksiä, joiden tutkimiseen tulevaisuudessa voisi keskittyä tarkemmin. Yksi mahdollinen tutkimuksen aihe voisi syntyä siitä, että järjestön kokousten pöytäkirjojen ja kirjeenvaihdon sijaan otettaisiin pääasiallisiksi alkuperäislähteiksi *WLL*:n julkaisemat lehdet *the League Leaflet* ja *the Labour Woman*. Niistä voisi hyvinkin nousta esiin asiakirjoja paremmin tietoja järjestön sisäisistä erimielisyyksistä koskien etenkin naisten äänioikeuskysymyksen toteutusta, minkä kautta voitaisiin tutkia, oliko niillä mahdollisesti vaikutuksia järjestön toimintaan laajemmin muidenkin kysymysten ajamisessa. Tosin ensimmäisenä ilmestynyttä *the League Leaflet*-lehteä julkaistiin vasta vuodesta 1911 lähtien, joten järjestön ensimmäiset toimintavuodet jäisivät tällöin tutkimuksen ulkopuolelle. Toisen mahdollisena tulevaisuuden tutkimusaiheena mieleeni nousi puolueeseen liittymisen vaikutusten tutkiminen *WLL*:n toimintaan ja päämääriin, jolloin ajanjaksoksi voitaisiin ottaa esimerkiksi viisi vuotta ennen ja jälkeen yhdistymisen. Tällöin voitaisiin vertailla sitä, alkoivatko työväenpuolueen tavoitteet vaikuttaa entistä vahvemmin järjestön toimintaan yhdistymisen jälkeen vai pitivätkö työtä tekevien tai yleisemmin naisten edut entiseen tapaan pintansa tärkeimpien päämäärien joukossa. Voisi olla kiinnostava myös käsitellä sitä, näkyikö työväenpuolueen poliittisen vaikutusvallan ja aseman vahvistuminen jotenkin joko *WLL*:n puolueelle tärkeiden asioiden puolesta tekemässä työssä tai siinä, kuinka innokkaasti se pyrki saamaan puoluetta ajamaan sille itselleen tärkeitä kysymyksiä.

LÄHTEET

I ALKUPERÄISLÄHTEET

Olen merkinnyt käyttämäni alkuperäislähteiden tiedot tavallisesta poiketen näin tarkasti eriteltynä, koska ne on jaoteltu näin arkistossa ja kaikkiin näihin ryhmiin sisältyy tietynlaisia asiakirjoja tietyltä ajalta. Tällöin tietojen yhdistäminen suuremmiksi kokonaisuuksiksi hankaloittaisi oikeiden tietojen löytämistä esimerkiksi etsittäessä käyttöön tiettyä asiakirjaa tai mikrokorttia.

Archives of the British Labour Party,

Jyväskylän historian ja etnologian laitoksen mikrokorttikokoelmat, JyMa, Series III. General Correspondence and Political Records, The Women's Labour League 1906-1918 and the Standing Joint Committee of Industrial Women's Organisation 1916-1917 (WLLSJC). Cards 1-7, WLL 1-154, Miscellaneous Correspondence, Minutes, Receipts and Reports. 26 March 1906 – 27 May 1910.

Archives of the British Labour Party,

Jyväskylän historian ja etnologian laitoksen mikrokorttikokoelmat, JyMa, Series III. General Correspondence and Political Records, The Women's Labour League 1906-1918 and the Standing Joint Committee of Industrial Women's Organisation 1916-1917. Card 9, WLL 158, Literature Account Book. 4 May 1906? – 16 December 1907?

Archives of the British Labour Party,

Jyväskylän historian ja etnologian laitoksen mikrokorttikokoelmat, JyMa, Series III. General Correspondence and Political Records, The Women's Labour League 1906-1918 and the Standing Joint Committee of Industrial Women's Organisation 1916-1917. Cards 16-17, WLL 165/1-3, Minute Book. 21 September 1908 – 2 June 1911.

Archives of the British Labour Party,

Jyväskylän historian ja etnologian laitoksen mikrokorttikokoelmat, JyMa, Series III. General Correspondence and Political Records, The Women's Labour League 1906-1918 and the Standing Joint Committee of Industrial Women's Organisation 1916-1917. Cards 18-20, WLL 166/1-3, Executive Committee Minute Book. 7 July 1911 – 4 July 1913.

Archives of the British Labour Party,

Jyväskylän historian ja etnologian laitoksen mikrokorttikokoelmat, JyMa, Series III. General Correspondence and Political Records, The Women's Labour League 1906-1918 and the Standing Joint Committee of Industrial Women's Organisation 1916-1917. Cards 20-23, WLL 167, Minute Book. Includes Minute of Executive Committee, General Purposes Committee, Publications Committee, and Special Committees. 22 August 1913 – 30 May 1917.

Archives of the British Labour Party,

Jyväskylän historian ja etnologian laitoksen mikrokorttikokoelmat, JyMa, Series III. General Correspondence and Political Records, The Women's Labour League 1906-1918 and the Standing Joint Committee of Industrial Women's Organisation 1916-1917. Cards 24-25, WLL 168, Executive Committee and General Purposes Committee Minute Book. 15 June 1917 – 14 June 1918.

Archives of the British Labour Party,

Jyväskylän historian ja etnologian laitoksen mikrokorttikokoelmat, JyMa, Series III. General Correspondence and Political Records, The Women's Labour League 1906-1918 and the Standing Joint Committee of Industrial Women's Organisation 1916-1917. Cards 26-28, WLL 169, Central London Branch (CLB), General Committee Minute Book. 28 March 1906 – 13 June 1911.

Archives of the British Labour Party,

Jyväskylän historian ja etnologian laitoksen mikrokorttikokoelmat, JyMa, Series III. General Correspondence and Political Records, The Women's La-

bour League 1906-1918 and the Standing Joint Committee of Industrial Women's Organisation 1916-1917. Cards 29-31, WLL 179, Central London Branch, General Committee Minute Book. 4 July 1911 – 30 October 1918.

Archives of the British Labour Party,

Jyväskylän historian ja etnologian laitoksen mikrokorttikokoelmat, JyMa, Series III. General Correspondence and Political Records, The Women's Labour League 1906-1918 and the Standing Joint Committee of Industrial Women's Organisation 1916-1917. Cards 32-35, WLL 171, Central London Branch, Executive Committee Minute Book. 12 June 1906 – 21 January 1914.

Archives of the British Labour Party,

Jyväskylän historian ja etnologian laitoksen mikrokorttikokoelmat, JyMa, Series III. General Correspondence and Political Records, The Women's Labour League 1906-1918 and the Standing Joint Committee of Industrial Women's Organisation 1916-1917. Cards 35-26, WLL 172, Central London Branch, Executive Committee Minute Book. 24 February 1914 – 16 April 1918.

Archives of the British Labour Party,

Jyväskylän historian ja etnologian laitoksen mikrokorttikokoelmat, JyMa, Series III. General Correspondence and Political Records, The Women's Labour League 1906-1918. Conference Reports and Journals of the Women's Labour League and the Labour Party Women's Organisation 1906-1977. Conference Proceedings of the Women's Labour League (CPWLL). Card 1, 1st and 2nd Annual Conferences, 1906 and 1907, and the 1906 Annual Report.

Archives of the British Labour Party,

Jyväskylän historian ja etnologian laitoksen mikrokorttikokoelmat, JyMa, Series III. General Correspondence and Political Records, The Women's Labour League 1906-1918. Conference Reports and Journals of the Women's Labour League and the Labour Party Women's Organisation 1906-1977. Conference Proceedings of the Women's Labour League. Card 2, 3rd and 4th Annual Conferences, 1908 and 1909, and the 1906 Annual Report.

Archives of the British Labour Party,

Jyväskylän historian ja etnologian laitoksen mikrokorttikokoelmat, JyMa, Series III. General Correspondence and Political Records, The Women's Labour League 1906-1918. Conference Reports and Journals of the Women's Labour League and the Labour Party Women's Organisation 1906-1977. Conference Proceedings of the Women's Labour League. Card 3, 5th Annual Conference, 1910, and the 1909 Annual Report.

Archives of the British Labour Party,

Jyväskylän historian ja etnologian laitoksen mikrokorttikokoelmat, JyMa, Series III. General Correspondence and Political Records, The Women's Labour League 1906-1918. Conference Reports and Journals of the Women's Labour League and the Labour Party Women's Organisation 1906-1977. Conference Proceedings of the Women's Labour League. Card 4, 6th Annual Conference, 1911, and the 1910 Annual Report.

Archives of the British Labour Party,

Jyväskylän historian ja etnologian laitoksen mikrokorttikokoelmat, JyMa, Series III. General Correspondence and Political Records, The Women's Labour League 1906-1918. Conference Reports and Journals of the Women's Labour League and the Labour Party Women's Organisation 1906-1977. Conference Proceedings of the Women's Labour League. Card 5, 7th Annual Conference, 1912, and the 1911 Annual Report.

Archives of the British Labour Party,

Jyväskylän historian ja etnologian laitoksen mikrokorttikokoelmat, JyMa, Series III. General Correspondence and Political Records, The Women's Labour League 1906-1918. Conference Reports and Journals of the Women's Labour League and the Labour Party Women's Organisation 1906-1977. Conference Proceedings of the Women's Labour League. Card 6, 8th Annual Conference, 1913, and the 1912 Annual Report.

Archives of the British Labour Party,

Jyväskylän historian ja etnologian laitoksen mikrokorttikokoelmat, JyMa, Series III. General Correspondence and Political Records, The Women's La-

bour League 1906-1918. Conference Reports and Journals of the Women's Labour League and the Labour Party Women's Organisation 1906-1977. Conference Proceedings of the Women's Labour League. Card 7, 9th Annual Conference, 1914, and the 1913 Annual Report.

Archives of the British Labour Party,

Jyväskylän historian ja etnologian laitoksen mikrokorttikokoelmat, JyMa, Series III. General Correspondence and Political Records, The Women's Labour League 1906-1918. Conference Reports and Journals of the Women's Labour League and the Labour Party Women's Organisation 1906-1977. Conference Proceedings of the Women's Labour League. Card 8, 10th Annual Conference, 1916, and the 1914-1915 Annual Report. Annual Conference, 1915, not held.

Archives of the British Labour Party,

Jyväskylän historian ja etnologian laitoksen mikrokorttikokoelmat, JyMa, Series III. General Correspondence and Political Records, The Women's Labour League 1906-1918. Conference Reports and Journals of the Women's Labour League and the Labour Party Women's Organisation 1906-1977. Conference Proceedings of the Women's Labour League. Card 9, 11th Annual Conference, 1917, and the 1916 Annual Report.

Archives of the British Labour Party,

Jyväskylän historian ja etnologian laitoksen mikrokorttikokoelmat, JyMa, Series III. General Correspondence and Political Records, The Women's Labour League 1906-1918. Conference Reports and Journals of the Women's Labour League and the Labour Party Women's Organisation 1906-1977. Conference Proceedings of the Women's Labour League. Card 10, 12th Annual Conference, 1918, and the 1917 Annual Report.

Archives of the British Labour Party,

Jyväskylän historian ja etnologian laitoksen mikrokorttikokoelmat, JyMa, Series III. General Correspondence and Political Records, The Women's Labour League 1906-1918. Conference Reports and Journals of the Women's Labour League and the Labour Party Women's Organisation 1906-1977.

Conference Proceedings of the Labour Party Women's Organisation (CPLPWO). Card 11, 1st, 2nd, 3rd, 4th, Annual Conferences, 1919, 1920, 1921 and 1922.

II TUTKIMUSKIRJALLISUUS

Ball, Terence & Bellamy, Richard (ed. by), *The Cambridge history of twentieth-century political thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

Bergman, Solveig, Naisliikehdinnän moninaisuus: ”uusi” suomalainen naisliike yhteiskunnallisena liikkeenä. Kaj Ilmonen ja Martti Siisiäinen (toim.), *Uudet ja vanhat liikkeet*. Tampere: Vastapaino, 1998.

Bland, Lucy, *Banishing the Beast: English Feminism & Sexual Morality 1885 - 1914*. London: Penguin Books, 1995.

Bolt, Christine, *Sisterhood Questioned?: race, class and internationalism in the American and British women's movements, c. 1880s - 1970s*. London: Routledge New York NY, 2004.

Brand, Carl, F., *The British Labour Party: A Short History*. Stanford: Stanford University Press, 1964.

Buckley, Suzann, *The Family and the Role of Women*. O'Day, Alan, *The Edwardian Age. Conflict and Stability 1900-1914*. Hamden: Archon Books, 1979.

Collette, Christina, *For Labour and for Women: the Women's Labour League 1906 - 1918*. Manchester: Manchester U.P., cop., 1989.

Dahlerup, Drude, Introduction. Dahlerup, Drude (ed. by), *The New Women's Movement: Feminism and Political Power in Europe and the USA*. London: Sage, 1986.

Davidoff, Leonore, Jean L'Esperance & Howard Newby, *Landscape with Figures: Home and Community in English Society*. Mitchell, Juliet and Ann Oakley (ed. by), *The Rights and Wrongs of Women*. Harmondsworth: Penguin Books, 1986.

Delmar, Rosalind, *Looking Again at Engel's Origin of the Family, Private Property and the State*. Mitchell, Juliet & Ann Oakley (ed. by), *The Rights and Wrongs of Women*. Harmondsworth: Penguin Books, 1986.

Greenway, Judy, *It's What You Do With It That Counts: Interpretations of Otto Weininger*. Lucy Bland & Laura Doan (ed. by), *Sexology in Culture. Labelling Bodies and Desires*. Chicago: The University of Chicago Press, 1998.

Hall, A., Lesley, *Feminist Reconfigurations of Heterosexuality in the 1920s*. Lucy Bland & Laura Doan (ed. by), *Sexology in Culture. Labelling Bodies and Desires*. Chicago: The University of Chicago Press, 1998.

Halmesvirta, Anssi, *Ideology & Argument. Studies in British, Finnish and Hungarian Thought*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, *Studia Historica* 73, 2006.

Harris, Jose, *Private Lives, Public Spirit: Britain 1870 - 1914*. Lontoo: Penguin Books, 1993.

.

Hynes, Samuel, *The Edwardian Turn of Mind*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1968.

Hyrkkänen, Markku, *Aatehistoriallisesta metodista*. Tampere: Tampereen yliopisto, *Historiatieteen laitoksen julkaisuja* 10, 1984.

Hyrkkänen, Markku, *Aatehistorian mieli*. Tampere: Vastapaino, 2002.

Ilmonen, Kaj, *Uudet ja vanhat yhteiskunnalliset liikkeet*. Kaj Ilmonen & Martti Siisiäinen (toim.), *Uudet ja vanhat liikkeet*. Tampere: Vastapaino, 1998.

Jalland, Pat, *Women, Marriage and Politics 1860 - 1914*. Oxford: Clarendon Press, 1986.

Jones, Stedman, Gareth, *Languages of Class: Studies in English Working Class History 1832 - 1982*. Cambridge: Cambridge University Press, 1983.

Järvinen, Leena, *Hyvinvointivaltion vaatimus: Beatrice ja Sidney Webb. Halmesvirta, Anssi & Valta, Reijo (toim.), Aatteiden kamppailu elintilasta. Viktoriaanisen ajan näkemyksiä ihmisestä ja yhteiskunnasta*. Jyväskylä: Kampus Kustannus, 1999.

Leinonen, Hannu & Lyytinen, Eino, *Iso-Britannia, imperiumista Euroopan reunalle*. Helsinki: Painatuskeskus, 1993.

Marks, Pauline, *Femininity in the Classroom: An Account of Changing Attitudes*. Mitchell, Juliet & Ann Oakley (ed. by), *The Rights and Wrongs of Women*. Harmondsworth: Penguin Books, 1986.

O'Day, Alan, Introduction. O'Day, Alan (ed. by), *The Edwardian Age. Conflict and Stability 1900 - 1914*. Hamden: Archon Books, 1979.

Oram, Alison, "Sex Is An Accident": Feminism, Science and the Radical Sexual Theory of Urania, 1915 - 1940. Lucy Bland & Laura Doan (ed. by), *Sexology in Culture. Labelling Bodies and Desires*. Chicago: The University of Chicago Press, 1998.

Pekurinen, Mika, *Luonto politiikan oppikirjana: Walter Bagehotin evolutionistinen yhteiskuntafilosofia*. Halmesvirta, Anssi & Valta, Reijo (toim.), *Aatteiden kamppailu elintilasta. Viktoriaanisen ajan näkemyksiä ihmisestä ja yhteiskunnasta*. Jyväskylä: Kampus Kustannus, 1999.

Powell, David, *The Edwardian Crisis: Britain 1901 - 14*. Hong Kong: Macmillan Press LTD, 1996.

Pugh, Martin, *Labour and Women's Suffrage*. Brown, Kenneth, D. (ed. by), *The First Labour Party 1906 - 1914*. London: Croom Helm, 1985.

Purvis, June & Holton, Sandra, Stanley, *The campaigns for votes for women*. Holton, Sandra, Stanley, *Votes for Women*. New York: Routledge, 2000, 1 - 7. (Ebrary, JY)

Robb, Hendersson, Janet, *The Primrose League 1883- 1906*. New York: Columbia University Press, 1942.

Rose, Sonya, O., Women on the Home Front in World War I. *Journal of British Studies*, vol. 42, no. 3, 2003, 406 - 411. (JSTOR, JY)

Stevenson, John, *British Society 1914 - 1945*. Harmondsworth: Penguin, 1986.

Stevenson, Nick, *Culture, Ideology and Socialism: Raymond Williams and E., P., Thompson*. Aldershot: Avebury, 1995.

Thompson, Dorothy, *Women and Nineteenth-century Radical Politics: A Lost Dimension*. Mitchell, Juliet & Oakley, Ann (ed. by), *The Rights and Wrongs of Women*. Harmondsworth: Penguin Books, 1986.

Thorpe, Andrew, *A History of the British Labour Party*. 2nd edition. British studies series. Palgrave, 2001.

Turner, Edward, Raymond, *The Women's Suffrage Movement in England*. *The American Political Science Review*, vol. 7, no. 4, 1913, 588 - 609. (JSTOR, JY)

Weeks, Jeffrey, *Sex, Politics and Society. The Regulation of Sexuality since 1800*. Second edition. London: Longman Group Ltd, 1989.

III MUUT LÄHTEET

Matthew, H., C., G. & Harrison, Brian (ed. by), *Oxford Dictionary of National Biography. From the earliest times to the year 2000*. Oxford: Oxford University Press, 2004.

LIITTEET

Liite 1. Työssä mainittujen järjestöjen nimien lyhenneluettelo

Independent Labour Party (ILP)

Labour Representation Committee (LRC)

National Federation of Women Workers (NFWW)

National Union of Women's Suffrage Societies (NUWSS)

National Union of Women Workers (NUWW)

Primrose League (PL)

Social Democratic Federation (SDF)

Railway Women's Guild (RWG)

Trades Union Congress (TUC)

War Emergency Worker's National Committee (WEC)

Women's Co-Operative Guild (WCG)

Women's Industrial Council (WIC)

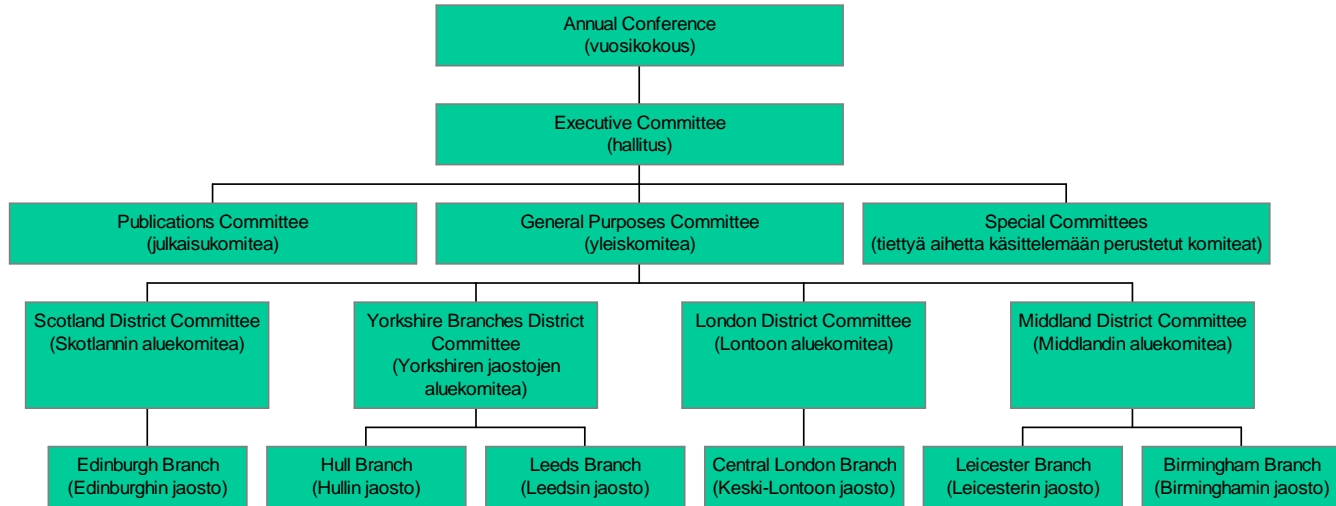
Women's Labour League (WLL)

Women's Social and Political Union (WSPU)

Women's Trade Union League (WTUL)

Working Women's Guild (WGG)

Liite 2. Women's Labour League-järjestön organisaatiokaavio

Järjestön aluekomiteoiden ja jaostojen määrä vaihteli vuodesta toiseen. Aluekomiteat perustettiin vuonna 1911 ja enimmillään niitä oli seitsemän kappaletta vuonna 1915, jolloin niihin kuuluivat kaaviossa mainittujen lisäksi North Eastern District Committee eli koillinen aluekomitea, Lancashire and Cheshire District Committee eli Lancashiren ja Cheshiren aluekomitea sekä Glasgow Central Committee eli Glasgown keskuskomitea. Jaostoja puolestaan oli alusta lähtien ja niiden määrä kohosi korkeimmillaan 107:ään vuonna 1914.